

MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN

Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT

Tuotantotalouden diplomityö

2024

Piia Malmberg

Tarkastajat: Professori Timo Pihkala

Tutkijaopettaja Marita Rautiainen

TIIVISTELMÄ
Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT
LUT Teknis-luonnontieteellinen
Tuotantotalous

Piia Malmberg

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen

Tuotantotalouden diplomityö
2024

80 sivua, 8 kuviota ja 1 liite

Tarkastajat: Professori Timo Pihkala ja tutkijaopettaja Marita Rautiainen

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia näkemyksiä maahanmuuttajayrittäjyyden kannalta keskeisillä organisaatioilla on maahanmuuttajien yrittäjyydestä sekä yritysneuvontapalveluista, ja ovatko näkemykset aiheesta yhteneväiset. Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämässä sekä maahanmuuttajiin liittyvien yrittäjyysstrategioiden ja politiikkavalintojen tekemisessä. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyvien palveluiden kehittämisessä.

Tutkimus toteutettiin laadullisena kuvailevana tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kesän 2023 aikana haastattelemalla yhteensä 14 ihmistä 12 eri organisaatiosta. Haastateltaviksi valittiin tarkoituksenmukaisesti maahanmuuttajayrittäjyyden tai maahanmuuttajien yrityspalveluiden näkökulmasta keskeisiä organisaatioita ja heidän edustajiaan. Aineisto analysoitiin tutkimuskysymyksittäin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Yrittäjyys on maahanmuuttajille tärkeä keino integroitua yhteiskuntaan, mutta kyse on usein myös niin sanotusta pakkoyrittäjyydestä, eli yrittäjäksi ryhdytään, koska työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei onnistu. Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen joukko, mutta puutteellinen kielitaito, alhainen osaamis- ja koulutustaso sekä kulttuurierot tekevät keskimäärin yrittäjyydestä maahanmuuttajille tavanomaista vaikeampaa.

Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrät yrityspalveluissa ovat kasvussa ja maahanmuuttajat työllistävät ja kuormittavat, sillä heidän neuvontansa on muita asiakkaita vaativampaa. Suomessa ei ole selkeää vastuutahoa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi, ja organisaatiot ovat keskenään erimielisiä vastuista ja kokonaisuuden edistämisestä. Maahanmuuttajat hyötyisivät verkostoitumisesta suomalaisten yritysten verkostoihin.

Tämän tutkimuksen avulla tuotettiin tärkeää tietoa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen liittyen. Tulosten perusteella voidaan esittää kehitysehdotuksena, että Suomeen tarvitaan maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen tähtäävä strategia sekä selkeä vastuun määrittely sen käytännön toteutukseen. Maahanmuuttajien yrityspalveluiden yhden luukun periaatetta tulee edistää ja maahanmuuttajille pitää jo kotoutumisvaiheessa rakentaa selkeä polku työllistymiseen tai yrittäjyyteen. Maahanmuuttajat hyötyisivät heille räätälöidyistä yrityspalveluista sekä viranomaisten nykyistä laajemmasta kielivalikoimasta. Tärkeää on myös varmistaa paljon tukea tarvitsevan asiakasryhmän neuvontapalveluresurssit.

Avainsanat: yrittäjyys, maahanmuutto, maahanmuuttajayrittäjyys

ABSTRACT

Lappeenranta–Lahti University of Technology LUT
School of Engineering Science
Industrial Engineering and Management

Piia Malmberg

Promoting immigrant entrepreneurship

Master's thesis

2024

80 pages, 8 figures and 1 appendice

Examiners: Professor Timo Pihkala and associate professor Marita Rautiainen

The aim of this study was to examine organizations' experiences related to immigrant entrepreneurship and business advisory services, and whether their views on the subject are aligned. Results of the study can be utilized in promoting immigrant entrepreneurship and in developing entrepreneurship and policy strategies related to immigrants. Additionally, the results can be used in the development of services related to immigrant entrepreneurship.

Study was carried out as qualitative descriptive research. Data was collected during summer 2023 by interviewing a total of 14 people from 12 different organizations. Organizations and the representatives were purposefully selected for their centrality to immigrant entrepreneurship or immigrant business services. The material was analyzed with inductive content analysis one research question at a time.

Entrepreneurship is an important way for immigrants to integrate into society, but it is often a matter of so-called forced entrepreneurship, where one becomes an entrepreneur because employment in the open labor market is not possible. Immigrants are a heterogeneous group, but deficiencies in language skills, low levels of expertise and education, and cultural differences generally make entrepreneurship more difficult for immigrants than average.

The number of immigrant-background customers in business services is increasing, and immigrants employ and burden these service organizations since their advisory needs are more demanding than other clients. In Finland, there is no clear responsible party for promoting immigrant entrepreneurship, and organizations disagree on responsibilities and the promotion of the overall picture. Immigrants would also benefit from networking into Finnish business networks.

This study produced important information related to the promotion of immigrant entrepreneurship. Based on the results, it can be suggested that Finland needs a strategy aimed at promoting immigrant entrepreneurship and a clear definition of responsibility for its practical implementation. The principle of one-stop shop services for immigrant businesses should be promoted, and immigrants should be provided with a clear path to employment or entrepreneurship already in the integration phase. Immigrants would benefit from business services tailored for them and a wider range of languages offered by authorities. It is also important to ensure advisory resources for this customer groups that need a lot of support.

Keywords: entrepreneurship, immigration, immigrant entrepreneurship

ALKUSANAT

Haluan kiittää diplomityötäni ohjannutta professori Timo Pihkalaa hänen ratkaisukeskeisestä, idearikkaasta ja motivoivasta ohjaustyylistään.

Kiitokset myös kaikille haastatteluihin osallistuneille organisaatioille.

Omistan tutkimukseni tyttärenti Gabriellan muistolle.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Abstract

Alkusanat

1	Johdanto	6
2	Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisen elementit.....	12
2.1	Yrittäjyys	12
2.2	Maahanmuuttaja	15
2.3	Maahanmuuttajayrittäjyys	16
2.4	Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen	21
2.5	Yritysneuvonta	23
2.6	Maahanmuuttajien yritysneuvonta	28
3	Tutkimuksen toteutus	30
3.1	Aineisto ja aineiston kerääminen	30
3.2	Aineiston analysointi.....	32
4	Tutkimustulokset.....	33
4.1	Näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä	34
4.1.1	Yrittäjyyden haasteet ja esteet	35
4.1.2	Yrittäjyysaktiivisuus.....	38
4.1.3	Maahanmuuttoon liittyvät asenteet	41
4.2	Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen	43
4.2.1	Strategia ja visio	44
4.2.2	Toimijat ja vastuunjako	47
4.2.3	Verkostoitumisen merkitys.....	49
4.3	Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet.....	51
4.3.1	Kielitaidottomuus ja kulttuurierot	52
4.3.2	Monimuotoinen ja vaativa asiakasryhmä	56
4.3.3	Kasvava palveluntarve	58
5	Yhteenveto ja johtopäätökset	64
5.1	Yhteenveto.....	64
5.2	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	68
5.3	Kehitysehdotukset	71
5.4	Luotettavuuden arviointi	73
	Lähteet.....	75
	Liitteet	81
	Liite 1: Haastattelurunko	81

1 Johdanto

”Suomalainen tasa-arvo on sellainen, että kaikille samat tuet tai mahdollisuudet, taustasta ja lähtökohdista riippumatta. Se on sinänsä hyvä juttu, että kaikilla on mahdollisuus, mutta samalla se rajoittaa hieman, jos lähtökohdat on eri toisella ihmisellä, koska tämä tasa-arvo on luotu suomalaisille, suomalaisista lähtökohdista tuleville, kielitaitoisille ja suomea ymmärtäville. Mutta jos lähtökohdat on sellaisia, että tulet tämän kulttuurin ulkopuolelta, ja sinulta puuttuu tämä, mitä suomalaisille on lastentarhasta lähtien opetettu, ilman näitä tietoja ja kokemuksia, niin silloin se tasa-arvo on rajoittava tekijä, koska kun lähtökohdat on heikkoja, niin se tuki mitä saat, ei hyödynnä sun tilannetta, eikä auta sinua eteenpäin. Joskus se kääntyy jopa itseään vastaan, koska se annettu apu tavallaan tarkoittaa, että ”Tiedetään, että sinä et tule hyötymään tästä, mutta tasa-arvon nimissä kaikille pitää antaa samaa”. Silloin se avun saaja tavallaan tulkitsee kielteisesti, että minkä takia tarjota jotain, kun tietää, että se ei tule hyödyttämään tässä tilanteessa. - -

Mehän lastentarhasta lähtien niin opetetaan lapsillemme, miten elää Suomessa? Miten olla suomalainen? Me ollaan itsenäisempiä ja me ymmärretään, että asioita pitää tehdä itse tai lähteä selvittämään itse. Apua on tarjolla, mutta sun pitää lähteä itse hakemaan, ja mikä vielä tärkeintä, sun pitää tietää mistä hakea. Meille on opetettu, että siellä on olemassa virkailija: joku on ajatellut ja ratkaissut monia ongelmia, mitä Suomessa suomalainen mahdollisesti elinikänsä aikana kohtaa. Meillä yhteiskunta on ratkaissut niitä ongelmia, siellä on olemassa joku ammattilainen tai asiantuntija, jonka puoleen voi kääntyä. Ja ero on siinä, että me tiedetään, että semmoinen on olemassa. Me tiedetään, että semmoinen oikeus on olemassa, että voidaan kysyä apua. Ja me tiedetään, että suomalaisina meillä on oikeuksia.

Mutta sitten ihminen, joka tulee EU:n ulkopuolelta, niin nehän tulee mahdollisesti sellaisista yhteiskunnista, joissa ei ole olemassa tällaista tukiverkostoa. Ihmishengellä tai ihmisillä ei ole arvoa. Ja jos joku tukiverkosto on olemassa, niin ne on maksullisia tai ne on tarjolla tietyille ihmisille. Virkamiehiin ja hallintoon ei ole luottamusta, koska ne on mahdollisesti korruptoituneita. Elikkä se, mitä me ollaan kerrottu lapsillemme lastentarhasta lähtien, että voit luottaa ja ammattilaisten tehtävänä on auttaa, niin heille on opetettu, että virkamiehiin ei pidä luottaa, sinulla ei ole heidän silmissään mitään arvoa, he pelaavat ensin omaan pussiin ja käyttävät sinua hyväksi, jos olet sinisilmäinen. - -

Suurin haaste on, että me edellytetään tiettyjä perusasioita jokaiselta. Mutta me ei haluta huomioida, että nää ihmiset tulee erilaisista lähtökohdista eli lähtökohtaisesti jos suomalaisella on nollataso, josta hän lähtee liikkeelle, niin maahanmuuttajalla se voi olla -10 tai -50, ja vaikka sä tarjoat sille vähän lisää, niin se ei ole vielä päässyt edes sille nolllatasolle. Meidän oletusarvo on, että kaikki on samassa kohdassa, mutta meillä ei ole mitään räätälöityä palvelua tai varasuunnitelmaa niille, joiden lähtötaso on alhaisempi. - -

Niillä ei ole sitä, mitä me pidetään itsestäänselvyytenä.” (Ote haastattelusta)

Teoreettiset lähtökohdat ja keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen keskeisinä käsitteinä teoreettisen viitekehyksen osalta esitellään yrittäjyys, maahanmuuttaja, maahanmuuttajayrittäjyys, yritysneuvonta sekä maahanmuuttajien yritysneuvonta. Yleisesti ottaen varsinaista tutkimustietoa maahanmuuttajayrittäjyyden positiivisista vaikutuksista tai maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä on olemassa vähän. Suomalaista tutkimustietoa maahanmuuttajayrittäjyydestä on olemassa jonkin verran (kts. esim. Nafisa 2021; Maliranta & Nurmi 2019; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015; Melin & Melin 2012; Joronen 2012), mutta tieto vanhenee nopeasti ja tiedossa ei ole, että aikaisemmin olisi tutkittu näin laajasti eri organisaatioiden näkemyksiä asiasta. Uuden tiedon tarve on siis perusteltua.

Suomessa maahanmuuttajien määrä on ollut jatkuvassa kasvussa koko 2000-luvun ajan (Kototietokanta 2023). Maahanmuuttajista noin 75 % on työkäisiä, kun suomalaisista työkäisiä on vain 60 % (Tilastokeskus 2022). Työkäisten suuremmasta määrästä huolimatta maahanmuuttajien työttömyysaste on merkittävästi suomalaisia korkeampi: vuoden 2024 alussa ulkomaalaisten työttömyysaste oli 17,4 %, kun suomalaisten työttömyysaste oli reilusti puolet pienempi, 6,8 % (Työ- ja elinkeinoministeriö 2024).

Maahanmuuttajien kotoutuminen on yhteiskunnallisesti merkittävä asia, ja yksi tärkeimpiä kotoutumisen elementtejä on työllistyminen. Maahanmuuttajilla on kuitenkin haasteita työllistymisessä avoimille työmarkkinoille. Yrittäjyyden avulla itsensä työllistäminen on maahanmuuttajille mahdollisuus integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan sekä elättää itsensä. (Maliranta 2019; Melin & Melin 2012; Rath 2011.) Maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus onkin kovassa nousussa (Maliranta & Nurmi 2019). Suomen Uusyrityskeskusten mukaan maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrät yritysneuvonnassa ovat nousussa. Pääkaupunkiseudulla jopa yli puolet neuvonta-asiakkaista on maahanmuuttajataustaisia. (Uusyrittäjyyskatsaus 2022.)

Maahanmuuttajayrittäjät on kansallisessa yrittäjyysstrategiassa (2022) todettu yhdeksi erityiseksi yrittäjyystoimenpiteiden kohderyhmäksi. On kuitenkin myös havaittu, että käytännön politiikkatoimia maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi on tehty vain harvoin (Rath & Swagerman 2016). Yrittäjyysstrategian (2022) mukaisesti maahanmuuttajien yrityspalveluita pitää kehittää ja räätälöidä kohderyhmälle soveltuviksi.

Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämä tutkimus keskittyy löytämään maahanmuuttajayrittäjyyden ja maahanmuuttajien yrityspalveluiden kanssa toimivien organisaatioiden näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä ja sen edistämiseen liittyvistä vastuista sekä maahanmuuttajayrittäjien yritysneuvontatarpeiden erityispiirteistä.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia näkemyksiä organisaatioilla on maahanmuuttajayrittäjyydestä ja maahanmuuttajien yritysneuvontapalveluista, ja ovatko organisaatioiden näkemykset aiheesta yhteneväiset.

Tutkimuskysymys on:

Millaisia näkemyksiä organisaatioilla on maahanmuuttajayrittäjyyteen sekä maahanmuuttajien yritysneuvontapalveluihin liittyen ja ovatko näkemykset yhteneväiset?

Tutkimuksen alakysymykset ovat:

1. *Mitä organisaatiot ajattelevat maahanmuuttajayrittäjyydestä ja siihen liittyvistä haasteista?*
2. *Mitä organisaatiot ajattelevat maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä ja siihen liittyvistä vastuista?*
3. *Millaisia erityispiirteitä tai haasteita maahanmuuttajayrittäjän yritysneuvontapalveluihin liittyy?*

Aihe on tärkeä, koska työllisyyden, kotoutumisen ja yrittäjyyden edistäminen maahanmuuttajien keskuudessa on yhteiskunnallisesti erittäin merkittävä asia. Aihe on myös ajankohtainen, koska maahanmuuttajien määrät yrityspalveluissa ovat nousussa ja heidän palveleminen tarviin lisää tietoa ja toimivia palveluprosesseja.

Tutkimuksen toteutus sekä tärkeimmät tulokset

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Haastateltavat valikoitiin tarkoituksenmukaisesti organisaatioista, jotka ovat keskeisiä maahanmuuttajayrittäjyyden tai maahanmuuttajien yrityspalveluiden toimijoita. Haastattelujen avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman kattava ja monipuolinen kuva eri toimijoiden ajatuksista teemaan liittyen.

Haastattelut toteutettiin kesän 2023 aikana teemahaastatteluina ja aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Tutkimustulokset on kuvattu tässä raportissa.

Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 14 henkilöä 12 eri organisaatiosta.

Haastateltavat organisaatiot olivat:

- YritysVantaa
- Helsingin Uusyrityskeskus / Business Helsinki
- Suomen Yrittäjät
- Suomen Yrittäjien maahanmuuttajaverkosto
- Elinkeinoelämän keskusliitto
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Patenti- ja rekisterihallitus
- Verohallinto
- TE-toimisto
- Finnvera
- ELY-keskus
- Startup Refugees

Keskeisimpinä tuloksina havaittiin, että haastateltujen organisaatioiden näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä ja sen edistämisestä olivat toisaalta yhteneväisiä ja toisaalta löytyi myös eroavaisuuksia.

Haastatellut organisaatiot olivat yhtä mieltä siitä, että maahanmuuttajien yrittäjyyteen ja yrityspalveluihin liittyy erityispiirteitä ja haasteita. Näitä ovat muun muassa heikko kielitaito ja valtaväestöä heikompi keskimääräinen osaamistaso, erilainen kulttuuritausta ja sitä myöden suomalaisen työ- ja yrityskulttuurin ymmärtämättömyys, kasvava palveluntarve, suurempi tuen tarve sekä henkilökohtaisen asioinnin tarve. Lisäksi maahanmuuttajille yrittäjyyteen liittyy vahvasti myös niin sanottu pakkoyrittäjyys, eli yrittäjäksi päädytään, koska ei ole työllistytty muilla tavoin. Toisaalta toki myös tunnistettiin, että maahanmuuttajayrittäjien joukko on heterogeeninen ja osaamisen taso ja neuvonnan tarve riippuu maahanmuuttajan taustasta ja kotimaasta.

Eroavaisuuksia haastateltujen organisaatioiden kesken löytyi siitä, tarvitseeko maahanmuuttajayrittäjyyttä ylipäänsä edistää, kuka vastaa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä tai kenen pitäisi olla siitä vastuussa. Suurimmaksi osaksi organisaatiot pitivät maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistä tärkeänä, mutta näkemykset siitä, kenen vastuulla asia on, vaihtelivat laajasti organisaatioittain. Esimerkiksi osa organisaatioista koki vastuun olevan

Uusyrittäjäkeskuksilla ja osa työ- ja elinkeinoministeriöllä. Toisaalta useampi taho koki kaikkien olevan asiasta vastuussa, toisaalta ei koettu, että kenelläkään on asiasta vastuuta. Joidenkin organisaatioiden mielestä asialla olisi hyvä olla selkeä vastuutaho, mutta osan mielestä sellaista ei tarvita, vaan jaettu vastuu riittää. Joidenkin mielestä vastuu on yksittäisillä ihmisillä, koska organisaatiotasolla siitä ei oteta tarpeeksi vastuuta.

Lisäksi eroavaisuuksia oli sen suhteen, pidettiinkö maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden kehittämistä ja räätälöintiä tärkeänä. Erityisesti viranomaisten näkemysten mukaan kaikille asiakkaille tulisi tarjota samoja palveluita asiakkaan tarpeista tai taustasta riippumatta. Muiden toimijoiden, kuten Uusyrittäjäkeskusten, mielestä asiakkaille kannattaa tarjota suunnattuja ja monikielisiä palveluita, jotta he hyödyntävät palveluvalikoimaa ja jotta heille saadaan varmasti oikeaa informaatiota yrittäjyyteen liittyen.

Tutkimus tuottaa uutta ja koottua tietoa organisaatioiden näkemyksistä maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen. Erityisen tärkeitä ovat havainnot organisaatioiden erimielisistä ajatuksista maahanmuuttajayrittäjyyden vastuisiin sekä maahanmuuttajayrittäjien yrityspalveluiden kehittämiseen. Kehitysehdotuksissa muun muassa todetaan, että Suomeen tarvitaan maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen tähtäävä strategia sekä selkeät vastuutahot ja vastuut strategian käytännön tason toteutukseen. Lisäksi kehitysehdotuksina mainitaan muun muassa, että maahanmuuttajille tulisi rakentaa selkeä polku yrittäjyyteen jo kotoutumisvaiheesta lähtien ja maahanmuuttajayrittäjien yhden luukun periaatetta tulisi edistää.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämässä, maahanmuuttajiin liittyvien yrittäjyysstrategioiden ja politiikkavalintojen tekemisessä sekä maahanmuuttajien yrityspalveluiden kehittämisessä.

Tutkimuksen rakenne ja rajaukset

Tutkimuksessa käydään läpi maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyvää yrittäjyystutkimusta, joka pohjautuu olemassa oleviin tutkimuksiin maahanmuuttajayrittäjyydestä sekä yritysneuvonnasta. Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti teoriaosuus on muovautunut tutkimuksen etenemisen myötä.

Tutkimuksessa avataan myös tutkimuksen toteutuksen vaiheita ja analyysin etenemistä. Tulososiossa esitellään tarkemmin tutkimustulokset, tavoitellen teorian ja tulosten

vuoropuhelua. Yhteenvedossa vedetään yhteen keskeisimmät tutkimustulokset tutkimuskysymyksittäin. Myöhemmin kerrotaan tutkimuksen johtopäätökset, kehitysehdotukset sekä jatkotutkimusaiheet. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksessa maahanmuuttajista puhuttaessa tarkoitetaan kaikkia Suomessa asuvia tai oleskelevia ulkomaalaistaustaisia ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttajia. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat ovat itse muuttaneet Suomeen, ja toisen polven maahanmuuttajat ovat syntyneet Suomessa, mutta vanhemmilla tai toisella vanhemmista on ulkomaalaistausta. Maahanmuutolle voi olla useita erilaisia syitä, joita esitellään teoriaosuudessa.

Tutkimushaastatteluisa haastateltavia ei erikseen pyydetty erottamaan toisistaan eri statuksella Suomeen saapuvia tai saapuneita henkilöitä. Myöskään sitä ei eritelty, puhutaanko esimerkiksi vain ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttajista. Haastatteluisa kävi kuitenkin ilmi, että usein maahanmuuttajataustaisella asiakkaalla viitataan tässä yhteydessä nimenomaan ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaan, koska heillä kieleen ja kulttuuriin liittyvät eroavaisuudet ovat merkittävimpiä, mutta eroja on kuitenkin vielä myös toisen sukupolven maahanmuuttajilla. Käytännön työssä erottelua eri maahanmuuttajasukupolvien tai asiakasryhmien välillä ei kuitenkaan tehdä tai tilastoida.

Tutkimuksessa maahanmuuttajayrittäjillä tarkoitetaan maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä ja maahanmuuttajayrityksillä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden perustamia yrityksiä.

Tutkimus toteutettiin organisaatiotasolla, jotta saadaan selville organisaatioiden näkemykset ja ajatukset maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä sekä maahanmuuttajien yritysneuvontapalveluiden kehittämistä.

Varsinaiset maahanmuuttajayrittäjien haastattelut on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle, mutta haastateltavina on kuitenkin maahanmuuttajayrittäjien verkostoja (Suomen Yrittäjien maahanmuuttajaverkosto sekä Startup Refugees), jotta he pystyivät antamaan maahanmuuttajayrittäjiä edustavan kootun ja yleisluontoisen kuvauksen ilmiöstä.

2 Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisen elementit

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen ja maahanmuuttajien yrityspalveluiden kehittämisen keskeisiin elementteihin liittyy olennaisesti, mitä yrittäjyys ylipäätään on, ja mitä maahanmuuttajayrittäjyyden edistämällä sekä yritysneuvonnalla tarkoitetaan.

2.1 Yrittäjyys

On yleisessä tiedossa, mitä yrittäjyydellä tarkoitetaan: Yrittäjyys on oman liiketoiminnan perustamista, johtamista ja omistamista, ja sillä tavoitellaan usein voiton tuottamista (esim. Osakeyhtiölaki 624/2006 1 luku 5 §). Yrittäjyys voi olla esimerkiksi uuden tuotteen tai palvelun kehittämistä, olemassa olevan yrityksen laajentamista tai uuden yrityksen perustamista. Mikäli kuitenkin etsitään yhteistä ja tarkkaa määrittelyä yrittäjyydelle, voi huomata, että se on käsitteenä kompleksinen.

Yrittäjä-termin alkuperänä on sanat ”yrkittää” ja ”yrkiä”, jotka tulivat ruotsinkielisestä sanasta ”yrka”, jonka merkitys oli *haluta harjoittaa, ponnistella, tai vaatia kiihkeästi*. Yrka tarkoittaa myös *ammattia*. Englanninkielinen sana *entrepreneur* tulee latinasta, ja se tarkoittaa *aloitteen tekemistä ja eteenpäin menemistä*. (Meri, 1991.) Yrittäjyyden määritelmä on kuitenkin sanojen alkuperää monimutkaisempi. Esimerkiksi Tilastokeskuksen (2023a) määritelmän mukaan ”*Yrittäjäksi luetaan henkilö, joka harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla*”.

Lainsäädännössä yrittäjyydelle tai yrittäjälle annetaan joitakin määritelmiä erityisesti liittyen yrittäjän sosiaaliturvaan:

”Yrittäjäksi katsotaan tässä laissa yrittäjän eläkelain (1272/2006) 3 §:ssä tai maatalousyrittäjien eläkelain (1280/2006) 3-5 §:ssä tarkoitettu henkilö. Yrittäjäksi katsotaan myös yrityksen osaomistaja. - - Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen siltä ajalta, jona hän työllistyy päätoimisesti yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan. (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 1 luku 5 § & 2 luku 5 §.)

”Yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa. - - Yrittäjänä pidetään myös osakeyhtiössä johtavassa asemassa työskentelevää osakasta tai muussa yhteisössä johtavassa asemassa työskentelevää henkilöä - - Yrittäjänä

pidetään myös henkilöä, joka tosiasiallisesti harjoittaa yritystoimintaa, vaikka toimintaa muodollisesti harjoitettaisiin toisen henkilön nimissä taikka sellaisessa yhteisössä tai yhtymässä, jossa määräämisvalta on muodollisesti toisen henkilön nimissä.” (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 3 §.)

”Yritystoiminnan katsotaan yleensä alkaneen silloin, kun yritys on aloittanut varsinaisen tuotannollisen tai taloudellisen toiminnan ja yritys on merkitty verohallinnon arvonlisäverovelvollisten rekisteriin sekä ennakkoperintärekisteriin tai kun yritys on merkitty verohallinnon työnantajarekisteriin.” (Yrittäjäkassa 2023; Työttömyysturvalaki 1290/2002 2 luku 5 §.)

Lainsäätäjän määrittelyissä korostuu yrittäjän asema ja omistussuhteet yritykseen. Lisäksi vaikutusta on sillä, onko yritys merkitty erilaisiin julkisiin rekistereihin. Nämä määrittelyt ovat tarkkoja ja tärkeitä, koska ne ohjaavat viranomaisen toimintaa erilaisiin etuuksiin liittyen. Laki siis hakee esimerkiksi erottelua siihen, mikä on yrittäjän ja palkansaajan ero.

Lainsäädäntöön liittyen myös useat yrittäjyyden parissa toimivat organisaatiot mainitsevat yrittäjyyden riskeistä tai yrittäjän poikkeuksellisesta asemasta suhteessa sosiaaliturvaan:

”Yrittäjyys on tapa tehdä työtä, työllistää itsensä ja ehkä myös muita. Yrittäminen on oman osaamisen hyödyntämistä ja uskomista omaan liikeideaan. - - Yrittäjyyteen kuuluu vastuuta ja yritystoiminnassa on aina omat riskinsä. Sinun pitää olla määrätietoinen, mutta sietää myös epävarmuutta. Tahto ansaita rahaa on välttämätön, jos haluat ansaita elantosi yrittäjänä.” (Suomen Uusyrityskeskukset, 2023.)

”Yrittäjänä pääset toteuttamaan omaa visiotasi, kun saat tehdä töitä omaan piikkiisi. Saat päättää omasta tekemisestäsi ja koko yrityksesi toiminnan laajuudesta ja suunnasta. Yrittäjyys on tapa tehdä työtä ja ansaita elantonsa. - - Yrittäjänä sinulla on enemmän sekä vapautta että vastuuta kuin silloin, jos teet töitä toiselle. Sosiaaliturvasi rakentuu toisella tavalla kuin palkkatyössä, ja olet itse vastuussa esimerkiksi yrittäjäeläkkeen maksamisesta.” (Suomen Yrittäjät, 2023.)

”Yritykset tarjoavat tuotteita ja palveluita yhteiskunnan eri osapuolten tarpeiden ja toiveiden täyttämiseksi. Yrittäminen itsessään on tällaisten yritysten luomista sekä niiden toiminnan jatkamista ja kehittämistä. - - Yrittäjä on oman itsensä työnantaja. Yrittäjyys eroaa perinteisestä palkkatyöstä siten, että palkkatyössä työnantaja ja/tai työpaikka on yleensä jonkun toisen perustama, omistama ja hallinnoima yritys.” (Talous ja nuoret, 2023.)

Keskeistä eri määrittelyille on kuitenkin se, että yrittäjyys on tapa tehdä työtä ja työllistää itsensä. Yrittäjyys on erilaisia ominaisuuksia, kuten omien vahvuuksien hyödyntämistä,

uskoa omaa ideaansa, määrätietoisuutta, epävarmuuden sietoa, tahtoa ansaita rahaa, visiointia, päätöksentekoa, vapautta ja vastuuta.

Tutkimuksessa yrittäjyyden selkeä ja yksimielinen määrittely tuntuu myös olevan hankalaa, eivätkä tutkijat esimerkiksi ole päässeet yksimielisyyteen siitä, tutkitaanko yrittäjyydessä yksilön sisäisiä ominaisuuksia vai ulkoisia ympäristötekijöitä. Yrittäjyys on tutkittu ja kiinnostava aihe, mutta lähestymistavat vaihtelevat. Yrittäjyystutkimuksessa puhutaan paljon myös yrittäjän ominaisuuksista tai yrittäjämäisestä käytöksestä tai toimintatavasta (eng. *entrepreneurial behaviour / activity*). (Shane 2003.)

Yrittäjyystutkimuksen pioneeri Scott Shane (2003, 4) määrittelee yrittäjyyden ”*activity that involves the discovery, evaluation and exploitation of opportunities to introduce new goods and services, ways of organizing, markets, processes, and raw materials through organizing efforts that previously had not existed*”. Lisäksi Shanen mukaan yrittäjyyteen liittyy vahvasti kaksi operatiivista käsitettä, jotka ovat uuden yrityksen perustaminen sekä itsensä työllistäminen. Itsensä työllistämisen Shane (2003, 5) määrittää seuraavasti: ”*performing work for personal profit rather than for wages paid by others*” ja yrityksen perustamisen ”*the forming of a business venture or not-for-profit organization that previously was not in existence*”. Yrittäjyysopettaja Manne Pyykön (2011) mukaan yrittäjyys on jatkuvaa mahdollisuuksien etsintää.

Yhteenvedon voidaan siis todeta, että yrittäjyys on jonkin uuden luomista mahdollisuuksia hyödyntämällä. Yrittäjyyteen liittyy oleellisesti ajatus itsensä työllistamisestä ja vapaudesta, mutta myös vastuu ja riskit, jotka liittyvät lainsäädännön puitteissa erityisesti sosiaaliturvaan. Virallinen yrittäjän status vaihtelee eri viranomaisten ja organisaatioiden määrittelyissä. Tässä tutkimuksessa yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka työllistää tai pyrkii työllistämään itsensä omalla yritystoiminnallaan, ja perustaa siihen tarkoitukseen yrityksen tai toimii muutoin yrittäjämäisesti ilman palkansaajan statusta (esimerkiksi itsenäisenä ammatinharjoittajana tai erilaisia laskutuspalveluita käyttämällä niin sanottuna *kevytyrittäjänä*, jolla kuitenkin on oma y-tunnus).

2.2 Maahanmuuttaja

Maahanmuutto on varsin yleinen keskustelunaihe, joka herättää usein tunteita puolesta ja vastaan. Maahanmuuttajalle ei ole vakiintunutta määritelmää, ja eri viranomaisten tilastointi ja luokittelu perustuvat erilaisiin jaotteluihin, kuten äidinkieleen, kansalaisuuteen, synnyinmaahan tai oleskelustatukseen. Eri luokittelua käyttämällä voidaan päätyä hyvin erilaisiin tuloksiin, mikäli halutaan tarkastella esimerkiksi maahanmuuttajien määriä tai työllistymistä. (Rapo 2011.) Myös maahanmuuttajien kotoutumisesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa kotoutumislain (1386/2010) tarkoittamaa virallista määräaikaista prosessia tai yleisesti suomalaiseseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan kotoutumista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

Suomessa maahanmuutto on aikaisemmin 1900-luvulla ollut pääasiassa Suomen ja Ruotsin välistä muuttoliikettä. 1990-luvulla tilanne alkoi muuttua, kun Suomeen tuli esimerkiksi somalialaisia, vietnamilaisia ja inkeriläisiä maahanmuuttajia. EU:n laajentumisen ja liikkumisen helpottamisen myötä maahanmuutto alkoi lisääntyä 2000-luvun aikana, ja Suomeen on tullut paljon muun muassa virolaisia ja venäläisiä maahanmuuttajia. Myös maahanmuutto Lähi-idän maista lisääntyi. (Rapo 2011.)

Maahanmuutto voi olla työperäistä, jolloin henkilö tulee Suomeen oleskeluluvalla, jonka tarkoitus on työnteko. Tällöin henkilöllä on pääsääntöisesti työpaikka jo valmiina Suomeen saapuessaan. Maahanmuutto voi olla myös niin sanottua humanitääristä maahanmuuttoa, jolloin henkilö tulee Suomeen hakemalla kansainvälistä suojelua vainon takia (turvapaikanhakijat) tai hän tulee Suomeen saatuaan Suomesta turvapaikan tai hänet on otettu vastaan pakolaiskiintiössä (pakolaiset). Vuonna 2022 myönnettiin ukrainalaisille sotaa pakeneville henkilöille tilapäisen suojelun mahdollisuus, eli he voivat saapua Suomeen turvapaikkamenettelyä kevyemmässä prosessissa. (Sisäministeriö 2023.)

Maahanmuuttajien määrä on ollut jatkuvassa kasvussa koko 2000-luvun ajan. Vuosina 2010–2019 Suomen nettomaahanmuutto on ollut noin 15 000 henkilöä vuodessa, josta työikäisiä noin 12 000 henkilöä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021). Maahanmuuttajista noin 83 % on ensimmäisen polven maahanmuuttajia (muualla kuin Suomessa syntyneitä) ja 17 % toisen polven (Suomessa syntyneitä, mutta vanhemmilla tai vanhemmilla synnyinmaa tai kansalaisuus muu kuin Suomi) maahanmuuttajia (Tilastokeskus 2022). Vuonna 2022 Suomen väestöstä noin 9,1 prosenttia (508 000 henkilöä) oli ulkomaalaistaustaisia, kun laskeaan henkilöt, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Määrällisesti eniten

ulkomaalaistaustaisia asuu Helsingissä, jossa asuu noin neljäsosa kaikista Suomen ulkomaalaistaustaisista henkilöistä. (Kototietokanta 2023.)

Kaikista maahanmuuttajista noin 75 % on työkäisiä, kun suomalaistaustaisista työkäisiä on noin 60 %. (Tilastokeskus 2022.) Työkäisten suuremmasta määrästä ja työvoimapulasta huolimatta maahanmuuttajien työttömyysaste on kuitenkin merkittävästi suomalaisia korkeampi; vuoden 2024 alussa ulkomaalaisten työttömyysaste oli 17,4 %, kun suomalaisten työttömyysaste oli reilusti puolet pienempi, 6,8 % (Työ- ja elinkeinoministeriö 2024).

Maahanmuutosta puhuttaessa on hyvä muistaa, että maahanmuuttajien ryhmä on hyvin heterogeeninen. Maahanmuuttajia tulee hyvin erilaisista maista ja erilaisista olosuhteista. Kulttuuriset ja uskonnolliset taustat sekä esimerkiksi koulutus- ja kielitasot vaihtelevat. Myös samasta maasta tulleiden kesken on paljon kulttuuri-, uskonto-, murre- ja heimoeroja. Lisäksi maahanmuuttajien syyt tulla Suomeen vaihtelevat, samoin oletettu maassaoloajan pituus. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä henkilöä, jonka itsensä tai jommankumman tai kummankaan vanhemman synnyinmaa tai kansallisuus ei ole Suomi ja jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Esimerkiksi toisen tai kolmannen sukupolven maahanmuuttaja ei siis tässä tutkimuksessa ole varsinaisesti maahanmuuttajataustainen, koska tilastoissa heidät lasketaan yleensä kantaväestöön – käytännön työssä tämä ero ei välttämättä ole merkittävä, ja tutkimuksessa haastateltavia ei ole pyydetty erottamaan toisistaan ensimmäisen, toisen tai kolmannen polven maahanmuuttajia. Tutkimusta ei myöskään ole rajattu koskemaan tietyllä statuksella Suomeen saapuvia henkilöitä, vaan maahanmuuttajilla tarkoitetaan kaikkia Suomessa asuvia tai oleskelevia ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Määrittely on tärkeä, koska tutkimuksessa haastatellaan useiden eri organisaatioiden edustajia maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen.

2.3 Maahanmuuttajayrittäjyys

Kuten todettua, yrittäjyys on itsensä työllistämistä tai pyrkimystä itsensä työllistämiseen yritystoiminnalla tai ilman palkansaajan statusta. Maahanmuuttajalla taas tarkoitetaan ulkomaalaistaustaisia Suomessa asuvia tai oleskelevia henkilöitä. Maahanmuuttajayrittäjillä siis tarkoitetaan kaikkia Suomessa asuvia tai oleskelevia maahanmuuttajia, jotka aloittavat tai

jatkavat yritystoimintansa Suomessa. Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä puhuttaessa tarkoitetaan kaikkia toimia, joilla voidaan edistää maahanmuuttajan statuksesta riippumattomaa laillista yritystoimintaa Suomessa. Yrittäjyyttä edistäviä toimia ovat muun muassa erilaiset strategiat, palvelut ja politiikkavalinnat, jotka liittyvät esimerkiksi verotukseen, yritysten toimintaedellytyksiin ja -ympäristöön, elinkeinorakenteeseen, sääntelyyn, yrittäjän sosiaaliturvaan ja yrityspalveluihin (Yrittäjyysstrategia 2022).

Maahanmuuttajat ovat Suomessa yrittäjäväestön joukossa vähemmistössä, mutta heidän määränsä on kasvussa (Joronen 2012; Fornaro 2018). Tilastokeskuksen (2024a; 2024b) mukaan vuonna 2022 kaikista Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista tai vieraskielisistä 5,1–5,2 % toimi yrittäjinä. Kun tarkastellaan pelkkää työvoimaa, eli jätetään pois lapset, opiskelijat, eläkeläiset ja muut työvoiman ulkopuolella olevat, vieraskielisten yrittäjien osuus on 9,6 %. Kotimaisia kieliä puhuvista työvoimaan kuuluvista yrittäjiä on hieman vähemmän, eli 9 %. Ulkomaalaisten ja vieraskielisten yrittäjien suhteellinen osuus on siis korkeampaa sekä koko populaatiota että työvoimaa ajatellen. Vuonna 2022 työikäisistä suhteellisesti eniten yrittäjiä Suomessa oli Sveitsin, Israelin, Turkin ja Viron kansalaisuuden omaavilla, ja kymmenessä vuodessa yrittäjyys on noussut eniten Viron, Nigerian, Pohjois-Makedonian, Pakistanin, Ghanan ja Jordanian kansalaisilla (Tilastokeskus 2024b).

Maahanmuuttajien kotoutuminen on yhteiskunnallisesti merkittävä asia. On kuitenkin merkitykseltään puhua kotoutumisesta, jos ei ole realistisia työllistymismahdollisuuksia. Yrittäjyys tarjoaa merkittävän integroitumisen välineen maahanmuuttajille, jotka eivät välttämättä työllisty avoimille työmarkkinoille, joten yrittäjyys on maahanmuuttajille merkittävä tapa työllistää itse itsensä. (Yrittäjyysstrategia 2022; Melin & Melin 2012; Rath 2011.) Maahanmuuttajataustaiset yritykset luovat talouskasvua ja työllistävät yrittäjän lisäksi usein myös ulkopuolisia työntekijöitä. (Melin & Melin 2012; Rath 2011). Suomen maahanmuuttajataustaiset yritykset työllistivät vuonna 2019 noin 30 000 työntekijää ja niiden tekemä liikevaihto oli yhteensä noin 3,5 miljardia euroa vuodessa (Yrittäjyysstrategia 2022). Tarkkaa arviota maahanmuuttajayrittäjyydestä on kuitenkin vaikeaa antaa määritelmien epäselvyyden vuoksi (Joronen 2012).

Suomen Uusyrittäjyyskeskusten mukaan maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrät yritysneuvonnassa ovat nousussa. Pääkaupunkiseudulla jopa yli puolet neuvonta-asiakkaista on maahanmuuttajataustaisia. Lisäksi noin puolet pääkaupunkiseudulla perustetuista yrityksistä on maahanmuuttajien perustamia. (Uusyrittäjyyskatsaus 2022.)

Useat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että maahanmuuttajayrittäjyydellä on positiivisia vaikutuksia talouskasvuun (esim. Kerr 2010, Rath 2011). Malirannan ja Nurmen (2019) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajataustaisten yritysten osuus Suomen yritys-kannasta on pieni, mutta niiden rooli työpaikkojen luomisessa on merkittävää, erityisesti palvelualoilla. Kuitenkin samassa tutkimuksessa todetaan maahanmuuttajataustaisten yritysten keskimääräisen tuottavuuden ja palkkatason olevan pienempää kuin muissa yrityksissä. Varsinaista taloustieteellistä tutkimusta aiheesta on vähän.

Minghuanin (1999) tunnetun tutkimuksen mukaan maahanmuuttajayrittäjät voivat tuoda mukaan erilaisia resursseja, tietoja, taitoja, kontakteja ja verkostoja, jotka voivat edistää yhteisön taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Kerrin (2010) mukaan yritykset, joissa työskentelee paljon maahanmuuttajia, ovat muita yrityksiä nopeampia omaksumaan ja hyödyntämään läpimurtoteknologioita, joiden avulla voidaan parantaa suorituskykyä tai keksiä uusia innovatiivisia ratkaisuja. Bloigun (2014) mukaan maahanmuuttajayrittäjät ovat aktiivisia ja riskinottoiskykyisiä, koska tulevat usein kulttuureista, joissa on pitänyt tehdä paljon työtä.

Nathanin (2015) mukaan maahanmuuttajilla on tärkeä rooli kaupunkien monimuotoisuuden edistämässä ja uusien yritysten perustamisessa, ja maahanmuuttajayrittäjät voivat tuoda mukanaan uusia innovaatioita, jotka edistävät kaupunkien taloudellista kasvua ja kilpailukykyä. Nathanin mukaan monimuotoisuus ei ole vain sosiaalinen tai kulttuurinen arvo, vaan sillä on suora yhteys taloudelliseen menestykseen ja kasvuun. Sobelin ym. (2010) mukaan paikkakunnilla, jotka ovat monimuotoisia, on myös havaittu yleisesti enemmän yrittäjyysaktiiviteetteja, eli yrityksiä on perustettu enemmän. Myös Alexandre-Leclairin (2014) mukaan monimuotoisuus voi edistää yrittäjyyttä. Gaon (2015) mukaan maahanmuuttajayrittäjyys auttaa paitsi yritystä myös valtiota luomaan lisää kansainvälisiä suhteita, joka voi auttaa viennin edistämässä myös laajemmin.

Tavassolin ja Tripplin (2019) tutkimuksen mukaan maahanmuuttaja ryhtyy useammin yrittäjäksi, jos hänen omassa etnisessä yhteisössään on paljon muita maahanmuuttajayrittäjiä. Etniset yhteisöt voivat tarjota sosiaalista pääomaa ja mahdollisia asiakasryhmiä, mutta myös tietotaitoa sekä vertaistukea. Monet maahanmuuttajat ovat jo kotimaassaan tottuneet yrittäjyyteen ja heikkoon sosiaaliturvaan, joten yrittäjyys on siksi myös luonnollinen tapa työllistyä (Wahlbeck 2008; Yrittäjyysstrategia 2022).

Wahlbeckin (2008) mukaan maahanmuuttajat päätyvät usein yrittäjiksi, koska heillä on työmarkkinoilla epäedullinen asema. Maahanmuuttajien yrittäjyydestä puhuttaessa puhutaan usein niin sanotusta *pakkoyrittäjyydestä*, joka on maahanmuuttajilla yleisempää kuin kantasuomalaisilla (Joronen 2012; Wahlbeck 2008).

Pakkoyrittäjyys tarkoittaa tilannetta, jossa henkilö on pakotettu perustamaan yritys esimerkiksi taloudellisten syiden vuoksi, kun hän ei saa muuta työpaikkaa tai yrittäjyys on ainoa vaihtoehto itsensä elättämiseen (Carrasco & Hernanz 2022; Reuschke & Zhang 2022). Pakkoyrittäjyys on ongelmallista, koska se ei välttämättä johda menestyvään liiketoimintaan ja riskinä on myös yrittäjän huono työhyvinvointi. (Kautonen ym. 2010.) Monen maahanmuuttajan on vaikea saada töitä suomalaisilla työmarkkinoilla esimerkiksi kielitaidon tai koulutuksen puutteen tai mahdollisten negatiivisten asenteiden vuoksi, ja siksi yrittäjyys on ainoa tapa saada itselle työpaikka. (Yrittäjyysstrategia 2022; Maliranta & Nurmi 2019; Kloosterman & Rath 2010.)

Maahanmuuttajat palkkaavat herkästi muita maahanmuuttajia ja usein luovat enemmän uusia työpaikkoja kuin muut yritykset (Yrittäjyysstrategia 2022; Maliranta & Nurmi 2019). Näihin työpaikkoihin työllistyvät yleensä muut maahanmuuttajat, jotka eivät myöskään ole saaneet töitä muualta (Kloosterman & Rath 2010). Siksi maahanmuuttajayrittäjyys on tärkeää myös muiden maahanmuuttajien työllistymisen kannalta.

Maahanmuuttajayritysten työpaikat syntyvät kuitenkin matalan tuottavuuden sekä palkkatasoon aloille (Yrittäjyysstrategia 2022; Maliranta & Nurmi 2019). Tämä on osaltaan myös haaste, sillä uusien matalan työn tuottavuuden työpaikkojen syntyminen on hidastanut kansantalouden tuottavuuskasvua, ja siten sillä on merkittävä negatiivinen vaikutus luovaan tuhoon, eli vanhojen ja tehottomien rakenteiden tai yritysten korvaantumiseen uusilla ja innovatiivisemmilla yrityksillä. Arvonlisäys maahanmuuttajataustaisissa yrityksissä perustuukin voimakkaaseen työpanoksen kasvuun, ei työn tuottavuuden kasvuun, joka on yleensä matalammalla tasolla kuin muissa yrityksissä. Maahanmuuttajayrityksissä on matalammat palkat kuin muissa yrityksissä, ja vaikka palkkojen kasvu on maahanmuuttajayrityksissä ollut muita yrityksiä nopeampaa, palkkaerot maahanmuuttajataustaisten ja muiden yritysten välillä ovat kasvussa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että maahanmuuttajataustaisissa yrityksissä syntyy koko ajan uusia matalapalkkaisia työpaikkoja. (Maliranta & Nurmi 2019.)

Maahanmuuttajayrittäjyydellä on omia erityispiirteitään. Yeasminin ja Hasanatin (2021) mukaan maahanmuuttajat kohtaavat useita esteitä yrittäjyyteen liittyen. Näitä ovat esimerkiksi kielitaidon ja sosiaalisten verkostojen puute, tietämättömyys paikallisesta liiketoimintaympäristöstä, rahoituksen saannin vaikeudet sekä kulttuuriset esteet ja stereotypiat. Nämä voivat osaltaan myös vaikuttaa siihen, että maahanmuuttajayrittäjillä on puutteellinen pääsy yhteiskunnallisiin tukipalveluihin, kuten yritysneuvontaan.

Robert Kloosterman on tutkinut paljon maahanmuuttajayrittäjyyttä ja siihen liittyviä mahdollisuusrakenteita (*opportunity structure*). Yrittäjyyteen liittyvät mahdollisuudet syntyvät markkinoille, ja jotta alkava yrittäjä voi perustaa yrityksen markkinaan, jossa tarvetta ilmenee, hänellä tulee olla oikeanlaisia taloudellisia, inhimillisiä ja sosiaalisia resursseja. Markkinoiden tulee siis olla yrittäjien saatavilla. Kloostermanin mukaan maahanmuuttajayrittäjillä on kantaväestöä rajoittuneempi mahdollisuus päästä käsiksi taloudellisiin resursseihin. Sen vuoksi he ovat riippuvaisia markkinoista, joissa tarvitaan vain vähän rahoitusta. Sellaiset markkinat ovat yleensä niitä, joissa tarvitaan rahan sijaan inhimillistä pääomaa ja matalaa koulutus- tai osaamistasoa. Maahanmuuttajat siis päätyvät markkinoille, jotka ovat helposti tavoitettavissa, eli esimerkiksi palvelualoille. (Kloosterman 2010.)

Erityisesti matalasti koulutettujen maahanmuuttajayrittäjien yrittäjyysmahdollisuudet syntyvät Kloostermanin (2003) mukaan erityisesti kolmelle erilaiselle markkinalle.

Ensimmäisen markkinan taustalla on palveluyhteiskunnan kehittyminen ja lisääntyminen. Tämä ei vaikuta pelkästään maahanmuuttajiin, vaan kaikkiin yrittäjiin. Palveluiden lisääntyessä ja teknologisten muutosten myötä syntyy uusia, pieniä yrityksiä, joilla on laaja asiakaskunta. Palveluyhteiskunnan kehityksen myötä markkinat ovat rakenteellisesti laajentumassa, mutta liittyvät entistä kapeammin kohdennettuihin tuotteisiin ja palveluihin. Hintakilpailu on heikkoa ja lupaaville markkinoille osallistuminen on houkuttelevaa, mutta samalla myös vaativaa. Näillä markkinoilla onnistuminen vaatii vahvaa integroitumista alkuperäisväestön sosiaalisiin verkostoihin. Yritysstrategian on tähdättävä markkinoiden heterogeenisyyteen ja tämä vaatii tietynlaista inhimillistä pääomaa. (Kloosterman 2003.)

Maahanmuuton lisääntymisen myötä avautuu lisäksi uusia etnisiä markkinoita, jotka muodostavat maahanmuuttajayrittäjille toisen markkinaraon. Maahanmuuttajilla on hyvät mahdollisuudet menestyä etnisillä markkinoilla, koska he tuntevat tuotteet ja asiakkaat, ja heillä on kantaväestöä parempi uskottavuus. (Kloosterman & Rath 2010.) Markkina on kuitenkin

rajallinen ja kohderyhmä homogeeninen. Yrittäjä voi toisaalta olla paremmin suojassa kilpailulta, mikäli markkina pysyy suljettuna, ja nämä markkinat voivat myös laajentua maahanmuuton lisääntyessä. (Kloosterman 2003.) Tällaiset yritykset tarjoavat usein palveluita, jotka täydentävät ja monipuolistavat markkinoiden tarjontaa (Rath 2011).

Kolmantena mahdollisena markkinana on eräänlainen työllisyysketju, jossa entinen yrittäjä poistuu olemassa olevalta – yleensä hyvin kilpaillulta – markkinalta ja tilalle tulee uusi maahanmuuttajayrittäjä. Näillä markkinoilla voi olla todella vaikea pärjätä, sillä lähes kenen tahansa on helppo perustaa tälle markkinalle uusi yritys. Markkinoilla selviäminen vaatii taloudellista ja fyysistä pääomaa, ja se voi tehdä pimeän työvoiman palkkaamisen tai veronkierron houkuttelevaksi. (Kloosterman 2003.)

Nämä maahanmuuttajayrittäjien kolme erilaista mahdollista markkinaa vaativat erilaisia resursseja ja strategioita. Eri kehityspolkuja voi myös olla vaikea erottaa toisistaan ja joskus maahanmuuttajayrittäjä päätyy aloittamaan yhdessä ja päätyy toiseen, tai voi yrittää samanaikaisesti toimia kaikissa eri markkinoissa. Mikäli maahanmuuttajaväestön koostumus pysyy ennallaan ja taloudellista kontekstia ei huomioida nykyistä paremmin, maahanmuuttajayrittäjyys pysyy samalla tasolla kuin tähänkin asti. Mikäli mahdollisuuksia on vain specifiin paikkaan ja aikaan ja vain marginaalisille umpikujaan johtaville yritysmahdollisuuksille, eivät varsinkaan matalan taipumuksen itsensä työllistämiseen omaavat maahanmuuttajat lähde yrittäjiksi, elleivät vaihtoehdot muutu vielä huonommiksi. Maahanmuuttajalla saattaa olla yrittäjyysaikomuksia, mutta tarvitaan myös sopivia markkinoita. Mikäli mahdollisuudet markkinoilla paranevat, maahanmuuttajayrittäjyys lisääntyy. (Kloosterman 2003.)

2.4 Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen

Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa ja maahanmuuttajat myös jäävät uuteen kotimaahansa pidemmäksi aikaa, kuin aiemmin, ja kouluttautuvat ja saavuttavat itselleen paremman sosioekonomisen aseman (Melin & Melin 2012; Rath 2011). Valtiot ovat yleensä kiinnostuneita yrittäjyyden edistämisestä ja sen mahdollisuuksista tuottaa talouskasvua. Poliitikot ja päättäjät ovat kiinnostuneita tukemaan yrittäjyyttä ja näkemään sen laajemmin kuin vain pienten ja keskisuurten yritysten tukemisena; halutaan aidosti tukea yrittäjämäisiä aktiiviteetteja ja yritysten kasvuhaluisuutta. (Cumming & Fisher 2012.) OECD:n (2023) selvityksen mukaan Suomi sijoittuu jäsenmaiden vertailussa sijalle 11 houkuttelevuudessa

kansainväliselle yrittäjyydelle. Suomen sijoitus on laskenut, sillä aiemmassa raportissa Suomen sijoitus oli kahdeksas.

Maahanmuuttajayrittäjyys on yhteiskunnallisesti merkittävä asia ja maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen kiinnostaa monia tahoja. Huolimatta siitä, että yrittäjyydestä ja maahanmuuttajien työllistymisestä puhutaan paljon, maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä on löydettävissä yllättävän vähän tutkimustietoa. Maahanmuuttajayrittäjyyttä ei nosteta myöskään esiin kovin monissa erilaisissa julkaisuissa tai poliittisissa ohjelmissa, esimerkiksi Suomen kestäväen talouskasvun ohjelmassa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021) mainitaan sekä maahanmuuttajat että yrittäjät, mutta ei maahanmuuttajayrittäjyyttä. Yrittäjyysstrategiassa (2022) maahanmuuttajat on kuitenkin mainittu omana erityisryhmänään.

Rathin ja Swagermanin (2016) laajan eurooppalaisen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen ei ole Euroopassa kovin aktiivista. Tähän syyksi arveltiin esimerkiksi sitä, että maahanmuuttajat eivät olleet kovin aktiivisesti ryhtyneet yrittäjiksi, joten on ajateltu, ettei ole tarvetta erityisille edistämistoimenpiteille – mutta koska ei ole heille suunnattuja toimenpiteitä, eivät maahanmuuttajat myöskään ala yrittäjiksi, eli kyseessä on kehäpäätelmä. Pelkästään maahanmuuttajataustaisten yritysten lisääntyminen ei myöskään vielä kerro mitään kyseisten yritysten elinvoimaisuudesta tai niiden mahdollisuuksista yrittäjän tai hänen perheensä elättämiseen.

Rathin ja Swagermanin (2016) tutkimuksen mukaan erityisesti paikoissa, joissa on pieni maahanmuuttajapopulaatio, on vain vähän tai ei ollenkaan maahanmuuttajille suunnattuja yrittäjyyteen liittyviä toimenpiteitä. Siitä huolimatta, että toimenpiteitä on olemassa jossain, voidaan todeta, että aktiivinen ja konkreettinen maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen ei ole yleistä. Jos maahanmuuttajien yrittäjyyttä on edistetty, se ei ole ollut osa mitään isompaa talouskokonaisuutta, eikä maahanmuuttajien kotouttamisstrategioissa yrittäjyydellä tai talouskysymyksillä ole ollut juurikaan roolia. Kotouttamispolitiikalla ei ole yleensä ollut taloudellista tai sosioekonomista suuntausta, vaan se on koskenut lähinnä vain kielen oppimista, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä normien ja arvojen läpikäyntiä – ei työpaikan löytämistä, uran aloittamista tai yrityksen perustamista. Nämä havainnot tehtiin myös paikkakunnilla, joilla oli paljon maahanmuuttajia joko ensimmäisessä tai toisessa polvessa. (Rath & Swagerman 2016.)

Rathin ja Swagermanin (2016) tutkimuksessa todettiin myös, että usein kenelläkään ei ole omistajuutta maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämisessä, eli se ei ole selkeästi tietyn organisaation vastuulla. Tämä omistajuuden puute vaikuttaa kielteisesti maahanmuuttajayrittäjiin. On epäselvää, johtuuko maahanmuuttajien yrittäjyystoimenpiteiden vähäisyys siitä, että ei uskota maahanmuuttajien kykyihin alkaa yrittäjiksi, vai siitä, että heidän uskotaan olevan täysin kyvykkäitä yrittäjyyteen ilman minkäänlaista apua.

Elmassahin ym. (2022) Yhdistyneissä arabiemiirikunnissa tekemän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajayrittäjän menestykseen vaikuttavat kolmenlaiset asiat: henkilökohtaiset ominaisuudet, liiketoimintaan liittyvät tekijät sekä liiketoimintaympäristöön liittyvät tekijät. Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyi riskinottokyky, toleranssi sekä joustavuus monikulttuurisessa ympäristössä toimimiseen. Liiketoimintaan liittyivät rahoituksen saatavuus, ammattitaitoinen henkilöstö sekä maahanmuuttajayhteisöstä saatu tuki. Liiketoimintaympäristöön liittyviä tekijöitä olivat poliittinen ennustettavuus, uuden yrityksen perustamisen helppous, kilpailu, verotus sekä viranomaismaksut. Vain osa näistä havainnoista on asioita, joihin julkisilla palveluilla voidaan vaikuttaa, ja toisaalta iso osa havainnoista koskee kaikkea yrittäjämäistä liiketoimintaa.

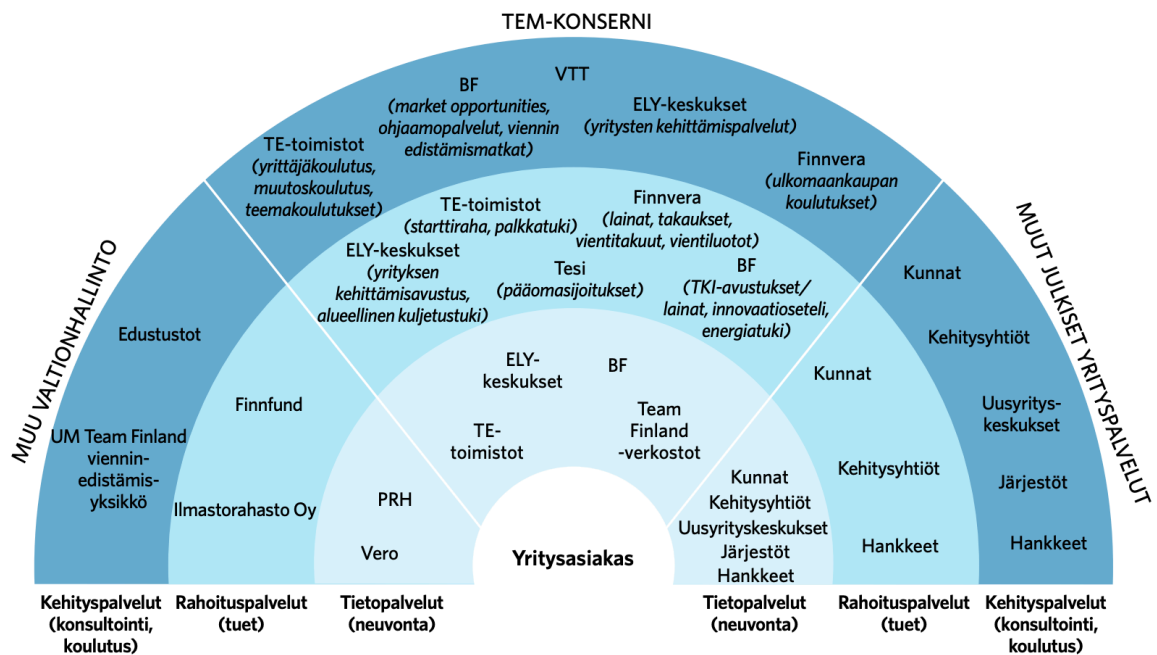
Vaikka maahanmuuttajataustaisten yritysten vaikutus Suomen talouden kokonaistuottavuuteen on tutkimuksessa kuvattu rajalliseksi, heidän roolinsa talouden elinvoimaisuuden ja monimuotoisuuden lisääjinä on merkittävä. Tulevaisuudessa maahanmuuttajayrittäjien merkitys voi kasvaa entisestään, kun Suomi ja muut maat kohtaavat väestörakenteen muutoksia ja tarvetta talouden uudistumiseen. Maahanmuuttajayrittäjät voivat olla arvokas voimavara innovaatioiden, uuden yritystoiminnan ja työpaikkojen luomisessa, mikä tukee talouden kestävästä kasvusta ja sosiaalista koheesiota. (Maliranta & Nurmi 2019.)

2.5 Yritysneuvonta

Yrityksille on tarjolla monenlaista yritysneuvontaa, julkista maksutonta sekä yksityistä maksullista. Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen (2016) mukaan palvelut voidaan jakaa neljään eri ryhmään: tieto- ja neuvontapalvelut, maksulliset koulutus- ja konsultointipalvelut, rahoituspalvelut sekä kehittämis- ja verkostoitumispalvelut. Neuvontapalvelut voidaan jakaa myös yrityksen elinkaaren vaiheen mukaisesti: aloittavan yrityksen palvelut, kotimarkkinoilla toimivat yritykset tai kansainvälistymiseen tähtäävät yritykset. Lisäksi luokittelua

voidaan tehdä sen mukaan, onko kyseessä paikallinen, seudullinen, alueellinen vai kansallinen palvelu. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016; Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän tarkastuskertomuksen mukaan julkisten yrityspalveluiden kokonaisuus voidaan jakaa kolmeen ryhmään: työ- ja elinkeinoministeriön alaisiin palveluihin, muihin valtionhallinnon palveluihin sekä muihin julkisiin yrityspalveluihin. Yrityspalveluita tarjoavat julkiset toimijat on esitelty kuviossa 1. Tarkastuskertomuksen mukaan julkisten yrityspalvelutoimijoiden kokonaisuus on monimutkainen, hajanainen ja sekava, ja toimijoiden työnjaossa on päällekkäisyyksiä. Julkisten palveluiden lisäksi yritysneuvontaa tarjoavat erilaiset konsulttiyhtiöt, pankit ja rahoituslaitokset, kirjanpitäjät ja tilintarkastajat sekä erilaiset yrittäjäjärjestöt, kuten Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Yrittäjät sekä kauppakamarit. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2023). Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti julkista yritysneuvontaa tarjoaviin organisaatioihin.

Kuvio 1: Julkiset yrityspalvelutoimijat jaoteltuna tehtävien mukaisesti (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2023).

Yritysneuvonta on tarpeellista, sillä tärkein asia yritystä perustettaessa ovat ne tiedot ja taidot, jotka yrittäjällä on. Vaikka yrittäjällä olisi aiempaa kokemusta ja soveltuva koulutus, hänellä ei siltikään välttämättä ole kaikkia tarpeellisia tietoja, joita yrityksen perustamiseen tarvitaan. Yrittäjä etsii usein yrityksen perustamiseen tarvittavaa tietoa itsenäisesti, mutta

hän ei välttämättä tiedä, mistä kaikesta hänen pitäisi etsiä tietoa, eikä hän välttämättä osaa hyödyntää löytämäänsä tietoa tai ymmärä sitä. Yrittäjä voi perustamisvaiheessa hakeutua yritysneuvontaan ja pyytää apua ammattitaitoiselta yritysneuvojalta, joka osaa auttaa häntä yritystoimintaan liittyvissä asioissa. (Chrisman ym. 2005.) Schwartzin ja Bar-Elin (2004) mukaan suurin osa yrityksistä tarvitsee konsultointia, mutta eivät hae käytettävissä olevia palveluita, ja he yleensä arvioivat väärin kohtaamansa ongelmat ja niiden priorisoinnin.

Yritysneuvonta on uuden tiedon rakentamisprosessi, jossa yhdistyvät yrittäjän sisäiset resurssit yhdistettynä asiantuntijan ulkoisiin resursseihin. Sekä yrittäjän että yritysneuvonnan asiantuntijan tausta ja historia vaikuttaa yritysneuvontaan. (Łobacz ym. 2016.) Yritysneuvonnan avulla pyritään vaikuttamaan positiivisella tavalla uuden yrityksen perustamiseen sekä yrityksen myöhempään kehitykseen ja suoritukseen. (Chrisman ym. 2005.)

Alkavan yrittäjän tiedontarpeet voivat liittyä esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman tekemiseen, rahoituksen hankkimiseen, yrityksen sopivan liiketilan valitsemiseen, asiakkaisiin, myyntiin ja markkinointiin tai kilpailijoihin (Chrisman ym. 2005). Yrittäjän haasteiden selvittäminen on avainasemassa ja vaatii keskustelua yrittäjän ja yritysneuvojan välillä (Lambrecht & Pirnay 2005; Schwartz & Bar-El 2004). Tiedot ja taidot ovat olennaisia yrityksen tulevan suorituskyvyn kannalta, ja siksi yrittäjän tiedontarpeet tulisi tunnistaa ja täyttää yrityksen perustamisvaiheessa. (Chrisman ym. 2005.)

Julkisella rahalla rahoitetut yritysneuvonnan palvelut tarjoavat yrityksen perustamisesta kiinnostuneille maksutonta neuvontaa, kuten apua liiketoiminnan suunnitteluun (Arshed ym. 2021). Usein neuvontaan hakeudutaan, kun yrityksen perustamisvaiheessa on joku haaste (Johnson ym. 2007, Webber ym. 2010). Yrittäjät tarvitsevat neuvojalta apua hyvin monenlaisiin asioihin (Bennet & Robson 2003). Yritysneuvonnalla on todettu olevan monenlaisia hyötyjä yrityksen taloudelliseen tilanteeseen ja suorituskykyyn yrityksen myöhemmissä vaiheissa (Cumming & Fischer 2012; Capelleras 2011; Ogane 2020; Arshed ym. 2021; Łobacz ym. 2016, Chrisman ym. 2012; Chrisman & McMullan 2000, 2004, Chrisman ym. 2005). Yritysneuvonnasta voi olla apua myös rahoituksen hakemiseen (Lahti 2012; Ogane 2020).

Julkisen yritysneuvojan rooli voi olla rankka, sillä he eivät voi valita asiakkaitaan (Capelleras ym. 2011) ja toisaalta asiakkailta voi olla epärealistisia odotuksia heidän osaamiselleen (Malone 2012). Lisäksi neuvonta on asiakkaille maksutonta ja siihen ei vaadita minkäänlaista sopimusta. Myös erilaiset yhteiskunnalliset ja poliittiset olosuhteet ja tavoitteet

muuttuvat jatkuvasti ja voivat vaikuttaa yritysneuvojan työn sisältöön ja tavoitteisiin (Malone 2012). Toisaalta julkisella yritysneuvojalla voi olla myös eräänlainen portinvartijan rooli joihinkin palveluihin tai etuuksiin (Arshed ym. 2021) tai yritysneuvojan luona käyminen on yrittäjälle asetettu vaatimus jonkun viranomaisen, Suomessa esimerkiksi starttirahaa myöntävän TE-toimiston, toimesta.

Lougui ja Nyström (2013) ovat tutkineet Ruotsin yrityspuhelinpalveluun soittaneiden asiakkaiden tiedontarpeita, ja asiakkaat tarvitsivat tietoa seuraavista asioista:

- Yleinen yrittäjäyysinfo ja yrittäjäyyskurssit 26 %
- Verotus 18,6 %
- Luvat ja lait 10,8 %
- Konsultointipyynnöt (mm. lomakkeiden täyttäminen) 10,1 %
- Apurahat ja tuet 8,6 %
- Rahoitus 4 %
- Vakuutukset ja sosiaaliturva 2,9 %
- Kirjanpito 2,8 %
- Liiketoimintasuunnitelma 2,7 %
- Työllistäminen 2,6 %
- Markkinatilanne ja markkinointi 1,9 %
- Vienti ja tuonti 1,3 %

Louguin ja Nyströmin (2013) tutkimuksen mukaan alkavan yrittäjän toimiala vaikuttaa siihen, millaisiin kysymyksiin hän on hakemassa apua. Esimerkiksi ruoka- tai ravintola-alalla työskentelevät ovat pyytäneet enemmän tietoa sääntelyyn ja lupiin liittyen. Tutkimuksessa tehtiin myös kiinnostava havainto, että palvelualan yrittäjät ovat tarvinneet tietoa hyvin monentyyppisistä asioista. Lougui ja Nyström arvelevat tämän johtuvan siitä, että palvelualalla perustetaan yleensä pieniä yrityksiä, joten yrittäjän tarvitsee itse tietää paljon erilaisista hallinnollisista asioista. Toisaalta palvelualan yrittäjät ovat kysyneet vähemmän kysymyksiä rahoitukseen liittyen ja tähän syyksi arvellaan sitä, että palvelualalla on vähemmän markkinoille pääsyn esteitä ja pääomavaatimuksia kuin muilla aloilla. Työttöminä yrittäjiksi pyrkivät kysyvät enemmän kysymyksiä liittyen sosiaaliturvaan sekä liiketoimintasuunnitelman tekemiseen, koska sitä tarvitaan usein erilaisia yritystukia haettaessa.

Kun yritysneuvonta tehdään hyvin, sillä voi olla tulevan yrityksen kannalta merkittäviä hyötyjä (McMullan ym. 2002). Yritysneuvonnalla on kuitenkin myös rajoituksensa. Yrittäjä voi etsiä vastauksia väärin kysymyksiin tai hän voi saada väärä vastauksia oikeisiin kysymyksiin. Yrittäjä voi myös pitää saamiaan vastauksia väärinä, koska hän ei pidä saamistaan

ohjeista tai neuvoista – esimerkiksi siitä, että yritystä ei kannattaisi perustaa ollenkaan. (Chrisman ym. 2005.)

Yritysneuvonnan onnistumiseen vaikuttavat myös monet ihmisten väliset ja sosiaalisuuteen liittyvät asiat, kuten luottamus (Bennet & Robson 2005) sekä kommunikaatiotapa ja yhteys, joka yrittäjän ja yritysneuvojan välille muodostuu (Strike 2013). Lisäksi ihmisillä on tapana oppia tekemällä, ei pelkkiä neuvoja kuuntelemalla. (Chrisman ym. 2005.) Joskus yritysneuvojan tarvitsee vakuutella ja tukea yrittäjää päätöksenteossa (Malone 2012, Ramsden & Bennet 2005), eli neuvonnan laajimmat vaikutukset voivat olla aineettomia, eli varmuuden tunteen lisäämistä ja epävarmuuden vähentämistä (Ramsden & Bennet 2005).

Chrisman ja McMullan ovat tutkineet paljon opastetun valmistautumisen (*guided preparation*) teoriaa (kts. Chrisman & McMullan 2000; Chrisman & McMullan 2004; Chrisman ym. 2005; Chrisman ym. 2012; McMullan ym. 2002). Opastettu valmistautuminen käsittää tutkimuksen, suunnittelun ja muut aktiviteetit, joita alkava yrittäjä tekee ennen yrityksen perustamista, mutta hyödyntäen siinä asiantuntija-apua. Näiden tutkimusten mukaan ulkopuolisella asiantuntija-avulla on merkittäviä positiivisia vaikutuksia yrityksen suorituskykyyn, muun muassa myyntiin ja työllistämiseen. (mm. Chrisman ym. 2005.)

Opastetun valmistautumisen teorian mukaan onnistuneeseen yritysneuvontaan vaikuttaa useat erilaiset tekijät:

- Asiakkaiden tulee saada tehdä informoitu päätös siitä, hyödyntävätkö he saatavilla olevaa apua vai eivät.
- Yritysneuvojilla tulee olla aikaisempaa kokemusta liiketoiminnasta tai yrittämisestä, ja heillä pitää olla koulutusta yritysneuvonnan prosesseista.
- Annetun tiedon pitää olla täsmälleen oikea-aikaista, tuoretta sekä relevanttia.
- Asiakkaan tulee itse olla prosessin aktiivinen toimija, joka saa soveltavaa tietoa pelkkien yksittäisten neuvojen sijaan.
- Neuvonnan fokuksen tulee olla strategisissa näkökulmissa, ja erityisesti kattavan liiketoimintasuunnitelman laatiminen on tärkeää.

Chrismanin ja McMullanin (2000) mukaan yritysneuvonta on tehokasta, jos yrittäjä pystyy prosessin aikana tekemään asioita itse ammattitaitoisen opastuksen ja neuvojan antaman palautteen avulla. Prosessin aikana yrittäjän pitäisi saada sekä hiljaista että konkreettista tietoa. Łobaczin ja muiden (2016) mukaan neuvojan tulisi saavuttaa alkavan yrittäjän luottamus, jotta yrittäjällä on usko siihen, että neuvoja voi ratkaista hänen ongelmiaan. Lisäksi tarvitaan vuorovaikutusta asiakkaan ja yrittäjän välillä, koska tiedonvaihto ei tapahdu vain

yhdensuuntaisesti neuvojalta asiakkaalle. Yritysneuvonta vaatii tiedon jakamista molemmin päin: neuvojalta asiakkaalle ja asiakkaalta neuvonantajalle (Bennet & Robson 2005).

2.6 Maahanmuuttajien yritysneuvonta

Maahanmuuttajien olemassa oleva yritysneuvonta on tähdännyt lähinnä yrittäjävalmiuksien puutoksiin (Rath & Swagerman 2016). Rathin (2011) mukaan on tärkeää edistää maahanmuuttajayrittäjyyttä aktiivisesti tarjoamalla tukipalveluita, koulutusta sekä yhteistyömahdollisuuksia muiden yritysten kanssa. Maahanmuuttajan ensikontakti viranomaisiin liittyy harvoin yritystoiminnan käynnistämiseen, mutta tietoa yrittäjyydestä ja yrityspalveluiden hyödyistä olisi tarpeen antaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015). Yleensä maahanmuuttajilla on tietojen, taitojen ja neuvonnan puutteen lisäksi vaikeuksia saada rahoitusta sekä ongelmia kielen kanssa (Joroinen 2012; Bloigu 2014).

Yazdanfarin ym. (2015) Ruotsissa tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan maahanmuuttajien ja natiivien yrittäjien yritysneuvontahakukäyttäytymisessä havaittiin merkittäviä eroja. Kantaruotsalaiset hakivat enemmän neuvontaa liittyen kirjanpitoon ja liiketoimintamuotoon, eli muodollisiin suhteisiin ja virallisten organisaatioiden kanssa tapahtuvaan yhteydenpitoon, ja maahanmuuttajat hakivat enemmän tukea esimerkiksi vientiin liittyvissä kysymyksissä. Yritysneuvontapalveluiden vastaanottaminen voisi vähentää maahanmuuttajayrityksiin liittyvää korkeaa epäonnistumisen riskiä. Maahanmuuttajat hyötyisivät räätälöidystä neuvonnasta, jossa heidän erityistarpeensa ja -haasteensa otettaisiin huomioon (Łobacz ym. 2016; Bloigu 2014; Yeasmin & Hasanat 2012). Proaktiiviset ja räätälöidyt tukipalvelut sitouttavat yrityksiä hyödyntämään palveluita paremmin (Schwartz & Bar-El 2004).

Keskeisin asia maahanmuuttajien yritysneuvontapalveluita kehitettäessä on se, tarvitsevatko maahanmuuttajat eriytettyjä ja kohdennettuja palveluita, vai integroidaanko heidän palvelunsa samaan muun väestön kanssa.

Johnson ja Smallbone (2003) ovat kehittäneet neljä erilaista lähestymistapaa maahanmuuttajien palveluiden eriyttämiseen tai integrointiin:

1. *Palvelut integroidaan täydellisesti.* Kaikkia kohdellaan samalla tavalla ja kaikille tarjotaan samat palvelut. Etuna on, että palvelua on helpompi valvoa ja resursseja voidaan allokoida joustavasti. Haittana on, ettei strategia tunnista kaikkien asiakasryhmien erilaisia tarpeita, eivätkö tarjonta ja kysyntä kohtaa.

2. *Palveluita markkinoidaan maahanmuuttajille kohdennetusti.* Tämän lähestymistavan mukaan maahanmuuttajayrittäjien tarpeet ovat samat kuin muillakin, mutta tiedostetaan maahanmuuttajien rajoitettu palveluiden käyttö. Itse palvelu on sama, mutta sitä markkinoidaan kohdennetusti. Tämänkin mallin haittapuolena on, ettei se tunnista maahanmuuttajien erityistarpeita.
3. *Maahanmuuttajille räätälöidyt palvelut yhteisissä palvelupisteissä.* Maahanmuuttajille on omia palveluita ja omia koulutuksia, joita antavat yksikön omat työntekijät tai monimuotoiseen asiakaskuntaan perehtyneet kouluttajat. Voidaan myös viedä palveluita sinne, missä maahanmuuttajat ovat, eikä vain odottaa heidän saapuvan palvelupisteeseen.
4. *Maahanmuuttajille omat erityisyksiköt.* Yksikköön keskittyy asiantuntemusta ja parempaa lähestyttävyyttä sekä luotettavuutta, jolloin käyttöaste paranee. Strategian haittana on kustannustehokkuus ja laadunvalvontaan liittyvät kysymykset.

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen (2015) mukaan maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen Suomessa ei välttämättä edellytä uusia, erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja palveluita, vaan sitä, että maahanmuuttajat olisivat nykyisistä palveluista paremmin tietoisia. Selvityksessä todetaan, että täysin samanlaiset palvelut maahanmuuttajille kuin muullekin väestölle eivät todennäköisesti toimi erityistarpeiselle kohderyhmälle, mutta silti johtopäätöksissä päädytään siihen, että ei ole perusteltua tuottaa vain maahanmuuttajille suunnattuja yrityspalveluita. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.)

On todettu, että yritysneuvonnan palveluissa maahanmuuttajat tarvitsevat usein enemmän ja henkilökohtaisempaa palvelua kuin kantasuomalaiset. He myös hakevat usein tietoa ja vertaistukea toisilta maahanmuuttajilta ja ovat haluttomia pyytämään apua tai hakemaan ulkopuolista tukea. Usein maahanmuuttajat eivät myöskään ole tienneet avun olemassaolosta, kun taas toisaalta erilaisten tukipalveluiden on ollut vaikea tavoittaa maahanmuuttajia. Yritysneuvontapalveluiden tunnettuutta olisikin syytä lisätä maahanmuuttajien keskuudessa, kuin myös yleistä vuoropuhelua maahanmuuttajien ja yrityspalveluiden välillä. (Yrittäjyysstrategia 2022; Rath & Swagerman 2016.)

Rath ja Swagerman (2016) ovat tutkineet, hyötyvätkö maahanmuuttajayrittäjät oikeasti siitä, että heille tarjotaan samoja palveluita kuin kaikille muillekin. Heidän tutkimuksensa mukaan on olemassa yleinen ajatus siitä, ettei maahanmuuttajille voi olla mitään erityisryhmäkohtaisia toimenpiteitä. Kaikkien pitäisi olla samalla viivalla ja mikään ryhmä ei saa saada erityiskohtelua, jotta mikään toinen ryhmä ei tulisi syrjityksi. Uskotaan, etteivät maahanmuuttajat kärsi mistään epäreilusta asetelmasta, jonka vuoksi heillä pitäisi olla jotain erityistoimenpiteitä. Maahanmuuttajayrittäjyys aiheena on myös poliittisesti herkkä.

3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin laadullisena kuvailevana tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla maahanmuuttajayrittäjyyden tai maahanmuuttajayrittäjien neuvontapalveluiden parissa toimivien organisaatioiden johtajia tai asiantuntijoita. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

3.1 Aineisto ja aineiston kerääminen

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkasti määritelty aineiston määrää. Tutkimuksella on tavoitteensa, ja aineiston määrä riippuu siitä, millaisella aineistolla on mahdollista vastata tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. Aineiston sisältö ja informaatioarvo on laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrää tärkeämpi. Aineistoa tulee olla tarpeeksi, jotta voidaan muodostaa luotettava analyysi ja hyvä tutkimusraportti. Mikäli tutkimuksella on laaja tavoite ja vain vähän taustateoriaa, vaaditaan tavanomaista suurempi aineisto. (Marshall ym. 2013; Creswell 2014.) Marshall ym. (2015) ovat tutkineet haastattelututkimuksen näyteköön oikeutusta ja perusteluita. Monissa tutkimuksissa on mainittu näyteköön määrittämisen tärkeys, mutta valittua näytekokoa ei kuitenkaan ole perusteltu. Tutkimus ehdottaa, että laadullisessa tutkimuksessa käytettäisiin laajempia otoksia. (Marshall ym. 2015.)

Laadullisessa tutkimuksessa tulee aina huomioida myös aineiston saturaatio. Kun aineisto alkaa toistaa itseään, eikä uutta informaatiota enää synny, puhutaan aineiston saturoitumisesta, jolloin voidaan ajatella aineistoa olevan tarpeeksi. Sopiva aineiston määrä liittyy olennaisesti saturaatiopisteen saavuttamiseen – kun aineisto alkaa toistaa itseään, uuden aineiston hankkiminen lopetetaan. (Marshall ym. 2013; Creswell 2014.) Aineiston saturaation saavuttaminen on sikäli tärkeä tavoite laadullisessa tutkimuksessa, että saturaation saavuttamisen jälkeen tutkija voi olla varmempi siitä, että tutkimus on kattava (Flick 2018).

Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien valinta riippuu siis tutkimuskysymyksestä ja tutkimusasetelmasta. Haastateltavat valitaan tarkoituksella harkiten siten, että heillä on aiheeseen liittyvää kokemusta tai tietoa, ja että he pystyvät tuottamaan tutkimuksen kannalta oleellista informaatiota. (Marshall ym. 2013; Flick 2018.) Tässä tutkimuksessa sovellettiin

osittain niin sanottua lumipallo-otantaa (*snowball sampling*), jossa tutkija valitsee ensimmäiset haastateltavat tarkoituksenmukaisesti, mutta näiden osallistujien on mahdollista ehdottaa myös muita haastateltavia (Emerson 2015). Menetelmässä on kuitenkin riskinä, että otoksesta tulee harhaanjohtava, selektiivinen tai vinoutunut (Marcus ym. 2017; Biernacki & Waldorf 1981), jonka vuoksi tutkija kiinnitti huomiota edustavuuteen haastateltavia valittaessa.

Tutkimuksessa haastateltiin laajasti eri organisaatioita, jotka toimivat maahanmuuttajayrittäjyyden parissa. Tutkimuksessa haettiin nimenomaan organisaatioiden näkemystä aiheesta ja tämän vuoksi haastateltavaksi pyrittiin löytämään maahanmuuttajayrittäjyydestä tai maahanmuuttajayrittäjien palveluista vastaava johtaja. Tutkimuksessa keskityttiin palveluita tarjoaviin organisaatioihin, mutta maahanmuuttajataustaisten yrittäjien äänen kuulemiseksi haastatteluun sisällytettiin myös maahanmuuttajayrittäjien verkostojen edustajia, eli Suomen Yrittäjien maahanmuuttajaverkosto sekä Startup Refugees.

Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 14 henkilöä 12 eri organisaatiosta.

Haastateltavat organisaatiot olivat:

- YritysVantaa
- Helsingin Uusyrityskeskus / Business Helsinki
- Suomen Yrittäjät
- Suomen Yrittäjien maahanmuuttajaverkosto
- Elinkeinoelämän keskusliitto
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Patenti- ja rekisterihallitus
- Verohallinto
- TE-toimisto
- Finnvera
- ELY-keskus
- Startup Refugees

Maahanmuuttovirasto Migri ei suostunut haastateltavaksi, koska ”*Migrin tehtävänä ei oikeastaan ole maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen*”.

Haastattelut toteutettiin temahaastatteluin, eli puolistrukturoidusti. Haastatteluihin oli valmiiksi tehty haastattelurunko (liite 1) ja sitä tukevia tarkentavia kysymyksiä, joilla on ollut tarkoitus saada vastauksia tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi tutkimuksen tulososion alkuperäisistä ilmauksista on jätetty pois haastateltavien tutkimusnumerot.

3.2 Aineiston analysointi

Haastattelujen jälkeen tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli tutkimukseen sopiva menetelmä, koska haluttiin tutkia eri organisaatioita edustavien tahojen näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta. Analyysiprosessia ohjasivat tutkimuskysymykset. (Elo ym. 2014.) Analyysiprosessin vaiheet on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2: Analyysiprosessin eteneminen.

Analyysiprosessi aloitettiin kokoamalla varsinainen kirjallinen tutkimusaineisto litteroimalla eli auki kirjoittamalla tehdyt haastattelut. Litterointivaiheessa tutkija perehtyi materiaaliin ja aineistosta saatiin kokonaiskuva pyrkien säilyttämään mahdollisimman hyvin se, mitä on sanottu ja miten. Litteroinnin jälkeen tutkimusaineistosta lähdettiin tunnistamaan merkityksellisiä alkuperäisilmauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tämän jälkeen nämä merkitykselliset alkuperäisilmaukset tiivistettiin eli pelkistettiin kuvaamaan sanottua olennaisilta osin. (Tuomi 2018; Elo ym. 2014.)

Ryhmittelyvaiheessa pelkistettyjä ilmauksia vertailtiin ja niiden joukosta etsittiin ilmauksia, jotka ovat sisällöllisesti samankaltaisia. Nämä samankaltaiset ilmaukset yhdisteltiin ja ryhmiteltiin samaan alaluokkaan, jolle annettiin luokan sisältöä kuvaava nimi. Alaluokat ryhmiteltiin edelleen yläluokiksi, jotka myös nimettiin. (Tuomi 2018; Elo ym. 2014.)

4 Tutkimustulokset

Sisällönanalyysin avulla tutkimustulokset jaettiin kolmeen yläluokkaan. Yläluokat alaluokkineen on kuvattu kuviossa 3.

Näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä -yläluokka sisältää alaluokat: *yrittäjyyden haasteet ja esteet*, *yrittäjyysaktiivisuus* sekä *maahanmuuttoon liittyvät asenteet*.

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen -yläluokka sisältää alaluokat: *strategia ja visio*, *toimijat ja vastuunjako* sekä *verkostoitumisen merkitys*.

Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet -yläluokka sisältää alaluokat: *kielitaidottomuus ja kulttuurierot*, *monimuotoinen ja vaativa asiakasryhmä* sekä *kasvava palveluntarve*.

Kuvio 3: Tutkimustulokset ylä- ja alaluokkiin jaoteltuna.

4.1 Näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä

”Kantaväestöön verrattuna semmoinen yleinen huoli on ollut, että on paljon niukemmat taloudelliset resurssit, ja sehän heijastuu tietysti siihen, että ehkä aika ohkaisella jäällä mennään pitkään ennen kuin yritystoiminta on kannattavaa. Siten siinä on ne riskit ja sitten suomalaisen lainsäädännön tuntemus. Me joudutaan niin kuin tarkistelemaan ja varmistelemaan, että onhan asiat niinku ymmärretty varmasti oikein.

Ja sitten, markkinoinnissa, siinä tuntui enemmän maahanmuuttajat kompastelevan. Onko se sitten myös tätä, että yritys-elämä ja yleensä kulttuurin tuntemusta, että miten lähestyä potentiaalisia asiakkaita, mitkä on toimintatavat. Mutta on semmoinen yhteinen huoli, että se takeltelee enemmän kuin kantaväestöllä. Onko se sitten myös kohderyhmien semmoista syvällistä tuntemusta, jos ei palvelu ole semmoinen, että myydään toiselle maahanmuuttaja-asiakkaalle.

Varsinkin pääkaupunkiseudulla ja yleensä Suomessa niin englannin kielen taitohan on kansalaisilla hirveän hyvä. Mutta monesti se (kielitaito) on jarruna. Onko kaikilla viranomaisilla ihan välttämättä riittävästi tietoa myös englannin kielellä, että kyllä se vaikka miten haluaisi ajatella, niin me ollaan täällä kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kyllä silti se puutteellinen suomen kielen taito jonkun verran hidastaa ja vaikeuttaa sitä alkuvaihetta. Kyllä se kuitenkin vaikuttaa heikentävästi jos ei sitä Suomea osaa.

On asiakkaita, joille se yrittäjyys ei ole ollut se ensisijainen eikä toinenkaan vaihtoehto, mutta se alkaa näyttäytyä ainoana, koska on esimerkiksi vahva tausta omasta kotimaasta ja sitten jos täällä lähtee työttömyys pitkittymään, niin sitten lähdetään sitä kohti. Siitä tulee vähän niinku vaihtoehto, koska ei ole muuta. Näistäkin on ihan hyviä onnistumistarinoita, että vaikka sitä ei ole ensimmäisenä ajatellut, että se olisi väylä tai vaihtoehto, mutta kyllä se on silti ollut heille ihan hyvä juttu sitten myöhemmin. Mutta lähtökohta on ollut vähän semmoinen, että se on ollut pettymys, että ei ole työllistynyt, ja sitten jonkin ajan kuluttua otetaan tää vaihtoehto ja tehdään sitä sitten.

Sitten on tietysti jonkun verran myös niitä, jotka lähtee yrittäjäksi ja sillä tavalla pystynyt rummuttamaan sitä osaamista tuolla markkinoilla ja sitten työllistyy tai siihen sivulle tulee vaikka jotain palkkatyötä. Maahanmuuttajilla on matalampi kynnys yrittäjyyteen. Lähdetään ehkä vähän soitellen sotaan, mutta ei tääkään toki kosketa kaikkia.

Se on ehkä hyväkin puoli, että lähdetään rohkeammin – suomalaiset saattaa joissakin tilanteissa varmistella liian kauan – mutta ehkä näillä on sitten kulttuuritaustasta tai jostain muustakin johtuen sitten varteenotettava vaihtoehto tietyillä ryhmillä ja lähdetään sitten yrittäjäksi aika matalalla kynnyksellä.”

(Ote haastattelusta)

Näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä -yläluokka jakaantui kolmeen alaluokkaan: *yrittäjyyden haasteet ja esteet*, *yrittäjyysaktiivisuus* sekä *maahanmuuttoon liittyvät asenteet*. Kuviossa 4 on esitetty kyseisten alaluokkien keskeisimmät havainnot.

Kuvio 4: Näkemykset maahanmuuttajayrittäjyydestä -yläluokan alaluokat ja keskeiset tulokset.

4.1.1 Yrittäjyyden haasteet ja esteet

Yrittäjyyden haasteisiin ja esteisiin liittyi haastattelujen perusteella esimerkiksi hankalaksi koettu byrokratia. Maahanmuuttajan maahanmuuttostatus vaikuttaa siihen, miten yritystoimintaa on mahdollisuus harjoittaa, ja asiakkaan tulee myös osata ilmoittautua eri viranomaisille ja tehdä asiat tietyssä järjestyksessä. Maahanmuuttajat ovat haastateltavien mukaan riippuvaisia viranomaisten päätöksistä, mutta heillä on myös viranomaispelkoa ja he eivät ymmärrä suomalaista järjestelmää. Myös Bloigun (2014) selvityksen mukaan maahanmuuttajien on vaikea navigoida Suomen byrokraattisessa järjestelmässä ja ymmärtää yritys- ja liiketoimintaa liittyviä lakeja ja määräyksiä. Mahdollinen maahanmuuttoon liittyvän byrokratian pitkittyminen haittaa työllistymiseen tai yrittäjyyteen liittyvää motivaatiota. OECD:n (2023) selvityksen mukaan maat, joissa on nopeat ja yksinkertaiset viisumiprosessit, ovat houkuttelevampia muista maista tuleville yrittäjille.

Tuntuu et täällä on niinku byrokraattista, et niinku vaikee tää juridinen puoli.

Haasteena on esimerkiksi, että asiakkaan pitää muistaa ilmoittautua erikseen useille eri viranomaisille.

No se on tietenkin tärkeätä, että olisi niinku ainakin semmoinen prosessi, että kukaan ei vaikeuta toisen toimintaa - - meillä tällä hetkelläkin tunnustetaan, että joitakin asioita voi tehdä, ei voi sanoa väärässä järjestyksessä, mutta semmoisessa, mikä ei ole paras mahdollinen järjestys tälle henkilölle itselleen, ja sitten saattaa olla, että joutuu esimerkiksi odottamaan jonkun asian valmistumista, että pääsee seuraavaan ja sitten sekin saattaa viivästyttää.

...usein (maahanmuuttajat) hyvinkin riippuvaisia meidän päätöksistä. - - Ja tietysti kun miettii maahanmuuttajataustaisia, niin aika useinkin useinkin heillä on moni monilla viranomaispelko. Tavallaan he ei ymmärrä tätä kaikkea suomalaista byrokratiaa, vaikka kun moni on toiminut kotimaassaan yrittäjänä, niin se on kyllä ihan eri juttu pyörittää ruokakioskia filippiineillä kun perustaa se ruokakioski meillä, ettei ole terveysturvalliset puuttumassa asiaan.

Tai sitten on tiettyihin tehtäviin myönnetty oleskelulupa, niin sitten se ei välttämättä ole ollut niin laaja, että se mahdollistaisi päätoimisen yrittäjyyden, että monessa luvassa yritystoimintaa voi harjoittaa sivutoimisesti, mutta se ei sitten mahdollista sitä, että hyppäisi päätoimisesti yrittäjäksi, jolloin niinku ei enää olisikaan mitään palkkatyötä tai muuta siinä rinnalla.

Yrittäjyys auttaa maahanmuuttajia integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Kirsti ja Kristian Melinin tutkimusraportin (2012) mukaan yrittäjyys edistää maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan, mutta maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistoimia ei ole otettu keskeiseen asemaan maahanmuuttajien integraation tukemisessa (Rath & Swagerman 2016). Yrittäjyys pitäisi haastateltavien mielestä nostaa kotoutumisvaiheessa vahvemmin esiin yhtenä vaihtoehtona työllistymiselle. Maahanmuuttajat tutustuvat haastattelujen perusteella liian nopeasti tukijärjestelmiin ja kannustinloukkuihin.

Löytyykö sieltä joku tämmöinen realistinen ja hyvä toimintamalli, että miten aidosti saadaan maahanmuuttaja integroitumaan maahan, saadaan uusia veronmaksajia ja työllisyyttä ja uusia työpaikkoja näiden kautta. Eli löytyykö tämmöistä konkretiaa, että tässä on pikkaisen niin kun... lähestytäänkö asiaa liian pehmein hansikkain, onko siinä jotakin sillä tavalla tehtävissä. Mutta kun se kokonaisajattelu on, että me ei pärjätä ilman maahanmuuttoa, niin sitten se pitää sanoa, että selvä, näin on, miten sitä sitten edistetään, että ei sitä, että onko se hyvä vai eikö se ole hyvä asia, vaan että mitkä on ne käytännön toimet että saadaan se homma sitten pelittämään.

Maahanmuuttaja tottuu nopeasti matalaan elintasoon eikä lähde enää tavoittelemaan suuria - - Maahanmuuttajan yrittäjyysmotivaatiota pitää pystyä pitämään yllä ja kehittämään myös kotoutumisvaiheessa - - Maahan tullessa motivaatio saattaa olla kohdallaan, mutta useamman vuoden sinnittelyn jälkeen into saattaa olla jo kuollut.

Suomessa olevien maahanmuuttajien kotiutuminen ja työllistyminen ja yrittäminen on tärkeää ja heitä tarvitaan - - heti alusta alkaen jotenkin tietoa yrittäjyydestä, ei sitä voi mitenkään tyrkyttää.

Haastatteluista kävi ilmi, että yrittäjyyden esteenä ovat maahanmuuttajayrittäjien huonot mahdollisuudet pankkiasiointiin tai yritysrahoituksen saamiseen. Rahoituksen saamisen haasteet ovat esteenä maahanmuuttajayrittäjyydelle koko Euroopassa (Rath & Swagerman 2016), mutta myös Suomessa (Joronen 2012), jossa Valtionvarainministeriön selvityksen (2024) mukaan maahanmuuttajataustaiset kokevat lisäksi pankkipalveluiden saatavuuteen liittyviä haasteita. Haastateltavat kertoivat, että maahanmuuttajat joutuvat hyödyntämään erilaisia laskutuspalveluita ja kaupallisia yritystilejä, koska eivät saa pankin yritystiliä avattua. Maahanmuuttajat ovat asiassa pankkien armoilla: palvelu saatetaan evätä tai katkaista ilman perusteita milloin tahansa.

Haasteita mitä vaikka pankkipalveluihin liittyy ja siihen, että ei saa rahoitusta. - - Ettei avata tiliä ollenkaan ja sitte käytetään Holvia ja osa on sitte käyttäny niinku Alankomaiden pankkipalveluita ja osa käyttää Holvia niin pitkään ku mahdollista. Osalla on sitte lopetettu yritystili, vaikka se on ollu aktiivisena käytössä.

Tää [osakeyhtiön] pankkitilin avaamiseen vaikeus on niin kun tosi haasteellista, koska sehän edellyttää, että sä pystyt avaamaan yritystilin. Moni toimii kyllä henkilöyhtiönä toiminimellä, pyörittää omia henkilökohtaisia pankkitilejä, ei monella välttämättä yritystiliä olekaan. Holvi voi olla joskus vähän helläkätisempi näiden myöntämisessä ja sitten aina mietitään laskutuspalveluiden käyttö. - - Mutta kyllä pankkirahoituksen ja tilin avaaminen, niin onhan tässä tullut aikamoiseen haasteellista.

Tietenkin sitten pankkitilin avaaminen on kolmansien maiden kansalaisille sitten erittäin vaikeaa. Sitä ei vaan avata, mitään syytä ei kerrota.

Korona-aikaan kävi ilmi se, ettei ollut sitä samanlaista osaamista ja sitä, että miten sitä Business Finlandin tukea voi saada. Tuntui siltä, että siinä pitää olla juuri tietynlainen kieli, että sieltä irtoaa rahaa.

Pankkilainan saaminen on tänä päivänä tosi tosi vaikeaa myös monelle suomitaustaisilla että voi sanoa vähän karrikoiden, että mä näen sen rahoituksen heikon saatavuuden jopa tietyllä tapaa yrittäjyyden esteenä ja johon ehkä Finnverankin pitäisi nyt herätä.

4.1.2 Yrittäjyysaktiivisuus

Maahanmuuttajilla on haastateltavien mukaan paljon tahtoa yrittäjyyteen ja maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on jopa korkeampaa, kuin valtaväestöllä (Tilastokeskus 2024b). Maahanmuuttajilla on haastateltujen mielestä matalampi kynnyks lähteä yrittäjäksi (Melin & Melin 2012), koska tulevat usein kulttuureista, joissa yrityksen perustaminen on tapa tulla osaksi yhteiskuntaa. Toki maahanmuuttajan tausta näyttäisi vaikuttavan tähän.

Aika moni maahanmuuttaja on ihan oikeasti kiinnostunut yrittäjyydestä.

Maahanmuuttajayrittäjissä herkkyys perustaa yritys vaikuttaa korkeammalta, eli ne herkemmin perustaa niitä yrityksiä.

Monissa kulttuureissa uudessa maassa yrityksen perustaminen on tapa tulla osaksi yhteiskuntaa.

Ei voi sanoa, että kaikki maahanmuuttajat ovat erittäin aktiivisia (perustamaan yrityksiä), se riippuu aika paljon mistä kulttuurista ne tulee ja mistä maasta.

Haastattelujen perusteella maahanmuuttajat lähtevät rohkeammin yrittäjyyteen – jopa uhkarohkeasti. Maahanmuuttajat ovat tulosten perusteella muutoinkin rohkeampia ja ottavat enemmän riskejä (Elmassah ym. 2022; Bloigu 2014). Se voi johtua kulttuuritaustasta tai esimerkiksi siitä, ettei ole mitään menetettävää, on ainoastaan voitettavaa.

Lähdetään ehkä vähän soitellen sotaan. - - Se on hyväkin puoli, että lähdetään rohkeammin, versus suomalaiset saattaa ehkä jopa tietyissä asioissa varmistella liian kauan, että jossain vaiheessa pitää lähteä, mutta ehkä näillä on sitten kulttuuritaustasta ja muustakin johtuen se yrittäjyys ehkä varteenotettava vaihtoehto ja lähdetään aika matalalla kynnyksellä.

Tietyllä tapaa riskinotto kyky - - siellä ei hirveästi mietitä sitä, että mitä jos menee pieleen - jos vertaan valtaväestöön, jotka miettii yrittäjyyttä, siellä on hirveesti pelkoja. Sitten taas tuntuu että maahanmuuttaneiden kohdalla, niin joo tottakai siellä on jotain epävarmuuksia, mutta silti antaa mennä vaan.

Maahanmuuttajayrittäjät ottavat enemmän riskejä, koska heillä ei ole mitään menetettävää.

Maahanmuuttajien korkeaan yrittäjyysaktiivisuuteen liittyy tulosten mukaan hyvin voimakkaasti myös niin kutsuttu *pakkoyrittäjyys*, eli tilanne, jossa maahanmuuttaja ei saa muuta työtä, joten hän on pakotettu alkamaan yrittäjäksi saadakseen edes jotain toimeentuloa. Kyse ei siis ole siitä, että joku varsinaisesti pakottaisi maahanmuuttajan yrittäjäksi. Mutta koska

työllistyminen on vaikeaa, maahanmuuttajalle ei usein jää muita vaihtoehtoja, kuin alkaa yrittäjäksi, vaikka se ei ole ollut alun perin ensi- tai edes toissijainen vaihtoehto. Useiden tutkimusten (esim. Carrasco & Hernanz 2022; Reuschke & Zhang 2022; Kautonen ym. 2010; Kloosterman & Rath 2010; Wahlbeck 2008) mukaan pakkoyrittäjyys on todellinen ilmiö, jossa ihminen työntyy yrittäjyyteen pakotettuna esimerkiksi työttömyyden uhkan vuoksi. Pakkoyrittäjyys korostuu Euroopan laajuisesti tietyissä väestöryhmissä ja erityisesti kaupunkiympäristöissä, ja pakkoyrittäjyys aiheuttaa yrittäjyyteen ja taloudelliseen toimeentuloon liittyvää epävarmuutta (Reuschke & Zhang 2022).

Pakkoyrittäjyys näkyy vahvasti maahanmuuttajayrittäjissä - - Maahanmuuttaja lähtee yrittäjäksi, koska ei työllisty työmarkkinoille.

Maahanmuuttajalle yrittäjyys on käytännössä ainoa keino työllistyä.

Jos ajatellaan maahanmuuttajayrittäjyyttä, niin mikä sen yrittäjyyden aiheuttaa, haluavatko olla yrittäjiä vai onko se vähän pakkoyrittäjyyttä? Maahanmuuttajien on vaikeampaa työllistyä ja siksi perustavat herkästi yrityksiä.

Yrittäjyishän nimenomaan on aika usealle niin sanotusti pakko, koska he eivät saa töitä normaaleilta työmarkkinoilta, niin he alkoivat yrittäjiksi ja tavallaan kaikki tää alustatalous ja Woltit ja taksit ja tän tyyppiset.

Kun me nähdään kuitenkin, että se (maahanmuuttajayrittäjyys) koko ajan lisääntyy. Maahanmuuttajat ehkä joillakin mittareilla joko rohkeampia tai pakotetumpia siihen yrityksen perustamiseen, että se on se yksi keino löytää sitä työtä.

Maahanmuuttajien työllistyminen on muuten vaikeaa, joten päätyvät siksi yrittäjiksi - - Onko maahanmuuttajilla kyse pakkoyrittäjyydestä eli että joku pakottaisi yrittäjäksi vai siitä, että olosuhteet ajavat heitä tekemään jotain.

Haastattelujen perusteella maahanmuuttajat perustavat usein yrityksiä hyvin kilpailluille aloille, ja niiden tuottavuus ei aina ole niin korkeaa, kuin muilla yrityksillä (kts. Maliranta & Nurmi 2019). Maahanmuuttajat siis valitsevat yrittäjyyden sellaisilla aloilla, joille on helppompäästä sisään. Aiemmin näitä olivat haastateltavien mukaan usein ravintolat, sitten kampaamot, ja nyt erilaiset ruokalähettipalvelut tai taksiyritykset. Kehitykseen on tulosten perusteella vaikuttanut myös alustatalouden ja kevytyrittäjyyden lisääntyminen. Kloostermanin (2003) mukaan palveluyhteiskunnan nousu on tehnyt markkinoista avoimempia aloitteleville yrittäjille, joilla on rajoitetusti taloudellisia resursseja. Tämän vuoksi maahanmuuttajat päätyvät usein perustamaan palvelualan yrityksiä, joka kävi ilmi myös haastatteluissa. Yrityksen perustaminen voi tapahtua myös tilanteessa, jossa olemassa olevalta markkinalta

vetäytyy esimerkiksi toinen maahanmuuttajayrittäjä, ja uusi tulokas korvaa kyseisen yrityksen. Tämä ei Kloostermanin mukaan välttämättä tarkoita markkinan laajentumista, vaan voi tapahtua myös supistuvalla markkinalla.

Tietysti myös tää alustatalous vaikuttaa (maahanmuuttajayrittäjyyden lisääntymiseen), että selvästi sitä näkyy paljon, että on sitä ruokalähettiä ja on taksiyrittäjiä ja muita.

Suurin osa maahanmuuttajista perustaa yrityksen hyvin kilpaillulle alalle - - perustavat yrityksiä vähän trendeinä, esimerkiksi aiemmin pizzerioita, sitten kampaamoita ja nyt ruokalähetti.

Vaikka maahanmuuttajat perustaa paljon uusia yrityksiä, niin se tuottavuus ei ole niin korkeata kun muilla yrityksillä, ja sitten se palkkataso tietenkin on myöskin matala, että se on ehkä semmoinen asia, mihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota ja miettiä, että mitä sen eteen voitaisiin tehdä.

Laskutuspalvelut, yhä enemmän käyttää noi maahanmuuttajat ja mitä se sitten kaiken kaikkiaan merkitsee. Kyllähän se on selvästi uusi työllistymisen malli tai muoto - tää laskutuspalveluiden käyttö - ja kaiken kaikkiaan tää yksinyrittäjien määrän lisääntyminen.

Alustatalouden ja kevytyrittäjyyden lisääntymiseen liittyy haastattelujen perusteella myös ongelmia. Maahanmuuttajat ovat työmarkkinassa alisteisessa ja haavoittuvassa asemassa, ja yrittäjyys ei välttämättä ole niin vapaata, kuin sen pitäisi olla. Voi olla kyse esimerkiksi alan käytännöstä tai siitä, että alisteisessa asemassa oleva maahanmuuttaja on pakotettu toimimaan yrittäjänä, vaikka se ei välttämättä ole hänelle toivottua tai suotuisaa. Maahanmuuttaja saattaa tämän vuoksi päätyä sopimaan epäedullisia sopimuksia. Kautosen ym. (2010) mukaan pakkoyrittäjyys sijoittuu harmaalle alueelle työllisyyden ja itsenäisen yrittäjyyden välille. Kautosen ym. mukaan pakkoyrittäjyys on Suomessa kasvava huolenaihe ja keskittyy erityisesti tietyille toimialoille. Carrascon ja Hernanzin (2022) mukaan maahanmuuttajat ovat erityisen alttiita pakkoyrittäjyydelle ja laittomuuden rajamaastossa toimimiselle, koska ovat työmarkkinoilla erityisen haavoittuvassa asemassa ja saattavat olla taloudellisesti riippuvaisia yhdestä pääasiakkaasta tai -työnantajasta. Maissa, joissa työmarkkinainstituutiot vähentävät palkkatyön joustamattomuutta, pakotettu yrittäjyys kasvaa, eli joustavat työmarkkinat vähentäisivät pakkoyrittäjyyttä (Carresco & Hernanz 2022).

Hankalaa on, kun työsuhde naamioidaan yrittäjyyteen - - Jos tapahtuu lyhyessä ajassa muutos, jossa alalla työskentelevät onkin muuttuneet palkkansajasta yrittäjäksi, niin onko se yrittäjyys niin vapaata, kuin sen pitäisi olla.

Näitä huonolla kielitaidolla ja huonolla osaamisella varustettuja maahanmuuttajia käytetään tietyllä tapaa hyväksi. Ihan vaikka kannattamattoman vuokratuolisopimuksen tai muun sopimuksen varjolla. - - Rakennusala ja alustatalous, ruokalähetit. Niissä on mahdollista kikkailla kevytyrittäjäkuvioilla ja ihan karmeilla sopimuksilla. Eikä se ole mitään oikeaa yrittäjyyttä, jos jollain on yrittäjähinta 10 euroa tunti tai päämies vie sun tulosta 60-70 prosenttia.

Alustatalous ei ole selkeä malli ja siihen liittyviä riskejä on olemassa esimerkiksi työntekijäasemaan ja muihin esillä olleisiin hankaluuksiin nähden.

En pidä termistä kevytyrittäjyys, ihminen on joko yrittäjä tai sitten ei ole.

Maahanmuuttajien yrittäjyydessä on haastattelujen perusteella myös paljon hyvää, erityisesti, kun kyse on perinteisestä yrittäjyydestä. Maahanmuuttajat ovat haastateltavien mukaan usein hyviä ja kasvuhaluista yrittäjiä, joille yrittäjyys tarjoaa mahdollisuuksia, joita ei olisi muutoin mahdollista saavuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa (Wahlbeck 2008).

Tää on tullu ihan noista kyselyistä - - ku kysytään et haetko aggressiivista kasvua ja ku kysytään et haluatko rekrytoida, ni siellä niinku näkyy niissä vastauksissa, siellä on se kiinnostus ja halu kasvuyrittäjyyteen.

Ahkeruus ja halukkuus menestymiseen on selkeä semmoinen tunnistettava tekijä siellä (maahanmuuttaja)yrittäjyydessä.

(Maahanmuuttajat) ovat usein superhyviä yrittäjiä ja kovia tekemään töitä ja työllistävät myös herkemmin.

Maahanmuuttaja saattaa lähteä yrittäjäksi nihkeästä asetelmasta, kun ei ole työllistynyt, mutta yrittäjyys saattaakin sitten olla hyvä vaihtoehto ja lähteä lentoon, kun palvelulle tai osaamiselle on kysyntää.

Yrittäjyys pitäisi nostaa maahanmuuttajille esiin positiivisessa mielessä eikä vain pakkona.

4.1.3 Maahanmuuttoon liittyvät asenteet

Maahanmuuttoon liittyviä asenteita on haastattelujen perusteella olemassa (Avonius & Kestilä-Kokkonen 2018). Maahanmuuttajiin liitetään erilaisia ennakkoluuloja ja nähdään pelkkiä ongelmia mahdollisuuksien sijaan. Lisäksi haastatteluista kävi ilmi, että maahanmuuttajayrittäjille suunnatut toimenpiteet voivat aiheuttaa muissa ärsytystä, koska rahaa käytetään kritisoijien mielestä väärin asioihin (Avonius & Kestilä-Kokkonen 2018)

(Maahanmuuttajayrittäjät) aiheuttaa närää ja ärsytystä, että tää on niinku muilta pois, että käytetään rahaa tällaiseen hömppään.

Maahanmuuttajuudessa pitäisi nähdä myös mahdollisuuksia pelkkien ongelmien sijaan.

Maahanmuuttaja miettii, kuuluuko kulttuuriin, miksi minä jäisin tänne, jos en ole tervetullut.

Maahanmuuttajayrittäjiin liittyy stereotyyppioita ja ennakkoluuloja, että millä aloilla toimii ja miten toimii.

Useamman haastateltavan mielestä maahanmuuttajien toimintaa pidetään herkästi epäilyttävänä ja siksi maahanmuuttajat kokevat, ettei heihin luoteta. Tässä oli havaittavissa myös ristiriitaisuuksia tutkimusta tehdessä: paljon maahanmuuttajien kanssa työskentelevien mielestä maahanmuuttajat ovat erityistarkkailun kohteena. Viranomaiset taas eivät näe asiaa niin, vaan heidän mielestään maahanmuuttajat ryhmänä saavat erityisempää ohjausta, mutta eivät ole minkään erityisen syynin alaisuudessa.

Kokee, että saa niinku epäluottamusta osakseen, et tosi vaikee päästä kontaktiin siihen valtaväestöön.

(Maahanmuuttajan) kotimaassa normaali toimintatapa voi olla Suomessa epäilyttävää, outoa tai ei-toimivaa, kuten esimerkiksi käteisen käyttö - - siksi se tutkitaan tarkasti esimerkiksi viranomaisten kanssa asioidessa.

Maahanmuuttajaa ei syytetä enempää kuin ketään muutakaan - - Maahanmuuttajat saavat erityisempää ohjausta, koska tarvetta on, mutta eivät ole sen erityisemmässä syynissä.

Yhdessä viranomaisen haastattelussa tuli esiin se, että maahanmuuttajiin suhtautuminen riippuu myös tulijan lähtökohdista (Avonius & Kestilä-Kokkonen 2018). Hän myös kritisoi sitä, että maahanmuuttajat toivovat palvelua omalla äidinkielellään. Myös maahanmuuttajien kielitaidosta johtuva ylimääräinen työ ja rahanmeno liittyen käännätyskuluihin vaikutti aiheuttavan negatiivisia tunteita.

Ulkomaalaiset tulevat erilaisista lähtökohdista myös silloin, kun puhutaan muista Euroopan maista ja niin sanotuista sivistysvaltioista, saati sitten kun jengi tulee Afrikasta. - - Jos sä tuut erityisasiantuntijaksi Intiasta koodaamaan järjestelmää Suomeen, se tarvitsee ihan pikkuisen erilaista apua, kun se, että sä tuut ruokalähetiks jostain syvimmästä Afrikasta.

Maahanmuuttajat vaatii palvelua omalla kielellään, mutta eiväthän suomalaisetkaan saa ulkomailla palvelua suomeksi.

Se ei ole vain ohjeiden käännätyskulu, vaan se jatkuva päivittäminen, pitää muistaa se mikä pitää päivittää ja jatkuvat käännätyskulut, jumalaton ponnistus ja se on rahanmenoa ja se on työtä kun niitä pitää käydä läpi.

4.2 Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen

”Nimenomaan sitä me toivotaan kaikessa yrittäjyydessä - ei missään nimessä pelkästään siinä maahanmuuttajayrittäjyydessä - että jees jees perustetaan yrityksiä, mutta perustetaan sellaisia yrityksiä, jotka on elinkelpoisia.

Kenen etu se on, että perustetaan yrityksiä yrityksen perustamisen riemusta ja sitten saadaan jumalattomat sanktiot, kun alvit on maksamatta ja kaikki on maksamatta, se ei palvele yhtään kenenkään etua, ei missään nimessä yhteiskunnan, mutta ei varsinkaan sen yksilön etua.

Ja näin ollen mun mielestä se semmoinen huomionarvoinen asia on se, että totta kai yrittäjyyttä pitää tukea. Yhteiskunta elää yrittäjyydestä. Se on ihan selvä asia, mutta jos on tilanne se, että se yrittäjällä ei ole yrittäjyyden edellytyksiä, niin onko se sitä yrittäjyyttä, mitä me halutaan olla tukemassa? Olisiko silloin hyvä tukea sitä, että työllistytään, jos kyse on ihan selkeästi siitä, että se on tämmöistä pakkoyrittäjyyttä? Niin onko se silloin sen ihmisen etu? Ei varmaankaan ole. Eikä se ole silloin myöskään yhteiskunnan, eikä se ole kenenkään etu.

Sen takia mä pohdin sitä, että pitääkö sitä yrittäjyyttä vaan edistää? Pitäisikö edistää sitä työllistymistä? Onko se vaihtoehto, vaikka se oma kulttuuritausta on se, että kukaan ei ole ollut töissä? Kaikki on ollut tavallaan itsellään töissä, niin meidän yhteiskunta ei kuitenkaan sormia napsauttamalla muutu siihen että se on samanlainen kuin se mistä ne tulee. Näin se vaan on. Meillä on oma yhteiskunta, siellä on ollut oma yhteiskunta: Sopeutuuko 5 miljoonaa vai se joka tulee?

Hyvä kysymys.

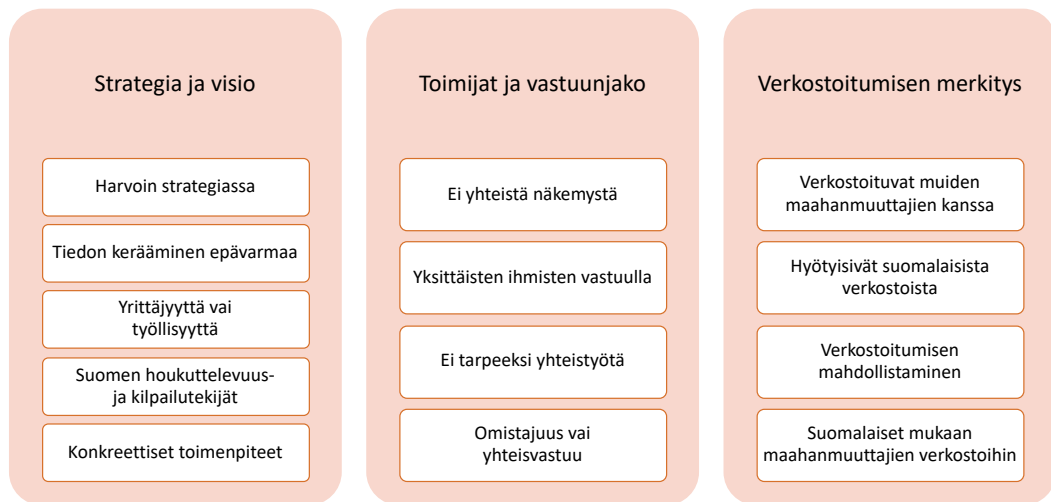
Joka tapauksessa kyllä sen yrittäjyyden tulisi olla semmoista tervettä yrittäjyyttä. - - Ei se ei ole sitten kenenkään etu, jos ei se ole sitä tervettä yrittäjyyttä. Kyllä mä jotenkin aina välillä sitä vähän kauhistelenkin, kuinka heppoisin perusteiden uskalletaan lähteä yrittäjäksi ilman minkäänlaista apua.

Mä toivoisin, että ihmiset, jotta eivät ajautuisi ongelmiin, niin toivoisin siihen semmoista harkintaa ja oppimista ja perehtymistä niistä normeista ja siitä yhteiskunnasta, mihin on tullut. Koska oli niin tai näin, niin velvoitteet on muuten niille ihan samat kuin kaikille muillekin. Meillä ei valitettavasti tule sen vähempää sanktioita sillä perusteella, että mä oon nyt ulkkari.

Näin se vaan menee.” (Ote haastattelusta)

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen -yläluokka jakaantui kolmeen alaluokkaan: strategia ja visio, toimijat ja vastuunjako sekä verkostoitumisen merkitys (kuvio 5). Kuviossa 4 on esitetty kyseisten alaluokkien keskeisimmät havainnot.

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen

Kuvio 5: Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen -yläluokan alaluokat sekä keskeiset tulokset.

4.2.1 Strategia ja visio

Strategian ja vision tasolla suurimmalla osalla haastatelluista organisaatioista maahanmuuttajayrittäjyys tai sen edistäminen ei ole osa organisaation strategiaa. Maahanmuuttajayrittäjyys huomioidaankin vain harvoin kansallisen tai paikallisen tason strategioissa (Rath & Swagerman 2016). Maahanmuuttoon liittyvän tiedon keräämisestä ollaan haastatelluissa organisaatioissa myös epävarmoja ja aiheesta on haastateltavien mukaan vain vähän tutkimustietoa.

Ei meillä ole, sillä se asia ei ole strategiassa ehkä päällimmäisenä.

No joo ei ole strategiassa.

Meillä ei ole varsinaisesti mitään inklusiivista niinku yrittäjyysstrategiaa tai -politiikkaa vaan nimenomaan että se on niinku valtavirtaistettu, että ei kaivata mitään erityisryhmille suunnattuja palveluja.

Maahanmuuttajayrittäjyydestä ei oikein ole tarkkoja tietoja, ja epävarmuutta, saako tietoa edes kerätä.

Maahanmuuttajien yrittäjyydestä ei ole kovin paljon tutkimusta, ja tilanteet muuttuu nopeasti.

Kysymys maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä on haastateltavien mielestä kahtiajakoinen: tarvitseeko maahanmuuttajayrittäjyyden ylipäättään lisääntyä? Suurimmaksi osaksi maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen nähdään kuitenkin yhteiskunnallisesti tärkeänä. Maahanmuuttajayrittäjyys lisääntyy joka tapauksessa, mutta kyse on siitä, lisääntyykö se itseksään yhteiskunnan ulkopuolella vai yhteiskunnan tuella ja ymmärryksessä.

Tarviiko maahanmuuttajayrittäjyyden lisääntyä?

Totta kai yrittäjyyttä pitää tukea. Yhteiskunta elää yrittäjyydestä. Se on ihan selvä asia, mutta jos on tilanne se, että yrittäjällä ei ole yrittäjyyden edellytyksiä. Niin onko se sitä yrittäjyyttä mitä me halutaan olla tukemassa? Olisiko silloin hyvä tukea sitä, että työllistytään jos kyse on ihan selkeästi siitä, että tota se on tämmöistä niinku pakkoyrittäjyyttä. Niin onko se silloin sen ihmisen etu? Ei varmaankaan ole, eikä se ole silloin myöskään yhteiskunnan, että se ei ole niinku kenenkään etu, mutta. Että sen takia mä pohdin sitä, että pitääkö sitä yrittäjyyttä vaan edistää. Pitäisikö edistää sitä työllistymistä? Onko se vaihtoehto vaikka se oma kulttuuritausta on se, että kukaan ei ole ollut töissä?

Yhteiskunnallisesti on tärkeää edistää kaikenlaisia mahdollisuuksia ihmisen ansaita toimeentulonsa ja löytää paikkansa Suomessa.

(Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen) on tärkeää - - siellä on paljon osaamista mitä Suomeen tarvitaan, me nähdään se mahdollisuutena.

Se (maahanmuuttajayrittäjyys) lisääntyy joka tapauksessa. Mutta lisääntyykö se yhteiskunnan mukana ja ymmärryksessä, vai lisääntyykö niin kuin tähän asti on tapahtunut, itseksään omissa piireissään yhteiskunnan ulkopuolella, niin siihen me voidaan vaikuttaa.

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen liittyy haastattelujen perusteella sekä yhteiskunnallisen että käytännön tason asioita. Ensinnäkin maahanmuuttajayrittäjyyden lisääntyminen vaatii sitä, että Suomeen tulee lisää maahanmuuttajia. Suomen houkuttelevuus- ja kilpailutekijät pitäisi ottaa haastateltavien mielestä huomioon paremmin. OECD:n (2023) selvityksen mukaan Suomen houkuttelevuus yrittäjyyden näkökulmasta on laskenut.

Pitäisi tulla maahanmuuttajia, jotta maahanmuuttajayrittäjyys lisääntyisi.

Missä vaiheessa me mietitään sitä estettä. Eli onko se este tavallaan silloin jo ennen kun tullaan Suomeen eli mikä se on se meidän houkuttelevuustekijä? Eli miksi tulnaisiin Suomeen, että lähteekö se jo sieltä.

Ollaanko liikaa korostettu työntekijöiden hankkimista Suomeen sen sijaan, että aloita bisnes Suomessa, voisi olla ihan mielenkiintoinen avaus. - - Onko Suomessa sellaisia kilpailutekijöitä, kuin jossain muualla, verotus, turvallisuus, lasten koulutus. Tuokin pitäisi aika tarkasti miettiä. Teet missä tahansa kauppa, mutta yrityksen koti olisi Suomessa.

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi tarvitaan haastateltavien mielestä yleisestikin yrittäjyyteen kannustavaa ilmapiiriä. Maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyviä ongelmia on jo tunnistettu, nyt olisi aika tehdä niille jotain myös konkreettisella tasolla. Vaikka maahanmuuttajayrittäjyyden merkitys tunnistetaan, konkreettiset toimenpiteet ja poliittiset interventiot asian suhteen ovat Euroopan tasolla vielä harvinaisia (Rath & Swagerman 2016). Haastateltavien mielestä maahanmuuttajayrittäjyyttä pitää nostaa esiin, antaa maahanmuuttajille mahdollisuuksia sekä hyväksyä erilaiset lähtökohdat.

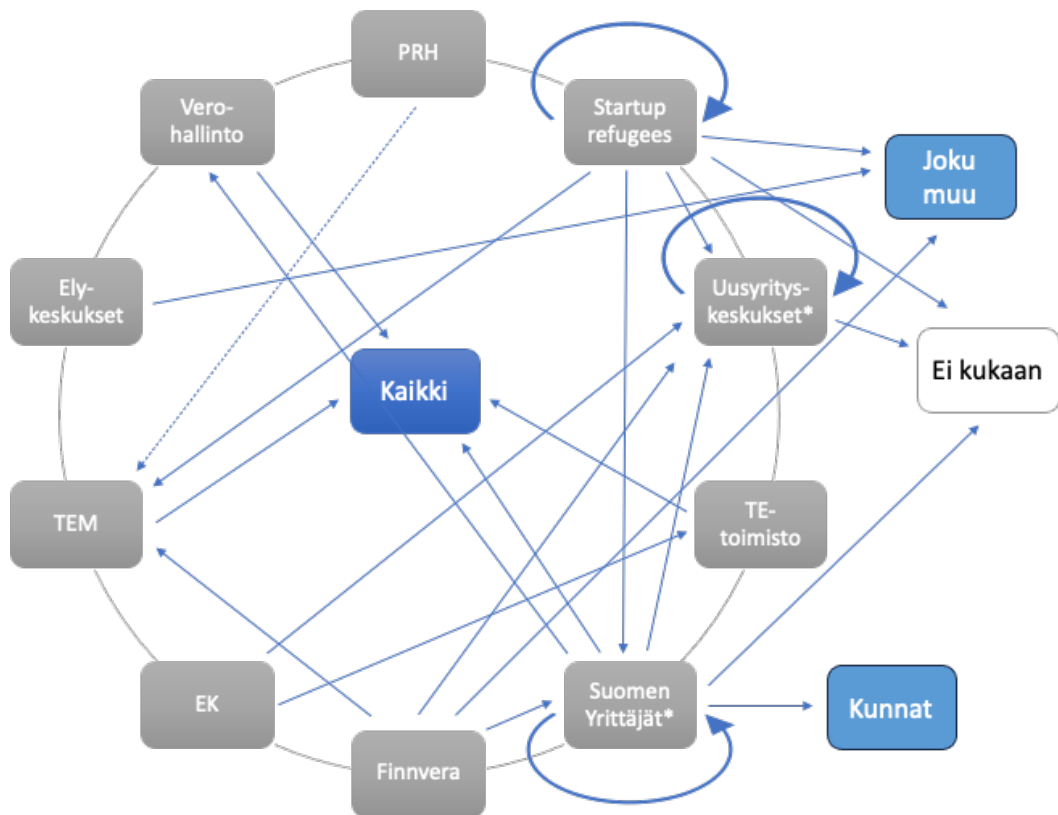
Tärkeää (maahanmuuttajayrittäjyyden lisääntymisessä) on mahdollisuuden antaminen ja eri lähtökohtien hyväksyminen - - (Maahanmuuttajayrittäjyyttä lisää) omakielinen neuvonta, kuunteleminen ja ymmärrys sekä avoimuus.

Ei ainakaan ruveta tekemään mitään ihme neuvottelukuntia. Jos tulee konkreettisia asioita, konkreettisia tapahtumia, konkreettisia projekteja. Suomessa on aina se tapa, että on joku yhteinen neuvottelukunta, ja siellä on joku yksi maahanmuuttaja. Työryhmät ei auta, pitää tehdä suoraan niiden kohteiden kanssa töitä.

Kannustetaan ensinnäkin yrittäjyyteen ja luodaan semmoista kannustavaa ilmapiiriä - - luodaan ne edellytykset semmoisiksi, että se kannustaa yrittäjyyteen.

4.2.2 Toimijat ja vastuunjako

Vastuunjako maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisen tai siihen liittyvän omistajuuden suhteen on haastattelujen perusteella mielenkiintoinen kysymys. Kuviossa 6 on esitelty kaikkien haastateltavien tahojen näkemykset siitä, kenen vastuulla maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen Suomessa on tai kenellä on omistajuus asian edistämisessä. Selvästikään haastateltuiden perusteella ei ole yhteistä näkemystä siitä, kenellä on vastuu asian suhteen.

Kuvio 6: Haastateltavien näkemykset siitä, mikä taho on vastuussa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä. Nuolet kuvaavat organisaation vastuusuuntia. Tähdellä merkityissä organisaatioissa oli useita haastateltavia.

Kolmen organisaation mielestä vastuu on työ- ja elinkeinoministeriöllä, yhden mielestä TE-toimistolla ja yhden mielestä Verohallinnossa. Kaksi organisaatiota oli sitä mieltä, että vastuu maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä on Suomen Yrittäjillä ja neljän organisaation mielestä vastuu on Uusyrityskeskuksilla. Muutaman vastaajan mielestä vastuutahoina on joitakin muitakin, kuten oppilaitoksia, ja yhden organisaation mielestä kunnat ovat asiasta vastuussa. Kolmen organisaation mielestä kukaan ei ole vastuussa maahanmuuttajien

yrittäjyyden edistämisestä ja kenelläkään ei ole siitä omistajuutta. Muutama muukin organisaatio pohdiskeli, että kukaan ei oikein ole asiasta vastuussa, mutta nimesivät sitten kuitenkin esimerkiksi ministeriön. Neljän organisaation mielestä kaikki ovat yhteisesti vastuussa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä, näin vastasivat erityisesti viranomaiset. (Kuvio 5.)

Tuloksissa on ristiriitaisuuksia sen suhteen, tarvitaanko maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen ylipäätään yhtä selkeää vastuutahoa, vai pitäisikö se olla kaikkien vastuulla. Osan mielestä selkeä vastuutaho pitäisi olla. Joidenkin mielestä organisaatiotasolla kukaan ei ota asiasta vastuuta, ja asia on käytännössä yksittäisten ihmisten oman aktiivisuuden varassa.

Maahanmuuttajia ja maahanmuuttajayrittäjiä alkaa olla muuallakin kuin pelkästään pääkaupunkiseudulla, että viime aikoina on asiaan vähän herätty, mutta mun mielestä sellainen koordinoituvastuu virka-/valtiovallan osalta puuttuu edelleenkin.

Ei kukaan vastaa siitä asiasta valtakunnallisesti ihan oikeasti.

Maahanmuuttajayrittäjyyden ja palveluiden edistäminen yksittäisten ihmisten vastuulla.

En mä usko että kukaan omistaa sitä, siellä on niin paljon eri tahoja, joilla on vähän pakko alkaa ottamaan jonkinlaista omistajuutta. - - Yksi omistajuus on vähän sellainen vanhanaikainen käsite, mutta toisaalta jos kukaan ei koe omistavansa, niin sitten siinä on se riski, että se on pirstaloitunutta eikä kukaan ota siitä vastuuta, siinä on aina kaksi puolta.

No ei mulla ole tiedossa, että siitä olisi joku erityisesti vastuussa. Voisi tietysti kuvitella, että se voisi kuulua työ- ja elinkeinoministeriölle.

Erityisesti viranomaisorganisaatiot ovat sitä mieltä, että nykyinen roolitus on selkeä, ja että kaikki ovat yhteistyössä vastuussa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä. Toisaalta viranomaiset itse kokivat, että yhteistyötä asian eteen ei ole juurikaan tehty. Selvää kuitenkin on, että vastuukysymykset ovat hyvin epäselviä. Myös Euroopan laajuisesti on yleistä, että maahanmuuttajayrittäjyyden edistämällä ei ole selkeää omistajuutta eikä sen edistämiseksi ole laadittu selkeää strategiaa tai ohjelmaa (Rath & Swagerman 2016).

Mun mielestä tietyllä tapaa on (yhteinen näkemys), meillä on niinku tosi selkeä se roolitus, et ne pystyy hyvin toimimaan yhdessä limittäin ja lomittain.

Kaikki siitä on vastuussa. Ei maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen - samoin kuin muunkaan yrittäjyyden edistäminen - ei se yhden tason tahon vastuulla voi olla, eikä se voi olla yhden tahon tekemistä. - - Kyllä nykyään tarvitaan yhteistyötä ihan kaikessa, kaikkien viranomaisten yhteistä tekemistä, eikä

pelkästään viranomaisten. - - Mä en haluaisi ajatella, että joku yksi taho omistaa sen. Enkä mä usko, että kukaan yksi taho sitten haluaakaan omistaa. - - Jos me puhutaan niin laajasta ylätason käsitteestä kuin maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen, niin ei mun mielestä sitä kukaan voikaan omistaa. Se on liian laaja asia siihen, mutta yksittäisiä konkreettisempia asioita sen sisällä voi osoittaa jollekin omistettavaksi.

Kyllähän se pitäisi niin kun olla olla ihan samoilla samoilla toimijoilla, jotka tätä yrittäjyyttä edistää muutenkin - - Tarvitaanko ja onko tähän tähän ole-massa joku sellainen toimija, pitäisikö tähän niin kun perustaa sitten joku toimija joka sitä asiaa edistää.

Se menee hyvin monen ministeriön alle tällä hetkellä eli se vähän nyt riippuu siitä, että minkä tyyppisesti tyyppisestä maahanmuutosta on kysymys ja sitten ehkä elämäntilanteesta.

No kyllä mä näkisin että se (edistäminen) on kaikkien vastuulla - - Maahanmuuttajayrittäjyyden tiimoilta ei hirveästi viime aikoina varmastikaan ole ollut sellaista yhteistyötä.

4.2.3 Verkostoitumisen merkitys

Verkostoitumisen merkitys maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisessä on haastattelujen perusteella tärkeää (Joronen 2012). Maahanmuuttajat verkostoituvat pääasiassa muiden maahanmuuttajien kanssa, mutta he tarvitsisivat haastateltavien mielestä myös suomalaisia verkostoja (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015; Bloigu 2014). Muilta maahanmuuttajilta saadut neuvot esimerkiksi yrityksen perustamiseen eivät aina ole täysin oikeita, joten maahanmuuttajille pitäisi saada annettua oikeaa tietoa yrittäjyydestä. Haastateltavien mukaan verkostojen avulla maahanmuuttajat integroituvat yhteiskuntaan paremmin, ja samalla he oppivat yrittäjyydestä sekä heillä on mahdollisuus saada myös suomalaisia asiakkaita. Verkostot edistävät maahanmuuttajien yrittäjyyttä ja on keskeistä maahanmuuttajien liiketoiminnan kasvun ja menestyksen kannalta (Rath & Swagerman 2016). Erityisesti palvelualan kilpailussa pärjääminen edellyttää verkostoitumista ja integroitumista (Kloosterman 2003).

Maahan muuttaneet ihmiset on todella paljon näissä omissa ryhmissään ja omissa siiloissaan.

Maahanmuuttajayrittäjät kaipaa normaalia kantasuomalaista verkostoa, ei halua leimautua maahanmuuttajiksi, vaan osaksi sitä yrittäjyysyhteisöä.

(Verkoston hyöty maahanmuuttajille), se on tosi iso. - - muut yrittäjät jotka kertovat miten, kokemuksia jakamalla, keskustelemalla, miten ovat tiettyjä haasteita taklanneet. Ja sitten tieto siitä, että et ole yksin. - - kun monet kamppailee asioiden kanssa yksikseen, eivät uskalla avautua muille, pelkäävät

kilpailua, pelkäävät kilpailijoita - - yrittäjän päässä pyörii aina kaikkia haasteita. Niin ymmärrys siitä, että hetkonen, siellä on joku muukin ja jakamassa saman ongelman ja sitten se onkin siellä avoin sun kanssa niin se on tosi iso juttu ja tää maahanmuuttajille jotka tulee niin se on taas uutta. Niinku kun se on suomalaisillekin uutta, niin heille se on vielä uudempaa.

(Maahanmuuttaja)yrittäjyyden ongelma on se, että siinä jää viiteryhmäksi toiset maahanmuuttajat, eli se sulkeutuu siihen omaan ryhmään, eikä suinkaan sitten tähän muuhun suomalaiseen liike-elämään. Jolloin taas toiminnan mahdollisuudet on jo alun pitäen selkeästi rajatut. - - Asiat tapahtuu kuitenkin paikallisesti, paikalliset verkostot, niiden tunteminen. Että tietää, kehen ollaan yhteydessä, että saa toimitilan. Ja kehen olla yhteydessä, että saa sitten sinne tarvittavat varusteet ja keneltä kysyä apua mistä löytää jotain? - - siellähän kaikki tuntee toisensa jo ja kaikilla on toistensa numerot tiedossa, että joo, ette pyydetään siltä ja se hoitaa ja toi tietää. Että siihen mukaan pääsy (olisi maahanmuuttajille tärkeää).

Ehkä siinä näkee, että heillä on sitä omaa verkostoa - - siellä saattaa olla joku, joka on aiemmin jo tehnyt sen yksityisen elinkeinonharjoittajan perustamisen, saattaa olla kavereina tai saattavat kertoa, että neuvottiin tulemaan tänne, että kaverit neuvo tulemaan tänne - - sen oman kulttuurin ja omien läheisten kautta siitä, että miten se tapahtuu - - heillä on sitten mukana niitä omia tulkkeja tai omia apureita, että kaikilla ei välttämättä ole se englanninkielen taitokaan vielä kovin sujuvaa.

Maahanmuuttajayrittäjiä pitää haastateltavien näkemyksen mukaan ohjata sellaisiin paikkoihin, joissa verkostoja voisi löytyä tai joissa verkostoituminen on mahdollista. Yrittäjäjärjestöillä voisi olla vahvempi rooli maahanmuuttajayrittäjien verkostojen rakentamisessa. Toisaalta on tärkeää myös pyrkiä menemään sisään maahanmuuttajien omiin verkostoihin.

Mä näen, että erittäin tärkeää juuri se verkostotoiminta suomalaisten yritysten ja yrittäjien kanssa. On tietenkin näitä maahanmuuttajayrittäjien omia järjestöjä, ei niissäkään mitään vikaa ole. Mutta se verkostoituminen on kumminkin niissä keskenään.

Yrittäjäjärjestöllä vois olla todella suurikin rooli maahanmuuttajien ja maahanmuuttajayrittäjien integroinnissa suomalaiseen yhteiskuntaan. Se on huikea mahdollisuus maahanmuuttajayrittäjille, pääsisi mukaan näihin verkostoihin. Ne pelaa vähän omassa porukassaan, käy sisäisesti sitä keskustelua, ei ollenkaan riittävästi muun yhteiskunnan ja muiden yrittäjien kanssa. Todella hyvät mahdollisuudet.

Itse kyllä osoittaisin sormella yrittäjäjärjestöön ja myös kauppakamarin suuntaan. Onko he kehittänyt riittävästi palveluja (maahanmuuttajille)?

...pönöttämistä ei haluta, vaan nimenomaan semmoista verkostoitumista ja mentorointia. Varmaan tällaisista tarvittaisiin enemmän ja jotain foorumeja missä tällaisia verkostoja voisi niinku luoda ja kehittää eteenpäin.

4.3 Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet

”Kyllähän sen pitäisi olla tietenkin niin, että asiakkaan näkökulmasta katsotaan niitä prosesseja, mutta kyllä mä toisaalta ymmärrän sen, että jos on monta toimijaa, jotka linkittyy siihen, niin se on pakko purkaa sieltä organisaation näkökulmasta.

Kun itse mietin sitten tavallaan sitä valtakunnallisuutta, jos koko Suomen osalta miettään pelkästään asiakkaan näkökulmasta, niin pystytäänkö kaikkia palveluita tuottamaan kaikilla alueilla sitten samalla tavalla?

Jos vaan sieltä asiakkaan näkökulmasta katsottaisiin, niin kyllä se tietenkin pitäisi olla niin, että asiakas on aina ensisijainen, jolle sitä palvelua tuotetaan, ja että se olisi riittävän selkeää. Jos asiakkaan näkökulmasta katsotaan, niin hänellehän olisi riittävää se, että hän saa sen riittävän palvelun ja joku on miettinyt sen loppuun asti ja että se on riittävän kattava. Ja että siihen pääsee ne henkilöt, jotka sitä tarvitsee tai jotka haluaa sen palvelun piiriin. Ei siellä tarvitsekaan näkyä niitä kaikkia muita organisaatioita tai tekijöitä, jotka siihen osallistuu.

Mutta onko semmoinen yhden luukun periaate sitten kuitenkin täysin utopistinen ajatus, että kaikki saataisiin samasta paikasta?

Eihän se yrittäjyyden aloittaminen ole pelkästä neuvonnasta kiinni, että siihen liittyy kuitenkin sitten monia muita asioita, jotka on semmoisia, että pitää tunnistaa, että siellä pitäisi niin kuin sekä julkisen että yksityisen puolen tehdä aika tiivistä yhteistyötä, että se paketti saataisiin kasaan.

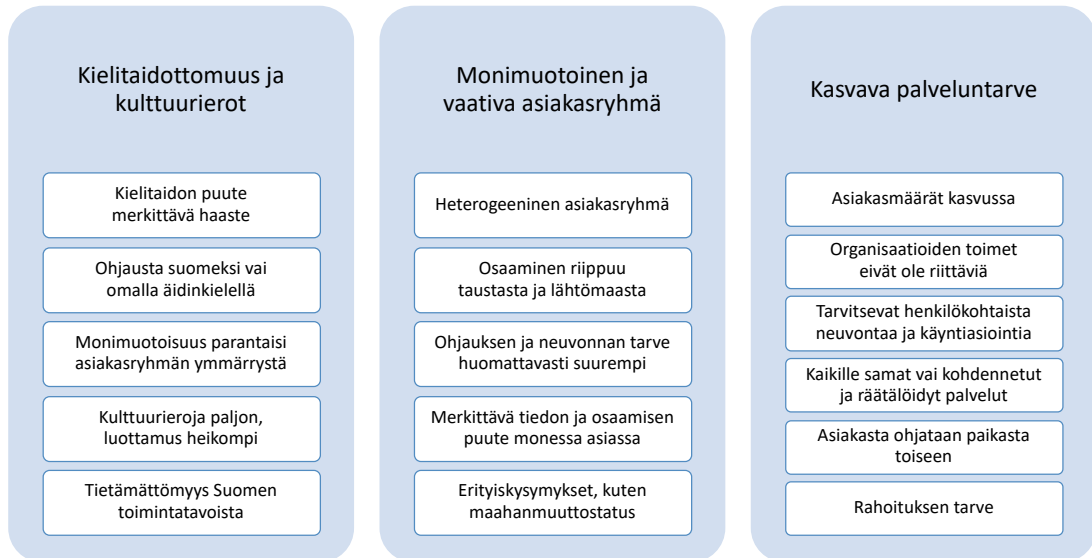
Olisi tietenkin tärkeätä, että olisi ainakin semmoinen prosessi, että kukaan ei vaikeuta toisen toimintaa, että sehän pitäisi varmistaa. Kyllähän tälläkin hetkellä tunnistetaan, että joitakin asioita voi tehdä - ei voi sanoa, että väärässä järjestyksessä - mutta semmoisessa, joka ei ole paras mahdollinen järjestys tälle henkilölle itselleen.

Sitten saattaa olla, että joutuu esimerkiksi odottamaan jonkun asian valmistumista, että pääsee seuraavaan vaiheeseen, ja sitten sekin saattaa viivästyttää. Nyt tulee heti esimerkkinä esimerkiksi se pankkitilin avaaminen, mistä on saattanut tulla sitä ongelmallisuutta, tai että Y-tunnusta ei voi perustaa, jos ei ole sitä henkilötunnusta.

Miten se varmistetaan, että ikään kuin se prosessi menisi jouhevasti, että se menisi siinä järjestyksessä, ettei tarvitse sitten miettiä, että miksi tässä vaiheessa pitää odottaa näin kauan, että miksi joku ei onnistu?” (Ote haastattelusta)

Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet -yläluokka jakaantui kolmeen alaluokkaan: kielitaidottomuus ja kulttuurierot, monimuotoinen ja vaativa asiakasryhmä sekä kasvava palvelutarve. Kuviossa 7 on esitetty kyseisten alaluokkien keskeisimmät havainnot.

Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet

Kuvio 7: Maahanmuuttajien yrityspalveluiden erityispiirteet -yläluokan alaluokat sekä keskeiset tulokset.

4.3.1 Kielitaidottomuus ja kulttuurierot

Kielitaidottomuus ja kulttuurierot vaikuttavat haastateltavien mielestä monella tavalla maahanmuuttajayrittäjyyteen ja yrityspalveluiden käyttöön. Puutteellinen kielitaito on haastateltujen perusteella merkittävä haaste maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen (Joroinen 2012). Ei esimerkiksi osata asioida viranomaisten kanssa tai ei ymmärretä saatuja ohjeita.

Osaamisen liittyy myös kielitaito. Jos ei oo suomen kielen taitoa, tai se on heikko, niin kyllä nää viranomaisasiat jää hoitamatta.

...se puutteellinen suomen kielen taito - - sitten tarvitsee englanniksi palvelua useimmiten - - kyllä se jonkun verran hidastaa ja vaikeuttaa varsinkin ehkä sitä alkuvaihetta.

Mutta kyllä siis kielitaito on tietenkin yksi mikä on selkeä ero maahanmuuttajan ja valtaväestön välillä.

Myös kielitaitoon liittyy ristiriitaisia tutkimustuloksia. Toisaalta ajatellaan, että maahanmuuttajayrittäjän on pakko oppia suomen kieltä pärjätäkseen yrittäjänä Suomessa, ja siksi heille ei tarvitse tarjota muita palvelukieliä. Toisen näkemyksen mukaan tärkeintä on varmistaa, että asiakas saa varmasti kaikki tarvitsemansa tiedot, jotta yrittäjä sujuisi mahdollisimman hyvin, ja tämän vuoksi hänelle pitäisi tarjota mahdollisuus asiointiin omalla äidinkielellään tai vähintään englanniksi.

Pitää olla selkokielistä tietoa heille saatavilla. Kielitaito on tietenkin yksi sellainen (haaste) ja se on se ikuinen kysymys, pitäisikö sitä tietoa olla muilla kielillä, - - pääkielillä edes. Vai onko se sitten parempi, että kuitenkin olisi suomeksi kaikki, koska ollaan kuitenkin täällä ja kaikki tää lainsäädäntö ja muu, on sitten helpompi kuitenkin toimia täällä yrittäjänä, jos osaa sitä suomea. Jos me tarjotaan jo palveluja eri kielillä, niin se vähän niinku kannustaa siihen, ettei tarvitsekaan osata suomea. Se on vähän kaksipiippuinen juttu.

Halutaanko sitä palvelua kuitenkin sillä omalla äidinkielellä, jos on kysymys tärkeistä omaa elämää ja sitä yritystoimintaa koskevista asioista.

No me ollaan mietitty se niin, että se tavallaan kun tulee ihminen, niin onhan se kiva että se saa yrittäjyyden realiteettia omalla kielellä, jolloin se voi sitten tehdä päätöksen että lähteekö yrittäjäksi vai ei.

Jos ihmisellä on yritysidea tai hän on ollut yrittäjänä omassa maassa, ja sille on se idea kypsynyt, että täälläkin hän aikoo yrittäjäksi, niin tärkeintä on saada hänelle sitä tietoa. Jos me ei tarjota sitä, niin hän tekee sen sillä tavalla kuin osaa tai sillä tavalla kun on tehnyt sitä omassa maassa. Koska ei me voida pakottaa ihmisiä, että sä et saa lähteä yrittäjäksi. Tässä on se juttu.

Ristiriitaa on myös siinä, koetaanko viranomaisten tämänhetkinen kielivalikoima riittävänä. Viranomaiset itse kokevat kääntäneensä merkittävän osan materiaaleista ja ohjeistuksista englanniksi, ja tämän katsotan olevan riittävä määrä. Muut tahot taas kritisoivat viranomaisia puutteellisesta kielivalikoimasta tai käännetyn materiaalin määrästä.

Näillä viranomaisilla on suomi ja ruotsi, niin mielipide on se, että englanti voisi olla, joitakin semmoisia peruspalveluita voisi olla kyllä englanniksikin.

Verotusasiat on yks, joka erottuu selkeänä, tää on yks puheenaihe, josta aina puhutaan, Suomessa on vähän tarjolla byrokratiaan ja verotukseen liittyvää englanninkielistä palvelua.

Me mietitään minkälaisia ohjeita esimerkiksi täytyy käännyttää ja mille kielille niitä täytyy käännettää. Esimerkiksi me tiedetään, että ruokalähetistä 85 prosenttia on ulkomaalaisia, niin pitäisikö meidän tehdä ruokalähetille oma video, ja silloin jos me tehdään ruokalähetille video, niin sitä on aivan turha tehdä englanniksi, koska nehan ei ole mitään englantia puhuvia ulkkareita

vaan nehän on nimenomaan esimerkiksi Ranskan siirtomaa-alueilta, että ne tarvitsee todennäköisesti ranskan kielisen videon.

Sitten nää ohjeet ja tän tyyppiset jutut esimerkiksi asiakastietolomakkeet ja tommoisat, niin kun me tehdään ne englanniksi, niin me pyritään ne tekemään sillä tavalla ymmärrettävällä englannin kielellä, ei niinkään, että ne olisi tehty jollekin natiiville britille, vaan että se on semmoista niin kun selkoa englantia.

Meillä on siis huomioitu täydellisesti se (kielitaitohaaste) resursseissa ja osaamisen varmistamisessa. - - Meidän asiakasmateriaalit, meidän esitteet, meidän verkkosivuilla kaikki tärkein tieto on käännetty myös englanniksi.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla pitää haastattelujen perusteella tavallista enemmän huomioida kieleen ja kansalaisuuteen liittyviä asioita, myös uskontoerojen vuoksi. Yritysneuvontaorganisaation monimuotoisuus ja laaja kielivalikoima parantaa maahanmuuttajayrittäjien hakeutumista yritysneuvontaan ja muihin yritys- ja viranomaispalveluihin (Yazdanfar ym. 2015).

Pitäisi mennä maahanmuuttajayhteisöjen sisälle, kyvykkyyttä mennä lähemmäksi asiakasta tai hänen omiin verkostoihin, muuten kukaan ei oikaise väärinymmärryksiä tai ohjaa oikean tiedon pariin. Palveluita on, mutta löytääkö maahanmuuttajat niitä vielä?

Se (hakeutuminen yritysneuvontaan) vaatii todella paljon sitä, että sinne saadaan sen taustaisia ihmisiä töihin, siitä ei pääse yli eikä ympäri. Se lisää sitä luottamusta, että ihmiset lähtee mukaan ja ne antaa tietoja itsestään. Et pystyisi satsaamaan henkilöstön monimuotoisuuteen tai yhteisön rakentamiseen. Se monikielisyys siinä myös.

(Maahanmuuttajan) ajattelutapa on erilainen ja se auttaa, kun on toinen maahanmuuttajataustainen, mutta meillä tulee myös asiakkaita, jotka tulee ja sanoo, että ei missään tapauksessa halua maahanmuuttajataustaista neuvojaa. - - Joskus voi tulla myöskin semmoinen uskontoristiriita, eli on arabiankielinen, mutta kun on kristitty ja tai eri muslimimaista, niin osa ei halua tulla. - - Työntekijä, joka on itse maahanmuuttajataustainen, kyllä kokee, että hän pystyy paljon enemmän asettumaan sen asiakkaan saappaisiin ja ehkä niihin tuntemuksiin ja asioihin mitä siellä käydään läpi.

Esimerkiksi Ely-keskus on täysin tuntematon käsite maahanmuuttajalle. Suomen ulkopuolelta sillä ei ole sanaa, jolla kuvata. Jos ely-keskuksesta ei osata kertoa mikä on elinkeinokeskuksen tehtävä? Miksi ne on olemassa? Miksi niistä on hyötyä? Niin he (maahanmuuttajat) eivät tule koskaan kysymään sen perään. Esimerkiksi heidän (ely-keskuksen) pitäisi olla jatkuvasti kertomassa itsestään maahanmuuttajataustaisille yrittäjille. TE-toimistossa pitäisi olla maahanmuuttajataustaisia ihmisiä ihan töissä ja kertomassa säännöllisesti asioista maahanmuuttajille.

Kulttuurierot muodostavat haastateltavien näkemyksen mukaan myös omat haasteensa. Kulttuurierot vaikuttavat maahanmuuttajien suhtautumiseen yritysneuvontapalveluihin (Bloigu 2014). Maahanmuuttajat eivät ole tietoisia siitä, että on olemassa maksuttomia viranomaispalveluita. Maahanmuuttajien luottamus viranomaispalveluihin olisi tärkeää yritysneuvonnan onnistumisen kannalta (Łobacz ym. 2016). Maahanmuuttajat eivät myöskään haastateltavien mielestä ymmärrä Suomen byrokratiaa, ja he hakevat vähemmän tukea yrityksen toimintaan liittyvään hallintoon (Yazfandar ym. 2014). Tämä voi selittyä sillä, että he eivät ymmärrä byrokratian merkitystä. Maahanmuuttajat ovat myös tietämättömiä suomalaiseseen liiketoimintaympäristöön liittyen ja heillä on haastattelujen perusteella vaikeampaa käydä sopimusneuvotteluja ja hankkia asiakkaita (Yeasmin & Hasanat 2021). Kulttuuriin liittyvät sosiaaliset normit voivat olla maahanmuuttajille vieraita.

Se on vaan tyytyväinen, että mä en halua kuulua mihinkään rekistereihin.

Se (haaste) riippuu täysin siitä mistä se ulkkari tulee ja mikä sen kulttuuritausta on, jos se tulee Itä-Euroopasta, se lähtökohtaisesti ei luota yhteenkään viranomaiseen.

Koko yhteiskunnan toiminnan konsepti on toisenlainen, niin sen sellaisen (suomalaisen toimintatavan) sisäistäminen varmasti vaikeata. Sama on sitten viranomaisiin luottaminen. - - Jos palvelu on ilmainen, niin siihen ei oikein (maahanmuuttajien keskuudessa) luoteta, että tässä on joku ketunhäntä kainalossa, miksi kukaan tarjoaisi ilmaista palvelua. Jos siitä ei tarvitse maksaa, niin tää ei varmasti ole hyvä tai tässä on joku jekku takana.

Tän suomalaisen toimintamallin istuttaminen ennen, kun aletaan toimia, että siis jotenkin estää se, ettei niinku hävitetä sitä innokkuutta lähteä yrittäjäksi sillä mahdollisella byrokratialla ja vaatimustasolla. Tuodaan esille tää luotettavan yhteiskunnan toimiminen- - tämmöiset toiminnat, että tää malli toimii, että tää arki toimii. Sehän pitäisi saada iskostettua, että rahalla ei todellakaan saa, täällä hommat pelaa niinku on sovittu ja kaupassa jonotetaan ja palvelaan siinä järjestyksessä, missä ollaan menty. Tämmöiset meille tuolla selkäytimessä olevat asiat, niin ei ole muille tuttuja.

Kulttuurierot vaikuttavat haastateltavien mukaan myös siihen, että asiakas ei koskaan sano, ettei ymmärtänyt jotain asiaa. Tällöin on vaikea varmistaa, että maahanmuuttaja on ymmärtänyt hänelle opetetun asian oikein.

Asiakas ei tiä mitä hän tarttee eikä osaa kysyä oikeita kysymyksiä. Sit tulee nää kulttuurierot, että moni saattaa sanoa että ”joojoo ja ymmärretty”, mutta oikeesti ei oo ymmärretty yhtään mitään, et sit se jää neuvojan vastuulle, et onks tää asiakas varmasti ymmärtänyt. Sit ku se lähtee käytäntöön, ni se huomaa, ettei mikään oo selvää.

Pitää varmistaa, että ne tiedot menee perille - - Vaikka se asiakas vastaa, että kyllä hän ymmärsi, mutta se ei tarkoita, että hän on oikeastaan ymmärsi, koska aika monessa kielessä ei-sana puuttuu kokonaan, elikkä ne vastaa kyllä, mutta se silti ei mennyt perille.

4.3.2 Monimuotoinen ja vaativa asiakasryhmä

Haastattelujen perusteella maahanmuuttajat ovat heterogeeninen asiakasryhmä, ja maahanmuuttajien osaaminen riippuu tulijan lähtömaasta ja lähtötasosta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015; Joroinen 2012).

Varmaan suurin haaste tässä kaikessa on se, että ulkomaalaiset tai maahanmuuttajataustaiset yrittäjät on hirveän heterogeeninen porukka.

On hyvin moninaisia eroja riippuen lähtömaasta ja lähtökohdista, henkilöstä ja henkilökohtaisista ominaisuuksista.

Siellä on niin laaja-alaista vaihtelua yritysideoiden laadussa, osaamisen laadussa, kulttuurissa. Tavallaan se on huono asiakin yleistää ja liittää, että nyt tämä maahanmuuttajataustaisuus on näin ja näin.

Vaikeaa yleisesti kuvata, koska maahanmuuttajat käsitteenä on niin laaja. - - Kyllä siinä paljon eroja on, mutta sekin riippuu taas sitten siitä ihmisestä, mistä päin se on, millaisesta maasta ja millaisista oloista.

Maahanmuuttajien neuvonnan ja ohjauksen tarve on haastateltavien mielestä huomattavasti suurempi kuin valtaväestöllä. Heikko osaamis pohja liittyy järjestelmän tuntemukseen, yrityksen perustamiseen sekä liiketoimintaosaamiseen. Maahanmuuttajat saattavat perustaa yrityksen tosi heikolla osaamis pohjalla ja odotukset ovat usein epärealistisia.

Moni perustaa yrityksen tosi heikolla osaamisella ja osaamis pohjalla.

Ohjauksen ja neuvonnan tarve on paljon, huomattavasti, suurempi kuin kantasuomalaisilla.

Osaaminen on monesti paljon heikompa kuin suomalaistaustaisilla.

Niitten maahanmuuttajataustaisten asiakkaitten tietämys ja ymmärrys siitä, mitä niiltä odotetaan, on äärettömän huono. Ymmärrys yrittäjyydestä on vielä heikompi kuin kantasuomalaisilla.

Haasteita tulee ihan semmoisissa perusasioissa, mitä kantasuomalaiset useasti tietää.

Vieraskieliset vaatii erittäin vahvaa ohjausta.

Haastattelujen perusteella tiedon ja osaamisen puute liittyy koulutukseen ja kokemukseen, mutta myös suomalaisen kulttuurin, yritys-elämän, työolainsäädännön ja byrokratian ymmärrykseen. Liikeideat ovat huonolaatuisia eikä niitä ole välttämättä mietitty tarpeeksi. Maahanmuuttajat eivät ymmärrä perusasioita tai sitä, millaista terve yritystoiminta ylipäätään on.

Puhutaan ihan koulutuksesta, kielitaidosta puhumattakaan. Monesti liikeideat on huonolaatuisempia, niitä ei ole välttämättä mietitty riittävän pitkälle.

Meidän järjestelmän ymmärryksen lähtökohdat on täysin erilaiset. Niin vaan on, koska se tausta ja yhteiskunta, mistä ne tulee, on ihan eri. Maahanmuuttajat tarvitsee apua ihan perusasioissa, perusasioiden selvittämisessä ja sitten siinä yritystoiminnan aloittamisessa, että mitä kannattaisi tehdä ennen kuin yritystä perustaa ja minkälaista olisi terve yritystoiminta.

Ihan nää verotukset, kaikki tämmöset hallinnolliset jutut, mistä sun pitää olla vastuussa, kun sä oot yrittäjänä. Ja ehkä ne oletukset siitä markkinasta saattaa olla vähän epärealistisia, kun sä tuut jostain superisosta valtiosta, ja kun sä laitit kiskan tai kaupan sinne, niin sinne oli kilometri jonoa, mutta sitten taas täällä se ei mene ihan niin.

Sitten myös tätä yritys-elämän ja yleensä kulttuurin tuntemusta, että miten lähestyä potentiaalisia asiakkaita, mitkä on toimintatavat.

Työsuhdeneuvontakuvio tietyllä tavalla, kun eivät ole suomalaisessa yhteiskunnassa toimineet, hyvin erilaiset toimintatavat eri puolilla, millaiset työehdot Suomessa on, miten tesseä sovitellaan. Usein ei ole sitä tietoa ja toimitaan tietyllä tavalla.

Moni saattaa nähdä et mitä vikaa siinä on et vaimo tulee välillä laittaa näitä hyllyjä ja hoitaa asioita, ku tää on perheen yhteinen, ettei ymmäretä sitä, ettei sinne vaan voi tulla joku tyyppi sinne ja myymään vaan sen pitää olla jossain työsuhteessa sinne, sama se on jossain ravintoloissa, siellä saattaa olla koko perhe hääräämässä jotka ei näy missään yrityksen rekistereissä ja sit joku palkanmaksu, että siellä ei tarvita mitään palkkaa ku se tulee vaan auttamaan tähän.

Maahanmuuttajien tiedon ja osaamisen puute liittyy haastateltavien mukaan myös siihen, että he eivät osaa edes lähteä etsimään oikea tietoa eivätkä osaa kysyä oikeita kysymyksiä, Tämä on toki vaarana kaikilla yrittäjillä (Christman ym. 2005), mutta korostuu maahanmuuttajayrittäjillä.

Tuntuu, että niillä (maahanmuuttajilla) on harvoin selvillä se koko kuva, eli mitä tehdään seuraavaksi, mistä aloittaa.

On se halu ja potentiaali mut ei oo sitä osaamista, ni pitää sit tukea sitä osaamista, jotta ne oikeasti vois tehdä näitä asioita, ettei se jäis niinku haaveen tasolle. Ei asiakas tiä mitä hän tarttee eikä osaa kysyä oikeita kysymyksiä.

Siellä on kova halu toimia oikein, mutta ollaanko tietoisia, mitä kaikkea sitten vaaditaan, kun lähtee yrittäjäksi.

Mun mielestä on välttämätöntä, että on tukipalveluita ja tietoa saatavilla. On hyvin, hyvin vaikeaa tarjota palvelua asiassa, josta toinen ei edes tiedä, että jotain tällaista pitäisi hakea tai jotain tällaista on edes olemassa. Pitää osata googlata oikeaa asiaa, jotta siihen löytyy ratkaisu.

Maahanmuuttajien ohjauksen ja neuvonnan tarpeeseen vaikuttaa haastateltavien näkemyksen mukaan myös maahanmuuton status. Yrityksen perustaminen vaikuttaa myös oleskelulupaan liittyviin asioihin, joten se voi toimia kannusteena tai pakkona yrityksen perustamiseen. Maahanmuuttajilla on paljon niukemmat taloudelliset resurssit, joten he ovat riippuvaisia ja myös kiitollisia saamistaan ohjeistuksista tai saamastaan avusta.

Tuntuu, että se on lisääntynyt, että on kova kiire yrityksen perustamisen kanssa, ja sitten syy on se, että saa työnteon perusteella oleskeluluvan.

Monesti nää maahanmuuttajataustaiset on riippuvaisia siitä meidän antamasta neuvonnasta ja tuesta ryhtyessään yrittäjäksi, että puhutaan kuitenkin tosi tärkeistä asioista.

Oli yksi kerta nainen, joka tuli neuvontaan ja käytiin kaikki asiat läpi. Hän oli lähdössä ovella, kun hän purskahti itkemään, ja mä mietin, että apua, nyt mä tein jotakin kautta väärin tai sanoin väärin. Mä sitten kysyin, että mikä on, mikä hätänä, niin hän kertoi olleensa Suomessa kolme vuotta ja oot ensimmäinen ihminen, joka häntä auttoi. Että kyllä he ovat myös kiitollisia saamastaan avusta.

Semmoinen ehkä yleinen huoli on, että lähdetään työttömyydestä ja on paljon niukemmat taloudelliset resurssit, että aika ohjaisella jäällä mennään pitkään ennen kuin yritystoiminta on kannattavaa. Siinä on sitten ne riskit. Joudutaan tarkistelemaan ja varmistelemaan, että onhan asiat ymmärretty varmasti oikein.

4.3.3 Kasvava palveluntarve

Tulosten perusteella maahanmuuttajataustaiset asiakkaat työllistävät ja kuormittavat organisaatioita. Asiakasmäärät ovat kasvussa ja palveluntarve tulee vain lisääntymään maahanmuuton lisääntyessä. Osa organisaatioista havahtui siihen, että organisaation toimet eivät tällä hetkellä ole riittäviä, ja panostusta maahanmuuttajiin tarvitaan lisää.

Asiakkaista yli puolet on maahanmuuttajia ja määrät kasvaa jatkuvasti.

Sitten ennen kaikkea tää puhelinpalvelu, niin joinakin päivinä jopa puolet puhelusta on maahanmuuttajilta tulevia puheluita.

Maahanmuutto tulee koko ajan lisääntymään ja se lisää asiakasmääriä.

Kun se ei ole mitään lakisäateistä toimintaa, niin koko ajanhan tässä pallotellaan, että kuka maksaa ja miten rahoitetaan. Tää on ikuisuuskyse.

Ei varmaan meidänkään toimet ole lähimainkaan riittäviä. Nyt varmasti pitää vielä enemmän alkaa panostaa tähän asiakasryhmään.

Organisaatioiden näkemysten mukaan maahanmuuttajat tarvitsevat lisäksi usein palvelua paikan päällä etätapaamisten sijaan. Maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän ja henkilökohtaisempaa palvelua kuin valtaväestö (Rath & Swagerman 2015; Yrittäjyysstrategia 2022).

Meillä on samat palvelut kaikille. Joo tietysti me huomataan, että meidän käyntiasiakaspalvelu on semmoinen palvelu, jossa on suurin osa maahanmuuttajia verrattuna muihin palvelukanaviin, että siellä voi olla lähes puolet asiakkaista maahanmuuttajia. Selvästi heillä on sen kielitaidon ja myös sen, että he eivät välttämättä tunne tätä viranomaiskäytäntöä, kokevat, että pitää tulla paikan päälle.

Ulkomaalaisilla korostuu selkeästi esimerkiksi käyntiasiain tarve, mikä on ihan ymmärrettävää. On hirvittävän vaikeaa, jos ei oma äidinkieli edes ole se englanti, saati sitten suomi tai ruotsi, niin yrittää hoitaa sitä vaikealta tuntuvaa asiaa muutoin kuin käymällä. - - Ja puhelinasiointi on sitten tosi vaikeata just sen kielen takia. Se on haastavaa, koetaan, että on helpompi tulla paikalle.

Maahanmuuttajat eivät kuitenkaan haastattelujen perusteella välttämättä löydä julkisten palveluiden piiriin, vaikka tietoa ja palveluita olisi saatavilla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015).

Tietoahan on paljon saatavilla, mutta että onko se sitten tarpeeksi hyvin kohdennettua nimenomaan maahanmuuttajayrittäjille.

Pitää huomioida se, että se tieto on kohdennettua ja se tavoittaa nää kohde-ryhmät, niinku maahanmuuttajayrittäjät tai semmoiset maahanmuuttajat, jotka on kiinnostunut yrittäjyydestä.

Maahanmuuttajiin liittyy sellainen erityispiirre, että julkisiin yrityspaleluihin ei välttämättä ihan samalla tavalla löydetä tai päädytä.

Tietenkin ensinnäkin se, että se oikea tieto saavuttaa ne maahanmuuttajayrittäjät, että on siinä kohdentamista.

Tuloksissa ristiriitaa liittyy myös siihen, pitäisikö maahanmuuttajille järjestää kohdennettuja palveluita, vai tarjotaanko heille täysin samoja palveluita, kuin muillekin (Johnson & Smallbone 2003). Viranomaistoimijoilla palvelut ovat samanlaisia kaikille. Maahanmuuttajien ajatellaan hyötyvän kohdennetuista palveluista, mutta koska kyse on resursseista, niin

kohderyhmät huomioivat valtavirtaistetut palvelut ovat riittäviä. Rathin ja Swagermanin (2016) mukaan ryhmäkohtaiset interventiot, jotka kohdistuisivat nimenomaan maahanmuuttajayrittäjien tarpeisiin, ovat Euroopan tasolla harvinaisia, vaikka maahanmuuttajat hyötyisivät niistä.

Maahanmuuttajille samat, eli täydellisesti kaikki mitä meillä on muillekin yrittäjyyttä suunnitteleville. Eli ne on ihan ihan samat palvelut.

Meillä ei ole varsinaisesti mitään inklusiivista yrittäjyysstrategiaa tai politiikkaa, vaan nimenomaan se on valtavirtaistettu, että ei kaivata mitään erityisryhmille suunnattuja palveluja.

Varmasti hyötyisivät kohdennetuista palveluista. - - Tietenkin pitää suhteuttaa se palvelu aina siihen asiakkaaseen, joka on kulloinkin siinä. Mutta se on myöskin resurssikysymys, jos mietitään laajempaan kysymyksenä sitä. Meillä tällä hetkellä tämä maahanmuuttajien yrittäjyys ei sinänsä ole varsinaisesti kenenkään kuin yhden asiantuntijan toimenkuvassa, että sitä tehdään niin kuin vähän joka puolella. Mutta kyllä mä luulen, että ihan hyvin se, että ne on valtavirtaistettu ne palvelut, ja että niissä kuitenkin huomioidaan nää eri kohderyhmät, niin varmasti näinkin päästään kyllä eteenpäin.

Selvästi se on jäänyt tommoiselle ylätasolle, että olisi sitä kohdennettua neuvontaa. Ehkä jollakin tavalla pitäisi saada sitten lisättyä sitä yhteistyötä useamman viranomaisen kanssa ja luotua tosiaan sitten jotain yhteistä opastusta, jota se asiakas sitten saisi, menisi mihin tahansa. Saisi jonkun semmoisen tietopaketin, yksinkertaisella selkokielellä englanniksi - - Tietysti voisi olla, että olisi jopa joku semmoinen neuvontataho, joka olisi keskittynyt niihin asioihin (maahanmuuttajayrittäjiin), sitten sinne voisi ohjata.

Viranomaiset myös ajattelevat, että esimerkiksi kieliasiaa ei voi ottaa huomioon rekrytoinneissa, virkailijoilta voidaan vaatia vain suomi ja ruotsi ja joskus myös englanti. Asiakkaat eivät voi viranomaisasioinnissa valita, millä kielellä tai kenen kanssa asioi, vaan kyse on sattumasta.

Mutta on meillä siis yksittäisiä henkilöitä jotka osaa semmoisia harvinaisempia kieliä, niin kyllähän saattaa olla semmoisia yksittäisiä henkilöitä. Eihän niitä paljon ole. Kyllä ne vaatimukset on suomi, ruotsi, enkku. - - Meillä on kumminkin käyntiasiointi tosi monessa paikassa. Eihän me voida niinku joka paikkaan sitä (tietyn kielen) taitoista. Se on aika kova vaatimus semmoinen, että meillä on ihan varmasti haasteita sen englanninkielisyydenkin kanssa.

Meillä on valtakunnalliset työjonot ja valtakunnallinen puhelinpalvelu, niin kyllä se on aika säkä, jos sattuu maahanmuuttajille maahanmuuttajataustainen asiakaspalvelija.

On selkeästi havaittavissa erilainen lähestymistapa palveluiden räätälöintiin riippuen siitä, onko kyseessä valtiollinen viranomainen vai muu toimija. Muut toimijat ovat selkeästi kehittäneet palveluitaan enemmän asiakaslähtöisesti ja maahanmuuttajat ovat huomioitu erillisenä kohderyhmänä. Palveluiden järjestämiseksi on tehty kuntarajat ylittävää yhteistyötä, lisätty kielivalikoimaa, tehty materiaaleja useilla eri kielillä ja kohderyhmä on huomioitu myös rekrytoinneissa. On epäselvää, miten kasvava palveluntarve tullaan jatkossa rahoittamaan, resursseja tarvitaan ja toivotaan pysyvämpää rahoitusta projektirahoituksen sijaan.

Tää vieraskielisten osuus on räjähtänyt niin käsiin, että mun mielestä se on ihan selkeä painopiste ja on syytä ollakin. Meidän rooli nähdään siinä kyllä tärkeänä, nähdään, että siitä on hyötyä, mutta toivottavasti se näkyisi vielä enemmän myös eurojen muodossa. - - Projektirahalla tehdään mun mielestä liian paljon asioita, jotka pitäisi olla turvattu pysyvällä rahoituksella, koska tarve vaan kasvaa.

Me on jouduttu huomioimaan tämä asia. Kun tää on vaan kasvanut viime vuosina niin se on näkynyt. Meillä asia on huomioitu niin, että on lisätty resursseja ja laajennettu kielivalikoimaa, löytyy tällä hetkellä (kahdeksalla kielellä). Lisäksi tehdään yhteistyötä muiden pääkaupunkiseudun uusyrityskeskusten kanssa, esimerkiksi arabian kielistä neuvontaa tarvitsevat voidaan ohjata Helsinkiin, arabia on nimittäin kasvanut ihan valtavasti. Huomioidaan siinä mielessä nämä erityistarpeet, koska he tarvitsee niin paljon apua ja tukea siinä yrittäjyydessä verrattuna suomitaustaisiin asiakkaisiin.

Kaikki mitä on tehty, on tehty kyllä hyvin pienellä rahalla. En tiedä, mitä luokkaa tulokset olisivat, jos olisi panostettu kunnolla. Mutta koko ajan pikkuhiljaa vuosien saatossa on herätty sen asia tärkeyteen, että siihen pitää panostaa, ja ilmaiseksi ei todellakaan kovin isoja tuloksia voi saada aikaan

Kyllä sen vaan huomaa, että tää maahanmuuttajayrittäjyys vaatii lisää ja erilisiä resursseja. - - Rekrytoinneissa huomioidaan tämä jatkuvasti, että neuvontakieliä tulisi enemmän. - - Tehdään yhteistyötä, ei kenelläkään ole mahdollisuuksia palkata jokaiseen kaupunkiin jokaisen kielen neuvontaa, mutta yhteistyössä mietitään kielivalikoimaa.

Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajayrittäjät on meillä ainakin viimeiset 15 vuotta ollut kaikissa suunnitelmissa ja tarpeissa erillisenä kohderyhmänä. - - Kyllähän tää on pyritty tekemään niin asiakaslähtöiseksi tää homma kun näillä eväillä vaan pystyy tekemään.

Viranomaiset myös ohjaavat asiakkaita eteenpäin johonkin toiseen palveluun. Prosesseja on kehitetty siitä näkökulmasta, että asioita ei hoideta itse, vaan asiakas ohjataan eteenpäin. Ohjattavia tahoja on paljon ja verkosto on monimutkainen. Helpottaisi, jos olisi selkeämmin yksi taho, jolle asiakkaat ohjattaisiin eteenpäin.

Meidän näkökulmasta tämä on ollut siis äärimmäisen onnistunut tapa, että me ohjataan oikeille tahoille eteenpäin. Että kun me käsitellään hakemuksia, niin me ei olla itse oltu sieltä niinku neuvonassa, että näin sun kannattaa pohtia, tai niinku pyörittelemässä niitä lukuja, niin tää on ollut meille tosi hyvä tapa, että sen tekee joku muu kuin me.

Meillä on toi sama palvelutarjotin omasta takaa ja sitten verkoston palvelut. Että meillä ei ole sellaista erityistä mikä olisi vaan käytössä maahanmuuttajille, mutta me ollaan pyritty, että mitä meillä on, niin on niinku kaikille saatavilla. - - Meillä on aika paljon palveluita sitten joo eri vaiheisiin - - Meidän lupaviranomaisten verkkokin on aika aikamoinen, joskus mä ajattelin että heranen aika. Siis me ohjataan aina soveltuville niin että me ei niinku pystytä ottamaan eri viranomaisten asioihin kantaa tai sitten tätä tietoa mistä päin niin ohjataan sille mikä vastaa mistäkin. Sitten riippuu ideasta ja tilanteesta ja mitä asiakas kysyy.

Yrityspalveluekosysteemi - - ehkä se on kuitenkin enemmän semmoista organisaatiolähtöistä enemmän kuin asiakaslähtöistä, että enemmän pitäisi pyrkiä siihen, että se asiakas olisi itse siinä keskiössä. Mutta se on tosi hankala kysymys niitten päällekkäisyyksien välttäminen, että miten järkeistää sitä.

Joskus tuntuukin, että mihin meiltäkin ohjattaisiin, luetteleeko 10 vai 100 paikkaa, kuntapuoli, joka on sitten todella kirjavaa, että kunnat hoitaa sitten osaa jutuista ja kunnilla on omaa neuvontaa, että on aikamoinen himmeli. Se helpottaisi meidän toimintaa, jos olisi joku taho, joka siitä huolehtii ja tavallaan laajemmin ohjeistaa, että on sitten helppo tukeutua ja ohjata asiakkaita sellaiseen. Jos selkeästi sitä yhteistä tapaa tai yhteistä mallia tai verkostoa, mihin voisi selkeästi ohjata niitä asiakkaita, niin se helpottaisi.

Yleisesti ottaen maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla olisi haastattelujen perusteella tärkeää tarjota oikea-aikaista ja tarpeellista tietoa yrittäjyyden aloittamiseen ja yritystoiminnan pyörittämiseen. Toisaalta maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden palveleminen ja ohjaaminen on vaativampaa ja vaatii joustavampaa palveluasennetta sekä enemmän asiakkaan henkilökohtaiseen tilanteeseen perehtymistä, haastatellut kertoivat. Rathin ja Swagermanin (2016) mukaan maahanmuuttajien koulutus- ja neuvontapalvelut ovat keskeisiä toimenpiteitä maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi.

Kyllä varmaan se kokonaisuuden kannalta olisi ehkä hyvä, että he saisi sitten sen tietopaketin heti alussa, että mitä kaikkea siihen liittyy, ettei tule sitten tavallaan niitä tietämättömyydestä ja ymmärtämättömyydestä turhia sudenkuoppia siinä yritystoiminnan alussa ja käynnissä ollessa.

Se neuvonta on todella tärkeässä asemassa. Se mitä uusyrittäjäkeskuksetkin tekee todella hienosti, että luo sen perustan ja siihen tarvitaan enemmän aikaa kuin kantasuomalaisille, tietenkin, kun käydään maahanmuuttajayrittäjien kanssa läpi niitä asioita.

Kun asioi maahanmuuttajien kanssa, niin se vaatii kyllä vuorovaikutukselta paljon, on vaativampaa työtä. Vaatii joustavaa palveluasennetta, ja aina semmosta tietynlaista asiakkaan tilanteen kanssa istumista, vähän sitä arviointia, että mitkä palvelutarpeet nyt on ja vähän että millainen se tilanne on, miten kauan ollut Suomessa, mille alalle menossa, mikä on tausta. Että osaa ohjata oikein, koska meillä on palveluita niin valtavasti. Juuri se polutus. - - enemmän siinä alkuvaiheessa menee sitä harkinta-aikaa sitten siinä, että miten nyt ohjataan ja neuvotaan ja viedään eteenpäin, jotta sitten lopputulos olisi onnistunut.

Mä luulen, että just tällaiset kasvukeskukset - - pääkaupunkiseudun kaupungitkin, niin heidän täytyy ainakin lisätä sitä neuvontaorganisaatiota, ja heillä varmasti parhaimmat mahdollisuudet - - ei pidä antaa kalaa vaan pitää opettaa kalastamaan.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa keskityttiin löytämään eri osapuolten näkemyksiä maahanmuuttajayrittäjyydestä ja maahanmuuttajien yritysneuvontapalveluista, sekä selvittämään, ovatko näkemykset yhtenäiset. Tulosten mukaan näkemykset olivat osittain yhteneväisiä, mutta organisaatioiden näkemyksissä löytyi myös eroavaisuuksia.

5.1 Yhteenveto

Tutkimus toteutettiin laadullisena kuvailevana tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla yhteensä 14 henkilöä 12 eri organisaatiosta. Haastatellut valittiin tarkoituksenmukaisesti, he olivat maahanmuuttajayrittäjyyden tai maahanmuuttajayrittäjien neuvontapalveluiden parissa toimivien organisaatioiden johtajia tai asiantuntijoita.

Haastateltavat organisaatiot olivat:

- YritysVantaa
- Helsingin Uusyrityskeskus / Business Helsinki
- Suomen Yrittäjät
- Suomen Yrittäjien maahanmuuttajaverkosto
- Elinkeinoelämän keskusliitto
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Patenti- ja rekisterihallitus
- Verohallinto
- TE-toimisto
- Finnvera
- ELY-keskus
- Startup Refugees

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluin, eli puolistrukturoidusti. Haastatteluihin oli tehty valmiiksi haastattelurunko ja sitä tukevia tarkentavia kysymyksiä. Haastattelujen jälkeen tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysiprosessia ohjasivat tutkimuskysymykset. Keskeiset havainnot pelkistettiin ja ryhmiteltiin alaluokkiin ja edelleen yläluokkiin ja tulokset kerrottiin ryhmiteltysti.

Mitä organisaatiot ajattelevat maahanmuuttajayrittäjyydestä ja siihen liittyvistä haasteista?

Tulosten perusteella suomalainen byrokratia on maahanmuuttajille hankalaa ja heillä on viranomaispelkoa (Bloigu 2014). Yrittäjyys auttaisi maahanmuuttajia integroitumaan yhteiskuntaan paremmin (Maliranta & Nurmi 2019; Rath & Swagerman 2016; Melin & Melin 2012). Kotoutumisvaiheessa tarvittaisiin alusta alkaen enemmän tukea ja ohjausta yrittäjyyden suuntaan. Merkittäviä haasteita liittyy tulosten mukaan myös siihen, ettei maahanmuuttajille saada pankkitilejä avattua ja rahoituksen saaminen on vaikeaa (Valtionvarainministeriö 2024; Rath & Swagerman 2016; Joronen 2012). Maahanmuuttajat ovat pankkien armoilla: palvelu saatetaan evätä tai katkaista milloin tahansa. Maahanmuuttajayrittäjien mahdollisuudet yrityspankkiasiointiin tuleekin varmistaa yrittäjyyden mahdollistamiseksi.

Haastatellut vahvistivat aiemman käsityksen siitä, että maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on korkeampi kuin valtaväestöllä (Maliranta & Nurmi 2019; Melin & Melin 2012). Maahanmuuttajat lähtevät yrittäjyyteen rohkeammin ja ottavat enemmän riskejä (Elmassah ym. 2022; Bloigu 2014). Maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyy haastattelujenkin perusteella olennaisesti pakkoyrittäjyys, eli maahanmuuttajat päätyvät yrittäjiksi, koska eivät työllisty tavanomaisille työmarkkinoille (mm. Carrasco & Hernanz 2022; Reuschke & Zhang 2022; Kautonen ym. 2010; Wahlbeck 2008). Maahanmuuttajat perustavat usein yrityksiä kovan kilpailun ja matalan tuottavuuden aloille ja maahanmuuttajayritysten palkkataso on muita yrityksiä matalampaa (Kloosterman 2010). Tärkeää olisikin saada nostettua maahanmuuttajayrittäjyyden tuottavuuskehitystä ja kannustaa heitä kunnianhimoiseen yrittäjyyteen.

Tulosten perusteella maahanmuuttajayrittäjyyteen vaikuttaa olennaisesti alustatalouden ja kevytyrittäjyyden lisääntyminen, mutta maahanmuuttajien yrittäjyys ei ole aina aidosti vapaata yrittäjyyttä, ja kehitys voi ajaa heidät epäedullisiin tilanteisiin (Carrasco & Hernanz 2022; Kautonen ym. 2010). Joustavat työmarkkinat vähentäisivät maahanmuuttajien pakkoyrittäjyyttä (Carrasco & Hernanz 2022).

Maahanmuuttoon liittyy tulosten mukaan myös erilaisia asenteita ja ennakkoluuloja (Avoinius & Kestilä-Kekkonen 2018). Maahanmuuttajien toimintaa saatetaan pitää viranomaisten toimesta epäilyttävänä. Maahanmuuttajat kokevat, että heihin ei luoteta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015; Bloigu 2014; Melin & Melin 2012). Omakielinen ja monimuotoinen yritysneuvonta voisi helpottaa maahanmuuttajien luottamuspulaa (Yazdanfar ym. 2015; Rath & Swagerman 2016).

Mitä organisaatiot ajattelevat maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä ja siihen liittyvistä vastuista, ja ovatko näkemykset yhteneväiset?

Maahanmuuttajayrittäjyys ja sen edistäminen on vain harvoin huomioitu kansallisen tai paikallisen tason strategioissa (Rath & Swagerman 2016). Ristiriitaa tutkimustuloksissa herätti, tarvitseeko maahanmuuttajayrittäjyyttä ylipäänsä edistää, vai pitäisikö yrittäjyyden edistämisen sijaan edistää maahanmuuttajien työllistymistä. Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen nähtiin kuitenkin haastatelluissa organisaatioissa yhteiskunnallisesti tärkeänä. Sen nähtiin myös lisääntyvän joka tapauksessa, kyse on vain siitä, lisääntyykö se yhteiskunnan ymmärryksessä vai yhteiskunnan ulkopuolella. Maahanmuuttajayrittäjyyden lisääntymiseksi tarvittaisiin yleisestikin yrittäjyyteen kannustavaa ilmapiiriä sekä konkreettisia toimenpiteitä, jotka ovat Euroopan tasolla vielä harvinaisia (Rath & Swagerman 2016). OECD:n selvityksen (2023) mukaan Suomen houkuttelevuus yrittäjyyden näkökulmasta on laskenut.

Organisaatiot ovat hyvin erimielisiä siitä, kuka on vastuussa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä tai kenellä on sen suhteen omistajuus. Moni organisaatio nimesi jonkun toisen tai useamman toisen organisaation, joidenkin mielestä vastuu ei ollut kenelläkään ja joidenkin mielestä vastuu on kaikkien yhteinen. Ristiriitaa oli myös siinä, tarvitaanko ylipäätään yhtä tahoa asian edistämiseen, vai vaatiiko se kaikkien yhteistyötä. Toisaalta roolitusta pidettiin selkeänä, toisaalta sen suhteen ei tehty juurikaan yhteistyötä. Osittain vastuu on yksittäisillä ihmisillä, koska organisaatiot eivät ota asiasta vastuuta. Selvästikään asiasta ei ole yhteistä näkemystä ja vastuunjako näyttäytyy hyvin epäselvänä. Tämä on yleistä myös muualla Euroopassa (Rath & Swagerman 2016).

Maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämiseen liittyy haastattelujen perusteella olennaisesti myös maahanmuuttajien verkostoituminen (Yazdanfar ym. 2015; Joronen 2012). Tällä hetkellä maahanmuuttajat verkostoituvat toisten maahanmuuttajien kanssa, mutta he hyötyisivät verkostoitumisesta suomalaisten kanssa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015; Bloigu 2014). Verkostoituminen auttaisi paitsi yrittäjyyteen liittyvissä asioissa, kuten liiketoimintaosaamisessa (Rath & Swagerman 2016) ja asiakashankinnassa, mutta lisäksi se parantaisi haastateltavien mielestä maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan (Kloosterman 2010). Maahanmuuttajia tulisikin ohjata verkostojen pariin ja mahdollistaa verkostoituminen nykyistä paremmin. Myös suomalaisten olisi tärkeää pyrkiä sisään maahanmuuttajien verkostoihin.

Millaisia erityispiirteitä tai haasteita maahanmuuttajayrittäjän yritysneuvontapalveluihin liittyy?

Kielitaidottomuus ja kulttuurierot nähtiin haastatteluissa keskeisenä haasteena maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen (Yazdanfar ym. 2015; Joronen 2012). Tulosten perusteella puutteellinen kielitaito vaikuttaa moneen asiaan, kuten viranomaisasiointiin ja saatujen ohjeiden ymmärtämättömyyteen. Myös kielikysymykseen liittyy ristiriitaisuuksia; toisaalta ajatellaan, että maahanmuuttajien tulee oppia suomen kieltä pärjätäkseen yrittäjänä ja siksi heille kuuluu tarjota palveluita suomeksi. Toisaalta omalla äidinkielellä tai vähintään englanniksi tarjottu neuvonta auttaisi varmistamaan informaation oikeellisuuden ja siten parantaisi maahanmuuttajayrittäjyyden onnistumisen edellytyksiä (Yazdanfar ym. 2015). Kulttuurierot vaikuttavat haastattelujen perusteella myös esimerkiksi suhtautumiseen yritysneuvontapalveluihin (Bloigu 2014), luottamukseen viranomaistoimintaa kohtaan (Łobacz ym. 2016) sekä sosiaalisten normien ja yhteiskunnan toiminnan ymmärtämättömyyteen (Yeasmin & Hasanat 2021).

Tulosten perusteella maahanmuuttajat ovat vaativa ja kasvava asiakasryhmä, mutta joukko on hyvin heterogeeninen: osaaminen riippuu paljon lähtömaasta ja lähtötasosta (Joronen 2012). Kuitenkin maahanmuuttajien yleinen osaamistaso on haastateltavien mukaan huomattavasti heikompaa, kuin valtaväestöllä, ja he tarvitsevat merkitsevästi enemmän ohjausta ja neuvontaa. Tiedon ja osaamisen puute liittyy koulutukseen ja kokemukseen, ihan perusasioiden ymmärrykseen. Lisäksi maahanmuuttajien ohjaukseen vaikuttavat jotkut erityiskysymykset, kuten maahanmuuton status.

Haastateltavat kertoivat, että maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän henkilökohtaisempaa palvelua ja käyntiasiointia, mikä kuormittaa organisaatioita. Ristiriitaa liittyy myös siihen, pitääkö maahanmuuttajille suunnata kohdennettuja palveluita, vai tarjotaanko heille samat palvelut, kuin muillekin. Viranomaisilla palvelut ovat yleensä kaikille samat, vaikka on tunnistettu, että kohderyhmä voisi hyötyä kohdennetuista palveluista (Yrittäjyysstrategia 2022; Łobacz ym. 2016; Rath & Swagerman 2016; Yeasmin & Hasabat 2012; Schwartz & Bar-El 2004). Muut toimijat ovat keskittyneet enemmän tarjoamaan maahanmuuttajille räätälöityjä palveluita. Maahanmuuttaja-asiakkaille olisikin tärkeää tarjota oikea-aikaista ja tarpeellista tukea yrittäjyyteen (Rath & Swagerman 2016), vaikka heidän palvelemisensa ja ohjaamisensa onkin haastateltavien mielestä vaativampaa ja vaatii joustavampaa palveluasennetta sekä henkilökohtaisempaa perehtymistä asiakkaan tilanteeseen.

5.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen perusteella eri osapuolilla oli runsaasti yhteneväisiä näkemyksiä maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen. Maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuutta pidettiin korkeana ja heidän koettiin lähtevän yrittäjyyteen jopa liian rohkeasti. Maahanmuuttajien yrittäjyyteen liitettiin keskeisesti myös niin sanottu pakkoyrittäjyys, eli maahanmuuttajat alkavat yrittäjäksi, koska eivät työllisty muulla tavalla. Maahanmuuttajayrittäjien joukkoa pidettiin heterogeenisena ja monimuotoisena, ja maahanmuuttajien taustat ja lähtömaa vaikuttavat hänen osaamistasoonsa. Siitä huolimatta maahanmuuttajien osaamistasossa katsottiin keskimäärin olevan huomattavia puutteita ja he tarvitsevat erityistä ohjausta ja resursointia. Erityisesti kielitaidottomuus ja kulttuurierot vaikuttavat ohjauksen tarpeeseen. Yhtä mieltä oltiin myös maahanmuuttajayrittäjien verkostoitumisen merkityksestä.

Yhteneväisten näkemysten lisäksi esiin tuli runsaasti ristiriitaisuuksia ja eriäviä näkemyksiä, joita kuvataan myös kuviossa 8.

Kuvio 8: Tutkimuksessa havaitut maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyvät näkemyserot ja jännitteet.

Fundamentaalisin eroavaisuus oli, tarvitseeko maahanmuuttajayrittäjyyttä edistää lainkaan. Osa pohti, olisiko tärkeämpää maahanmuuttajien työllisyyttä. Lisäksi ristiriitoja aiheutti näkemykset siitä, kuka on vastuussa maahanmuuttajayrittäjyyden edistämisestä, tai tarvitaanko sen edistämiseen yksittäistä tahoja ja omistajaa, vai pitäisikö kaikkien vastata siitä yhteisesti.

Palveluiden tarjoamiseen ja kehitykseen liittyen oli myös runsaasti eroavaisuuksia. Toisten mielestä palveluita pitäisi tarjolla mahdollisimman paljon asiakkaan omalla äidinkielellä ymmärryksen varmistamiseksi, ja työryhmässä olisi hyvä olla monimuotoisuutta, jotta asiakastarpeita ymmärretään paremmin. Palveluita haluttiin myös kehittää asiakaslähtöisesti yhden luukun periaatteella. Toisen näkemyksen mukaan maahanmuuttajille ei voida suunnata monimuotoisia tai monikielisiä palveluita, ja palveluita kehitetään organisaatio edellä. Toisten mielestä maahanmuuttajat hyötyisivät kohdennetuista palveluista ja toisten mielestä palveluiden pitää olla kaikille samat. (Kuvio 8.)

Eri osapuolten näkemyksissä oli selvästi havaittavissa eroja sen suhteen, oliko kyseessä viranomainen vai yhdistys tai kunnallinen toimija. Yhdistykset ja kunnalliset toimijat (käytännössä siis Uusyrityskeskukset) kehittivät palveluitaan huomattavasti asiakaslähtöisemmin ja räätälöidymmin kuin viranomaiset, joiden näkemyksen mukaan palveluiden kuuluu olla kaikille samat.

Viranomaisten lähestymistapa asiaan on hieman yllättävä ottaen huomioon Yrittäjyysstrategian (2022), jonka mukaan maahanmuuttajayrittäjät ovat erityisten tarpeiden yrittäjryhmä, ja että yrityspalveluita pitäisi kehittää ja räätälöidä siten, että ne huomioisivat paremmin erityisryhmien ja myös maahanmuuttajayrittäjien tarpeet. Yrittäjyysstrategiassa korostetaan maahanmuuttajayrittäjien kohdalla myös yhden luukun periaatetta. Asiakas ei voi tällä hetkellä valita tai vaikuttaa palveluunsa, joten se tekee erityisesti viranomaisasioinnista kasvotonta ja byrokraattista, ja siten todennäköisesti vähemmän vaikuttavaa.

Myös aiempi tutkimustieto tukee sitä, että maahanmuuttajayrittäjyyttä tulee edistää (Mäliranta & Nurmi 2019; Kloosterman & Rath 2010), edistämiseen olisi hyvä olla selkeä omistajuus (Rath & Swagerman 2016), maahanmuuttajille kannattaa suunnalta palveluita omalla äidinkielellään (Yazdanfar ym. 2015) sekä kohdennetusti ja räätälöidysti (Łobacz ym. 2016; Bloigu 2014; Yeasmin & Hasanat 2012; Johnson & Smallbone 2003), ja palveluita kannattaa kehittää asiakaslähtöisesti (Schwartz & Bar-Elin 2004) yhden luukun periaatteella. Jostain syystä maahanmuuttajille räätälöityjen tukipalveluiden kehittämistä kuitenkin pelätään (Rath & Swagerman 2016).

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksessä (2015) todettiin, ettei välttämättä tarvita kohdennettuja palveluita, vaan maahanmuuttajien tietoisuutta näistä palveluista. Kuitenkin

selvityksessäkkin todettiin, että palvelujen täydellinen integrointi ei ole maahanmuuttajayrittäjille suotuisaa.

Toisaalta on syytä pohtia, lisääkö valtiollisten viranomaisten suppea kielivalikoima ja palveluiden kohdentamattomuus muiden palveluiden käyttöä ja kuormittaa esimerkiksi kunnallisesti rahoitettuja yritysneuvontaorganisaatioita, joissa palveluita on kehitetty asiakaslähtöisemmin? Tämä on hyvin todennäköistä, ja aiheuttaa kunnallisille organisaatioille ja yhdistyksille resurssi- ja rahoituspaineita.

Jatkotutkimusaiheet

Tutkimus antaa aihetta jatkotutkimuksille. Jatkossa olisi tarpeen tehdä tutkimusta siitä, mitä ovat suomalaisen työ- ja yrityskulttuuriin liittyvät elementit, joita maahanmuuttajille olisi hyvä opettaa kotoutumisvaiheessa ja yritysneuvonnassa. Näin voitaisiin paremmin selvittää kulttuurierojen merkitystä yrittäjyyden edistämässä.

Mielenkiintoista olisi myös perehtyä heterogeeniseen maahanmuuttajayrittäjyyden joukkoon tarkastelemalla esimerkiksi tiettyjä kansalaisuusryhmiä tai maahanmuuttajataustaisten naisten yrittäjyysaktiivisuutta tai heidän yrittäjyyden erityispiirteitään. Tutkimuksessa voisi selvittää, miten maahanmuuttajataustaisten naisten yrittäjyys eroaa miesten yrittäjyydestä, ja millaista tukea tai tukiverkostoja naismaahanmuuttajayrittäjä haluaa tai tarvitsee.

Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia sitä, millä tavalla maahanmuuttajayrittäjyys vaikuttaa kunnan elinvoimaisuuteen ja millä tavoin kunnat kehittävät elinvoimapalveluitaan maahanmuuttajayrittäjyyttä ajatellen. Myös yrittäjyyden merkitys maahanmuuttajan integroitumisessa yhteiskuntaan olisi mielenkiintoinen lähtökohta tutkimukselle.

Lisäksi olisi tärkeää saada tuoretta tietoa maahanmuuttajayrittäjyyden kansantaloudellisesta vaikutuksista sekä maahanmuuttajayrittäjyyden tuottavuudesta. Aiheeseen liittyen on vain vähän relevanttia tai tuoretta tutkimustietoa.

5.3 Kehitysehdotukset

Tutkimustulosten perusteella voidaan antaa selkeitä ja käytännöllisiä kehitysehdotuksia elinvoimaisen maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi sekä maahanmuuttajien yrityspalveluiden kehittämiseksi.

1. Suomeen tarvitaan maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseen tähtäävä strategia sekä selkeä vastuutaho tai vastuun määrittelyt strategian käytännön tason toteutukseen.
2. Kansantalouden ja työllisyyden kannalta on tärkeää, että maahanmuuttajayrittäjyys on elinvoimaista. Maahanmuuttajien kielitaitoon, koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen tulee kiinnittää erityishuomiota, ja heidän pääsyään korkeamman tuottavuuden aloille tulee tukea kannustamalla heitä kasvuyrittäjyyteen.
3. Maahanmuuttajille olisi syytä rakentaa selkeä polku yrittäjyyteen, joka alkaa maahan tulevilla jo kotoutumisvaiheesta. Kotoutumisvaiheen kulttuurin tuntemuskoulutukseen sekä maahanmuuttajien yritysneuvontaan tulee sisällyttää tietoa myös suomalaisesta työ- ja yrityskulttuurista.
4. Maahanmuuttajien palveluita tulee kehittää asiakaslähtöisesti ja asiakastarpeista lähtevästi, jotta heidän yrittäjyyspotentiaalinsa saataisiin hyödynnettyä täysmääräisesti. Maahanmuuttajien palvelut tulisi mielellään antaa heidän omalla äidinkielellään tai vähintään englanniksi, mikäli se on asiakkaalle kotimaisia kieliä vahvempi kieli. Tärkeää on myös varmistaa vaativan ja paljon tukea tarvitsevan asiakasryhmän neuvontapalveluresurssit.
5. Yrittäjyyteen liittyvien maahanmuuttajapalveluiden yhden luukun periaatetta tulisi edistää kansallisen yrittäjyysstrategian (2022) mukaisesti. Maahanmuuttajien yhden luukun periaatteen mukaisten yrityspalveluiden keskeiset toimijat tulee tunnistaa ja rakentaa maahanmuuttajayrittäjille sujuvat palveluprosessit, jotka huomioivat ryhmän erityistarpeet. Tärkeässä asemassa ovat ainakin Uusyrittäjäkeskukset, elinkeino- ja kehitysyhtiöt sekä muut kunnan yrityspalvelutoimijat, oppilaitokset sekä eri viranomaiset.

6. Maahanmuuttajille huonosti tarjolla olevat pankkipalvelut ja rahoitusratkaisut muodostavat tällä hetkellä selvän yrittäjyyden ja kasvun esteen. Pankkipalveluiden sekä rahoituksen saatavuus tulee turvata myös maahanmuuttajataustaisille asiakkaille, tarvittaessa lainsäädäntöä uudistamalla.
7. Yrittäjyysjärjestöjen, yritysneuvontaorganisaatioiden ja muiden toimijoiden tulee ottaa vahvempi rooli maahanmuuttajayrittäjien verkostoitumisen tukemiseksi.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämisessä sekä maahanmuuttajiin liittyvien yrittäjyysstrategioiden sekä politiikkavalintojen tekemisessä. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyvien palveluiden kehittämisessä.

5.4 Luotettavuuden arviointi

Lähtökohtana tutkimuksen tekemiselle on aina luotettavan tiedon tuottaminen. Tämän vuoksi on tärkeää arvioida myös tutkimuksen luotettavuutta, jotta lukijalla on mahdollisuus päätellä, onko tutkimuksen tekemisessä noudatettu hyvää tutkimuskäytäntöä ja onko tuotettu tieto totuudenmukaista. Luotettavuuden tarkastelu alkaa tutkimuksen alkuvaiheessa ja sitä tehdään aina tutkimustulosten raportointiin asti. Tutkimustulokset tulee raportoida ymmärrettävästi niin, että lukijalla on mahdollisuus seurata tutkimusprosessin kulkua tutkimusraporttia lukiessaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Elo ym. 2014.)

Tutkijan tulee valita kaikkein tarkoituksenmukaisin menetelmä tutkimusaiheeseen ja tutkimuskysymyksiin nähden. Tutkimusmenetelmän valinta vaikuttaa siihen, millä tavoilla tutkimusaihetta on mahdollista tarkastella ja miten aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tekijän tulee olla tietoinen omista valinnoistaan ja niiden vaikutuksesta tutkimuksen etenemiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Elo ym. 2014.) Tämä tutkimus toteutettiin laadullisin menetelmin, sillä haluttiin selvittää organisaatioiden näkemyksiä ja kokemuksia tutkittavaan ilmiöön nähden, ja laadulliset tutkimusmenetelmät vastaavat siihen tarpeeseen.

Myös tutkimuksen kohde ja aineiston keruun tapa on tärkeä osa luotettavuuden arviointia, jotta kohteen ja keruutavan avulla on varmasti mahdollista saada tutkittavaan ilmiöön ja tutkimuskysymyksiin vastaavaa tutkimusaineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä tutkimuksessa haastateltavat organisaatiot valittiin tarkoituksenmukaisesti, jotta mukaan saatiin organisaatioita, joilla oli tietämystä tutkittavasta aiheesta. Haastateltaviksi valikoituvat organisaatioiden maahanmuutosta tai maahanmuuttajayrittäjyydestä vastaavat johtajat tai asiantuntijat, jotta he pystyivät antamaan aiheesta tietoa organisaation näkökulmasta. Haastateltavilla oli myös lumipallo-otannan (*snowball sampling*) (Emerson 2015) mukaisesti mahdollisuus esittää seuraavia haastateltavia, mutta tulleet ehdotukset olivat tahoja, joita oli tarkoitus muutenkin haastatella. Tämä varmisti tutkijalle sen, että haastateltavat tahot oli valikoitu oikein tutkittavaan ilmiöön nähden.

Haastateltaviin oltiin yhteydessä sähköpostitse haastatteluajankohdan sopimiseksi. Aineiston keruu toteutettiin etähaastatteluin. Yhteensä haastateltiin 14 ihmistä 12 eri organisaatiosta, haastattelut toteutettiin kesällä 2023. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Nauhoitukseen palattiin vielä useita kertoja tutkimuksen aikana, koska haluttiin varmistua siitä, että haastateltavien näkemykset raportoidaan mahdollisimman totuudenmukaisesti ja että

tutkimustulokset varmasti vastaavat haastateltavien käsityksiä aiheesta. Haastattelujen nauhoitukset tuhottiin tutkimuksen valmistumisen jälkeen. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkijan lähtökohdat ja oma sijoittuminen tutkimukseen nähden on myös tärkeää tuoda esiin tutkimustuloksia raportoitaessa, sillä se vaikuttaa tutkimuksen reflektiivisyyteen (Tuomi & Sarajärvi 2018; Elo ym. 2014). Tämän tutkimuksen tekijä työskenteli tutkimusta tehdessään Suomen Uusyrityskeskukset ry:n toimitusjohtajana. Haastateltavien joukossa oli useita toimijoita, jotka ovat Suomen Uusyrityskeskukset ry:n jäsen- tai sidosryhmäorganisaatioita. Koska haastattelut tehtiin nimenomaan maahanmuuttajayrittäjyyttä koskien, monen isomman organisaation haastateltava ei ollut entuudestaan tutkijalle tuttu, mutta joukossa oli myös tuttuja henkilöitä. On mahdollista, että tutkimuksen tekijän asema organisaatiossa ja sidosryhmätyöskentelyssä on vaikuttanut tutkimushaastatteluihin haastateltavien näkökulmasta. Tätä on mahdotonta sulkea pois, mutta se ei välttämättä aiheuta tutkimuksen luotettavuudelle erityisiä haasteita, koska asiasta on kerrottu avoimesti tutkimuksen eri vaiheissa. Kaikille haastatelluille kerrottiin jo ensimmäisen lähestymisen yhteydessä tutkimuksen tekijän asemasta ja siitä, että kyseessä on tutkimus, johon on mahdollisuus osallistua nimettömänä ja tutkimukseen osallistumisen voi myös perua missä tahansa vaiheessa tutkimusta.

Tutkimuksen tekijän oma asema voi vaikuttaa myös tulosten analysointiin ja raportointiin. Toisaalta on hyvä, että tutkija on ollut paljon tekemisissä tutkittavan aiheen kanssa, sillä se osaltaan vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta, kun tutkija ymmärtää paremmin haastateltavien näkökulmia. Toisaalta aiheen läheisyys voi vaikuttaa tutkimustuloksiin heikentämällä vahvistettavuutta, mikäli tutkija antaa omien aikaisempien olettamuksiansa tai tietämyksensä vaikuttaa tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin tarkasti induktiivisen sisällönanalyysin avulla, ja tutkija kiinnitti erityistä huomiota asemaansa sekä tutkimustuloksia analysoidessaan, että niistä raportoidessaan. Uusyrityskeskusten rooli tutkimustulosten raportoinnissa voi tutkijan varovaisuuden johdosta näyttäytyä myös pienempänä, kuin mitä se olisi ollut jonkun toisen tutkijan toimesta. Uskottavuus voisi olla parempi, mikäli tutkimukseen olisi osallistunut myös toinen tutkija. Toisaalta laadulliseen tutkimukseen liittyy se ominaispiirre, että eri tutkijat voivat muodostaa erilaiset loppupäätelmät samasta aineistosta. Kaikki tämän tutkimuksen tulokset on raportoitu totuudenmukaisesti, objektiivisesti ja vastaten mahdollisimman tarkasti haastateltavien näkemyksiä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Elo ym. 2014.)

Lähteet

- Alexandre-Leclair, L. (2014). Diversity as a motive for entrepreneurship? The case of gender, culture and ethnicity. *Journal of Innovation Economics & Management*, 14, 157-175.
- Arshed, N., Knox, S., Chalmers, D., & Matthews, R. (2021). The hidden price of free advice: Negotiating the paradoxes of public sector business advising. *International Small Business Journal*, 39(3), 289–311.
- Avonius, M. & Kestilä-Kekkonen, E. (2018). Suomalaisten maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(1), 84-95.
- Bennett, R. & Robson, P. (2003). Changing Use of External Business Advice and Government Supports by SMEs in the 1990s. *Regional Studies*, 37(8), 795–811.
- Bennett, R. & Robson, P. (2005). The Advisor-SMF Client Relationship: Impact, Satisfaction and Commitment. *Small Business Economics*, 25(3), 255–271.
- Biernacki, P. & Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological methods & research*, 10(2), 141-163.
- Bloigu, K. (2014). Yrittäjänä Suomessa : Maahanmuuttajataustaisten yrittäjien kokemuksia. Magma-studie 1-2014. Ajatushautomo Magma.
- Capelleras, J.-L., Contín-Pilart, I., & Larraza-Kintana, M. (2011). Publicly Funded Prestart Support for New Firms: Who Demands it and How it Affects Their Employment Growth. *Environment and Planning. C, Government & Policy*, 29(5), 821–847.
- Carrasco, R., & Hernanz, V. (2022). Dependent self-employment across Europe: involuntariness, country's wealth and labour market institutions. *Applied Economics*, 54(14), 1568–1583.
- Creswell, J. (2014) *Research design : qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4th ed., international student ed. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Chrisman, J. & McMullan, W. (2004). Outsider Assistance as a Knowledge Resource for New Venture Survival. *Journal of Small Business Management*, 42(3), 229–244.
- Chrisman, J. & McMullan, W. (2000). A Preliminary Assessment of Outsider Assistance as a Knowledge Resource: The Longer-Term Impact of New Venture Counseling. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 24(3), 37–53.
- Chrisman, J., McMullan, E., & Hall, J. (2005). The influence of guided preparation on the long-term performance of new ventures. *Journal of Business Venturing*, 20(6), 769–791.

- Chrisman, J., McMullan, W., Kirk Ring, J. & Holt, D. (2012). Counseling assistance, entrepreneurship education, and new venture performance. *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, 1(1), 63–.
- Cumming, D. & Fischer, E. (2012). Publicly funded business advisory services and entrepreneurial outcomes. *Research Policy*, 41(2), 467–481.
- Emerson, R. (2015) Convenience Sampling, Random Sampling, and Snowball Sampling: How Does Sampling Affect the Validity of Research? *Journal of visual impairment & blindness*. [Online] 109 (2), 164–168.
- Elmassah, S., Reynold, J. & Shereen, M. (2022). Ethnic entrepreneurial success factors: evidence from the United Arab Emirates. *Heliyon* , Volume 8, Issue 6, 2022.
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE Open*, 4(1).
- Flick, U. (2013). *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. [Online]. London: SAGE Publications, Limited.
- Fornaro, P. (2018). Immigrant Entrepreneurship in Finland. ETLA raportti nro 83.
- Gao, J. (2015). Towards an improved understanding of entrepreneurship. In *Chinese Migrant Entrepreneurship in Australia from the 1990s* (pp. 135–147). Elsevier Ltd.
- Johnson, S., Webber, D. J., & Thomas, W. (2007). Which SMEs Use External Business Advice? A Multivariate Subregional Study. *Environment and Planning. A*, 39(8), 1981–1997.
- Johnson, S. & Smallbone, D. (2003) Support for Minority Entrepreneurs in Europe: Specialist Agencies or Mainstream Provision? Teoksessa Watkins, D. (toim.), *Annual Review of Progress in Entrepreneurship*, European Foundation for Management Development (EFMD), 235-250.
- Joronen, T. (2012). Maahanmuuttajien yrittäjyys Suomessa. Helsingin kaupungin tietokeskus. *Tutkimuksia* 2012:2.
- Kautonen, T., Down, S., Welter, F., Vainio, P., Palmroos, J., Althoff, K., & Kolb, S. (2010) ‘Involuntary self-employment’ as a public policy issue: a cross-country European review. *International journal of entrepreneurial behaviour & research*. [Online] 16 (2), 112–129.
- Kerr, W. (2010). Breakthrough inventions and migrating clusters of innovation. *Journal of Urban Economics*, 67(1), 46–60.
- Kloosterman, R. (2010). Matching opportunities with resources: A framework for analysing (migrant) entrepreneurship from a mixed embeddedness perspective. *Entrepreneurship and Regional Development*, 22(1), 25–45.

- Kloosterman, R. (2003). Mixed Embeddedness and Post-Industrial Opportunity Structures: Trajectories of Migrant Entrepreneurship in Amsterdam. In *Amsterdam Human Capital* (pp. 311–330). Amsterdam University Press.
- Kloosterman, R., & Rath, J. (2010). Shifting landscapes of immigrant entrepreneurship. In *Open for business: migrant entrepreneurship in OECD countries*. (pp. 101-123). OECD.
- Kototietokanta. (2023). Maahanmuuttoa kuvaavia väestöllisiä tunnuslukuja kunnittain, 1990-2022. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 5.4.2024.
https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta_vaesto_tunnusl/002_koto_tunnusl_vaesto_11kt.px/
- Kotoutumislaki. (2010/1386). Laki kotoutumisen edistämisestä. Helsingissä 30.12.2010.
- Lahti, T. (2014). The value-added contribution of advisors in the process of acquiring venture capital. *International Small Business Journal*, 32(3), 307–326.
- Lambrecht, J. & Pirnay, F. (2005). An evaluation of public support measures for private external consultancies to SMEs in the Walloon Region of Belgium. *Entrepreneurship and Regional Development*, 17(2), 89–108.
- Łobacz, K., Głodek, P., Stawasz, E., & Niedzielski, P. (2016). Utilisation of business advice in small innovative firms – the role of trust and tacit knowledge. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(2), 117–138.
- Lougui, M. & Nyström, K. (2014). What obstacles do entrepreneurs encounter? *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, 3(2), 275–291.
- Maliranta, M., & Nurmi, S. (2019) Maahanmuuttajien yritystoiminnan merkitys Suomen työllisyyden ja tuottavuuden yritysdynamiikalle. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115(2), 289- 316.
- Malone, S. A. (2012). Consultant–Client Relationships in UK SMEs: The Roles of the Personal Business Adviser. *Industry & Higher Education*, 26(6), 505–519.
- Marcus, B. et al. (2017) The use of snowball sampling for multi-source organizational research: Some cause for concern. *Personnel psychology*. [Online] 70 (3), 635–673.
- Marshall, B., Cardon, P., Poddar, A., & Fontenot, R. (2013). Does Sample Size Matter in Qualitative Research? A Review of Qualitative Interviews in is Research. *The Journal of Computer Information Systems*, 54(1), 11–22.
- McMullan, W., Chrisman, J. & Vesper, K. (2002). Lessons from successful innovations in entrepreneurial support programming. In: Chrisman, J., Holbrook, J., Chua, J., *Innovation and Entrepreneurship in Western Canada*. University of Calgary Press, pp. 207–223.
- Melin, K. & Melin, K. (2012) Yrittäjyys maahanmuuttajien integroitumisen keinona Pohjanmaalla. Aalto-yliopiston julkaisusarja 24/2012. Unigrafia Oy, Helsinki.

- Meri, V. (1991). Sanojen synty: suomen kielen etymologinen sanakirja. 3. kokonaan uusittu laitos. Jyväskylä: Gummerus.
- Minghuan, L. (1999) We need two worlds: Chinese immigrant associations in a western society. 1st ed. [Online]. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Nathan, M. (2015) After Florida: Towards an economics of diversity. European urban and regional studies. [Online] 22 (1), 3–19.
- OECD. (2023). What is the best country for global talents in the OECD? Migration Policy Debates. Nro 29, March 2023. Luettavissa: <https://web-archive.oecd.org/2023-03-09/652850-What-is-the-best-country-for-global-talents-in-the-OECD-Migration-Policy-Debates-March-2023.pdf>
- Ogane, Y. (2021). Who is good advisor for entrepreneurs? Applied Economics, 53(1), 1–34.
- Osakeyhtiölaki. (2006/624). Helsingissä 1.9.2006.
- Pyykkö, M. (2011). Minustako yrittäjä? Helsinki: WS0Ypro.
- Ramsden, M. & Bennett, R. (2005). The benefits of external support to SMEs: “Hard” versus “soft” outcomes and satisfaction levels. Journal of Small Business and Enterprise Development, 12(2), 227–243.
- Rapo, M. (2011) Kuka on maahanmuuttaja? Tilastokeskus. Tilastokeskuksen Tieto&trendit 1/2011.
- Rath, J. (2011). Promoting ethnic entrepreneurship in European cities. Eurofound. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Rath, J. & Swagerman, A. (2016). Promoting Ethnic Entrepreneurship in European Cities: Sometimes Ambitious, Mostly Absent, Rarely Addressing Structural Features. International Migration, 54(1), 152–166.
- Reuschke, D., & Zhang, M. (2022). Precarious self-employment in urban Europe. European Urban and Regional Studies, 29(4), 440–459.
- Schwartz, D. & Bar-El, R. (2004). Targeted Consultancy Services as an Instrument for the Development of Remote SMEs: A Brazilian Case. International Small Business Journal, 22(5), 503–521.
- Shane, S. (2003) A general theory of entrepreneurship : the individual-opportunity nexus. Cheltenham: Edward Elgar.
- Sisäministeriö. (2023). Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Internet-sivusto. Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- Sobel, R. S. et al. (2010) Does cultural diversity increase the rate of entrepreneurship? The Review of Austrian economics. [Online] 23 (3), 269–286.

Strike, V., Pearson, A., Dyer, G. & Reay, T. (2013). The Most Trusted Advisor and the Subtle Advice Process in Family Firms. *Family Business Review*, 26(3), 293–313.

Suomen Uusyrityskeskukset. (2023). Minustako yrittäjä? - Mitä yrittäminen on? Kotisivut. Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://uusyrityskeskus.fi/minustako-yrittaja/>

Suomen Yrittäjät. (2023). Mitä yrittäjäyys on? Kotisivut. Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://www.yrittajat.fi/tietopankki/yrittajaksi-ryhtyminen/mita-yrittajyyys-on/>

Talous ja nuoret. (2023). Mitä on yrittäjäyys? Kotisivut. Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://tat.fi/mita-on-yrittajyyys/>

Tavassoli, S., & Trippl, M. (2019). The impact of ethnic communities on immigrant entrepreneurship: evidence from Sweden. *Regional Studies*, 53(1), 67–79.

Tilastokeskus. (2024a). 115g - Väestö pääasiallisen toiminnan, kielen, ammattiaseman, sukupuolen, iän ja vuoden mukaan, 2000-2022. Luettu 2.4.2024. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115g.px/

Tilastokeskus. (2024b). 115e - Väestö pääasiallisen toiminnan, kansalaisuuden, ammattiaseman, sukupuolen, iän ja vuoden mukaan, 2000-2022. Luettu 2.4.2024. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115e.px/

Tilastokeskus. (2023a). Yrittäjä. Virallinen määritelmä. Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/yritlkm.html>

Tilastokeskus. (2022) Väestö syntyperän ja taustamaan, iän ja sukupuolen mukaan. Luettu 24.2.2023. [https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vy.px/table/tableViewLayout1/](https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vy.px/table/tableViewLayout1/)

Tilastokeskus. (2021) Työssäkäyntitilasto. Joulukuun 2021 luvut. Luettu 12.3.2023. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115e.px/table/tableViewLayout1/

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2024). Ulkomaalaisten työttömyys ja palveluihin osallistuminen. Helmikuun 2024 luvut. Luettu 2.4.2024. <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/199909426/Ulkomaan-kansalaisten-ja-vieraskielisten-tyottomuus-ja-palveluihin-osallistuminen-maaliskuu-2024.pdf/ca6aa6eb-0212-4919-1ed9-f67ff32373ad/Ulkomaan-kansalaisten-ja-vieraskielisten-tyottomuus-ja-palveluihin-osallistuminen-maaliskuu-2024.pdf?t=1711547152735>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). Yrityspalvelut 2024+ -selvitys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:21. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-871-4>

- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2021). Kestävä talouskasvu ja hyvinvointimme tulevaisuus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-599-7>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2019) Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla. Yleiskuva ja kehittäminen. <https://tem.fi/documents/1410877/11992263/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019/faa5862e-9f95-d674-199e-f8cf9b4ba2c4/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019.pdf>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2016) Selvitys julkisista yrityspalveluista. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 10/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-089-3>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2015). Maahanmuuttajayrittäjien palvelutarpeet ja yrittäjyyden edistäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 23/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-227-975-0>
- Työttömyysturvalaki. (2002/1290). Helsingissä 1.1.2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>
- Uusyrittäjyyskatsaus. (2022). Suomen Uusyrittäjäkeskukset ry. Helsinki.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. (2023). Julkisen yrityspalvelujärjestelmän toimivuus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 5/2023. Helsinki.
- Valtionvarainministeriö. (2024). Pankkipalvelujen ja luottolaitoslainsäädännön arviointi. Arviomuistio sääntelyn ajantasaisuudesta ja muutostarpeista. Valtionvarainministeriön julkaisuja 2024:14. Helsinki. Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-659-6>
- Yazdanfar, D., Abbasian, S., & Brouder, P. (2015). Business advice strategies of immigrant entrepreneurs in Sweden. *Baltic Journal of Management*, 10(1), 98–118.
- Yeasmin, N., & Hasanat, W. (2021). Understanding inclusive entrepreneurship: with special reference to women immigrants in Arctic Finland. *Finnish Yearbook of Population Research*, 56, 91–114.
- Yrittäjyysstrategia. (2022). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:32. Helsinki.
- Yrittäjäkassa. (2023). Milloin yritystoiminta katsotaan aloitetuksi? Luettu 10.4.2023. Luettavissa: <https://yrittajakassa.fi/tietopankki/milloin-yritystoiminta-katsotaan-aloitetuksi/>
- Yrittäjän eläkelaki. (2006/1272). <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061272>
- Wahlbeck, Ö. (2008). Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland. *Migration Letters*, 5(1), 53–62.
- Webber, D. J., Johnson, S., & Fargher, S. (2010). Sector Variations in SMEs' Use of External Business Advice. *Local Economy*, 25(4), 339–355.

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

1. Taustakysymykset

Kokemukset maahanmuuttajayrittäjyyden parissa työskentelystä

2. Organisaation suhde maahanmuuttajayrittäjyyteen

Miten maahanmuuttajayrittäjyyden toiminnot on organisaatiossa organisoitu ja resursoitu?

3. Maahanmuuttajayrittäjyys

Kuvaile näkemystäsi maahanmuuttajayrittäjyydestä

Millaisia erityispiirteitä maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyy?

Koetko, että eri osapuolilla on yhteneväinen näkemys maahanmuuttajayrittäjyyteen liittyen?

4. Maahanmuuttajayrittäjien yritysneuvontapalvelut

Kuvaile näkemystäsi maahanmuuttajayrittäjien neuvontatarpeista

Millaisia erityispiirteitä ja elementtejä maahanmuuttajayrittäjien neuvontatarpeisiin liittyy?

Miten maahanmuuttajayrittäjien yritysneuvontapalveluita voisi kehittää?

5. Organisaatioiden välinen yhteistyö

Kuvaile organisaatioiden välistä yhteistyötä maahanmuuttajayrittäjyyden edistämiseksi

Miten yhteistyötä voisi kehittää?

6. Maahanmuuttajayrittäjyyden edistäminen

Millä tavoin maahanmuuttajayrittäjyyttä voitaisiin edistää?

Millä tavoin maahanmuuttajayrittäjyyttä voitaisiin edistää yritysneuvontapalveluilla?

Millä tavoin maahanmuuttajayrittäjyyttä voitaisiin edistää organisaatioiden välisellä yhteistyöllä?